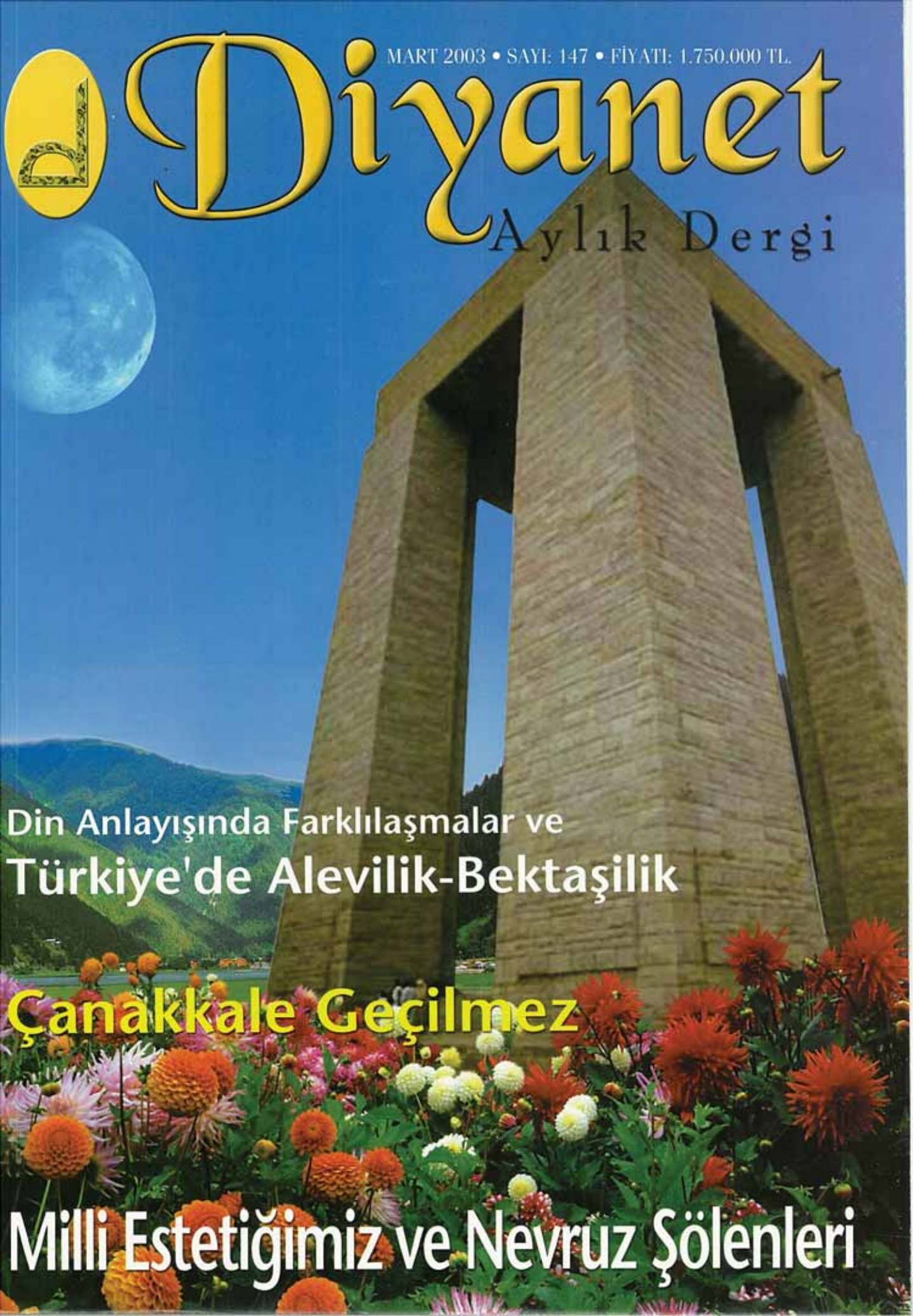

MART 2003 • SAYI: 147 • FİYATI: 1.750.000 TL.

Diyanet

Aylık Dergi

Din Anlayışında Farklılaşmalar ve
Türkiye'de Alevilik-Bektaşılık

Çanakkale Geçilmez

Milli Estetiğimiz ve Nevruz Şölenleri

NİSAN sayısını

i s t e d i ğ i n i z

Farklı

bir

Dergi mi?

ISSN 1303-3225/Diyamel Aylik Dergi

BEKLEYİN...

MEHMET NURİ YILMAZ
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI

MART AYI VE BAZI ÖNEMLİ OLAYLAR

Bu ayın içinde meydana gelen bir başka olay da Çanakkale zaferidir. 15 Mart 1915'te gerçekleşen ve Anadolu'nun her bölgesinden, hatta her köyünden birkaç gencin şehit düştüğü bu zafer, Müslüman Türk'ün inancının önünde hiçbir maddi kuvvetin mukavemet gösteremeyeceğini göstermiştir. Bu ülkenin aziz kahramanları Çanakkale'de işgalci düşman kuvvetlerine karşı nasıl direnmişlerse, günümüzde de dini ve milli bütünlüğümüzü, milli kimliğimizi, geliştirdiğimiz değerlerimizi, yurt edindiğimiz ve üzerinde hayat geçirdiğimiz topraklarımızı korumada aynı başarıyı göstereceklerdir. Bu vesile ile Çanakkale şehitlerini, bu zafer katkısı olmuş bilinen veya bilinmeyen bütün kahramanları, bu zaferi destanlaştırarak büyük bir duygu yoğunluğuyla bize aktaran milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'u bir kez daha rahmet ve saygıyla anıyorum.

Kültür tarihimiz açısından 21 Mart günü de önem arz etmektedir. Kış mevsiminin bitip baharın başladığı, gece ile gündüzün eşit hale geldiği bugün, Türk topluluklarında Nevruz adı altında bahar ve tabiat bayramı olarak kutlanmaktadır. Milli estetiğimizin bir parçası olarak bu geleneğimiz yaşatılmalı, birlik ve beraberliğin, kaynaşma ve dayanışmanın vesilesi kılınmalıdır.

Kameri aylardan Muharrem, bu yıl da Mart ayına rastlamaktadır. Muharrem ayı, 4 Mart 2003 Salı günü başlamaktadır. Bu ay gelince içimde ister istemez bir hüznün oluşur. Sevgili peygamberimizin güzide torunu Hz. Hüseyin ile hane halkının günlerce aç ve susuz bırakılarak Kerbela'da şehit edilmeleri bu hüznün başlıca kaynağıdır. Bu olay, sadece beni değil, istisnasız bütün Müslümanları derin bir üzüntüye sevk etmektedir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde ehl-i beyt'e özel bir yer verilmiş, bütün Müslümanlar onları sevip saygı duymaya davet edilmişlerdir. Tarihten günümüze bütün Müslümanlar da bu davete uyarak ehl-i beyt sevgisini gönüllerinde taşımışlar, bunu birlik içinde yaşamanın ortak paydası olarak kabul etmişlerdir. Bu yıl Başkanlık olarak 13 Mart 2003 Perşembe günü Kerbela ve bütün şehitlerimiz için mevlit merasimleri tertip ediyoruz. 14 Mart 2003 Cuma günü de camilerimizde 10 Muharrem Aşure Günü ve ehl-i beyt sevgisinin önemini cemaatımıza anlatmaya çalışacağız. Tarihten gerekli dersleri çıkararak vuku bulan acı olayların tekerrür etmemesini umuyoruz. Türklerin Müslümanlığı benimsemesinden 150-200 sene önce vuku bulan bu hadise bizi birbirine düşman etmemelidir. Bu konuda hepimizin duyarlı olması gerekiyor.

Gelecek sayıda buluşmak ümidiyle.

Mart ayı siyasi, askeri, dini ve kültür tarihimiz açısından çok önemli bir zaman dilimidir.

Bu ayda gerçekleşen önemli olayların en başında 3 Mart 1924 tarihi itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatının kuruluşu gelmektedir. Tarihte Şeyhülislamlik müessesinin yerine getirdiği din hizmetlerinin ifası, cumhuriyete geçişle birlikte Başkanlığımızın uhdesine verilmiştir. Merkez ve taşra teşkilatı ile Başkanlığımız kendisine verilen toplumu din konusunda aydınlatma görevini kurduğu tarihten günümüze uzanan süreçte sahip olduğu imkanları en verimli bir şekilde kullanarak yerine getirmeye çalışmaktadır. Ülkemizde Kur'an'a, sünnete, akl-ı selime ve sosyal realiteye uygun din anlayışının ve pratiğinin yerleşmesinde, ayrıca cumhuriyet değerlerinin topluma benimsetilmesinde Başkanlığımızın hizmetleri büyük olmuştur. Kurtuluş savaşımızın ve bilahare cumhuriyetimizin manevi mimarları olan din adamlarımız ülkemizin çağdaş vizyonunun oluşmasında, önemli katkılarda bulunmuşlardır. Belki kat edilecek daha çok mesafe vardır. Ancak başarıların hiçbir şekilde küçümsememesi gerekir. Ben bu vesile ile ahirete göç etmiş olan görevlilerimize Cenab-ı Hak'tan rahmet, hayatta ve görevde olanlara da başarı ve mutluluklar diliyorum. Bu insanların hizmetleri milletimizce her zaman takdirle anılacaktır.

28

42

İçindekiler

BAŞYAZI

Mart Ayı ve Bazı Önemli Olaylar.....	1
Mehmet Nuri YILMAZ	

MERHABA

Gök Yürüye Yürüye Düzeler.....	4
Yaşar ÇOLAK	

RÖPORTAJ

Din Anlayışında Farklılaşmalar ve Türkiye'de Alevilik-Bektaşılık Üzerine Söyleşi.....	5
Yaşar ÇOLAK	

MAKALE

Hz. Peygamber'in Ailesinde Sevgi ve Hoşgörü.....	12
Yrd. Doç. Dr. Osman EĞRİ	

AYIN KONUSU

Hidayet-Dalâlet Meselesi.....	14
Mustafa ERDEM	

DİN ve TOPLUM

Bireysel ve Toplumsal Kazanımlar Açısından Teybenin Değerlendirilmesi.....	18
Dr. Yaşar YİĞİT	

Yaşlılara Saygı Bütün İnsanlığa Saygı Demektir.....	25
Şükrü ÖZBUĞDAY	

AYIN İÇİNDEN

Çanakkale Geçilmez.....	28
Mustafa ÖNDER	

İstiklal Marşımızın Verdiği Mesaj.....	32
Hayati OTYAKMAZ	

Kuruluşunun 79. Yılında Diyanet İşleri Başkanlığı.....	34
Mustafa BEKTAŞOĞLU	

KÜLTÜR

Millî Estetiğimiz ve Nevruz Şölenleri.....	38
Dr. Yaşar KALAFAT	

ARAŞTIRMA

Şer'i Siciller ve Meşihat Arşivleri.....	42
Dr. İsmail KURT	

DİN ve HAYAT

Allah Sevgisi.....	46
Talip ULUŞAN	

Dostluk.....	48
Dr. Ekrem KELEŞ	

DİN ve SAĞLIK

Alkol, Uyuşturucu Kültürü ve Gençlik.....	51
Dr. M. Mahtuz ATA	

BİR AYET BİR YORUM

Mü'min Olabilmek İçin.....	54
Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ	

VAAZ ÖRNEĞİ

Büyük Günahlardan Biri de Zulümdür.....	60
Lütfi ŞENTÜRK	

HABERLER

Ahmet ARSLAN-Ali YILDIRIM	64
---------------------------	----

BULMACA

Hasan YILDIRIM.....	80
---------------------	----

GÖÇ YÜRÜYE YÜRÜYE DÜZELİR

Sevgili okuyucularımız!

Daha önceki sayılarımızda sizlere duyurduğumuz Derginin tasarım ve muhtevasıyla ilgili mütevazı yenilikleri uygulamaya koyacağımız zaman yaklaşıyor. İnşallah önümüzdeki ay bunu gerçekleştireceğiz. Eskilerin deyimiyle, göç yürüye yürüye düzelirmiş. Hayırlısıyla bir yola çıkalım istiyoruz. Ortaya çıkacak zorlukları hep beraber aşarız, görülecek eksiklikleri el ele verip düzeltiriz.

Önümüzdeki sayıdan itibaren Diyanet Aylık Dergimiz, genel editörün yanı sıra sayfa editörlerinin katkılarıyla yayına hazırlanacaktır. Editörler Türkiye'nin birikimini değerlendirerek okuyuculara yansıtmak gibi bir görev üstleneceklerdir. Yeni yayın döneminde hedef kitlemiz, Başkanlığımız görevlilerinin yanı sıra bütün vatandaşlarımız olacaktır. Her kesimden okuyucunun dergide kendine hitap eden bir yönün bulunmasına önem veriyoruz. Bunun için dergideki kurum içi haberleri ve daha ziyade din görevlilerine yönelik hutbe ve vaaz örneklerini Derginin ekinde vereceğimiz Haber Bülteninde yayınlayacağız.

Diyanet Aylık Dergi, 70 bini aşan yüksek tirajıyla orantılı bir etkinliği oluşturabilmesi için, doğrudan veya dolaylı olarak din ve diyanet üzerinde oluşan gündemin sıcak konularını takip ederek görüşlerini okuyucularıyla paylaşacaktır.

Küreselleşme olgusunun bütün hızıyla yaşandığı günümüzde dini ve milli kimliğimiz ile varlığımızı devam ettirebilmemiz büyük ölçüde dinimizin temel değerlerini tanınamıza, yeniden anlamlandırarak içselleştirmemize bağlıdır. Bu sebeple dergimizin bir bölümünde de İslam'ın temel kavramları ve ilkeleri ele alınacak, İslam Medeniyetinin belli başlı kurumları ve sorunları irdelenmeye çalışılacaktır.

Dinin sosyal hayattaki karşılığı veya günlük hayata yansımaları da dergide ayrı bir bölüm halinde değerlendirilecek, burada toplumda unutilan veya hatırlanması gereken değerlere vurgu yapılacaktır, özellikle Başkanlığımız hizmetlerinin tanıtımına ağırlık verilecektir.

Dergimizde yer alacak bölümlerden biri de "Aile". Bu bölümde başta ülkemiz olmak üzere İslam dünyasının aile değerleri ve problemleri irdelenecektir. Diyanet İşleri Başkanlığının bayan personelinin birikiminin yansıtılmaya çalışılacağı bu sayfalarda mutfaktan irşada uzanan geniş bir alanda kadınlarımıza kılavuzluk edecek nitelikte, hacmi küçük ancak çeşidi bol yazılara yer verilecektir.

Ülkemizin tarih ve çevre mirasını da tanıtmayı amaçlıyoruz. Bu çerçevede hazırladığımız köşede ağırlıklı olarak yurdumuzun doğal güzellikleri ve unutulmaya yüz tutmuş meslekler ile görevlilerimizin boş zamanlarını geçirmelerine kılavuzluk edecek bilgilere yer verilecektir.

Din görevlileri ve halkımıza rehber olmak amacıyla Din İşleri Yüksek Kurulu'nun dini hayata dönük temel meselelerle ilgili fetvalarına yer vereceğimiz bölümde ayrıca Kurul Üyelerimizin köşe yazıları da yer alacaktır.

Dergimizin her sayısında ayrı bir İslam ülkesi anlatılacak, Türk-İslam kültür ve edebiyatından örnekler verilecek, kitap tanıtım ve değerlendirme yazılarına yer verilecek, dini ve diyaneti konu edinen yerli ve yabancı yazılı ve görsel basın kısa değerlerle izlenecek, yanlış yorumlar polemikten uzak bir üslupla düzeltilme cihetine gidilecektir. Bunun yanı sıra İslam, Selçuklu, Osmanlı ve Modernleşme tarihinden bazı şahsiyetlerin portreleri okuyucuya takdim edilecektir.

Dergimizde görüş ve eleştirileriyle bize katkı sağlayacak okuyucu mektupları da yayınlanacaktır. Bunun için lütfen bize yazmayı ihmal etmeyin. Sizden isteğimiz, dergimizi eleştirel bir gözle mutlaka okuyup izlenimlerinizi bize yazmanızdır. Yazdıklarınız dikkate alınacaktır. Derginin zamanında elinize geçmesi bütün çalışanların ortak idealidir.

Dergiyle ilgili söyleyeceklerimiz bitmedi ama bize tahsis edilen yerimiz kalmadı. Nisan sayısında buluşmak ümidiyle ...

Din Anlayışında Farklılaşmalar ve **TÜRKİYE'DE ALEVİLİK-BEKTAŞİLİK** Üzerine Doç. Dr. Sönmez KUTLU ile Söyleşi

Röportaj: Yaşar ÇOLAK/Dini Yayınlar Dairesi Başkanı

Hz. Peygamber döneminde İslam'ı anlama, yorumlama ve pratiğe dönüştürme bakımından Müslümanlar arasında çok ciddi sayılabilecek farklılaşmalar söz konusu olmamıştır. Ancak Hz. Muhammed'in vefatından kısa süre sonra aynı dine inananlar arasında etkileri günümüze kadar uzanan birtakım anlayış ve yaşayış farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu gelişme sadece bizim dini tarihimizde değil, bütün dini geleneklerde de benzeri şekilde gerçekleşmiştir. Ülkemizdeki dinle ilgili farklı anlayış tarzlarına verilebilecek en önemli örneklerden biri de Alevilik-Bektaşiliktir. Hangi kültür çevresinden olursa olsun herkes söz konusu farklı anlayışların doğru anlaşılmasını kolaylaştıracak bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Okuyucularımıza bir katkıda bulunmak amacıyla bu çerçevede araştırmaları ile tanınan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Sönmez Kutlu ile yaptığımız bir röportajı bu sayımızda yayınlıyoruz. Beğeneceğiniz ümidiyle...

Sayın Sönmez, dilerseñiz söze önce dine ilişkin farklı anlayış ve pratiklerinin arka planındaki etkilerden bahsederek başlayalım. Sizce hangi sebepler bu konuda daha çok etkili olmuştur?

Hız. Peygamber'in sağlığında herhangi bir mezhepten ya da tarikattan bahsedilemez. Gerek itikadi ve siyasi mezhepler gerekse amelî mezhepler ve tarikatlar, Hız. Peygamber'in ölümünden sonra ortaya çıkmıştır. Bunun sosyo-ekonomik, siyasi, psikolojik, etnik, kültürel ve felsefî birçok sebebi vardır. Bütün bunlara burada ayrıntılarıyla girmek mümkün değildir. Ancak ben bu sebepleri üç ana başlıkta almak istiyorum. Bunlar sırasıyla Psikolojik durum, Sosyo-Politik ve Kültürel Durum, Dini Metinler.

Psikolojik durumdan kastettiğim insan unsurudur. Günümüzde yapılan araştırmalar, dini söylemlerdeki farklılıkların, insanlar arasındaki bireysel farklılıklarla ve insan tabiatındaki psikolojik farklılıklarla yakından ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. İnsanların her biri ilgi, alaka, hal, tutum, davranış, huy, mizaç, zeka ve muhayyile konusunda birbirinden farklıdır. Ayrıca her insan akıl sahibi kuşku, duyan, anlamaya çalışan, düşünen, sorgulayan, açıklayan, yorumlayan, anlamlandıran ve kutsallaştıran bir varlıktır. Bireysel karakter farklılıkları ve insan tabiatındaki eğilimler en genel anlamda tepkisel/şiddet yanlısı, akılcı, gelenekçi-muhafazakâr, sezgici-tecrübeci, radikal ve uzlaşmacı olarak sınıflandırılabilir. Bu karakterlerden birisine sahip olan veya birisinin ağır bastığı kimseler, hayatın çeşitli alanlarında karşılaştıkları dini problemlere sahip oldukları eğilimler doğrultusunda çözümler üretir. Hatta kendi mizaç ve tabiatına uygun dini hareketlere yönelirler. Kısacası insanın olduğu her yerde farklılık ve zenginlik vardır. Bu, onun din anlayışına da yansımaktadır.

Sosyo-politik ve kültürel değişmeye gelince, İslam'ı benimseyenler arasında farklı kültürel çevrelerden, farklı dinlerden, farklı boy ve soylardan insanlar vardı. Hatta bunlar, genelde eskiden beri rekabet halinde olan dini, kültür ve medeniyet çevresinden gelmekteydiler. Örneğin en etkin dinler arasında Hristiyanlık, Yahudilik, Budizm, Hinduizm, Sabiilik bölgede oldukça etkiliydi. Kültür olarak Arap, Roma, Mısır, Türk ve Sasanî kültürler rekabet halindeydi. Diğer yandan Araplarda toplumsal hayatın merkezinde kabilecilik vardı. Uzun yıllardan beri Kureyş'in iki büyük kolu birbiriyle mücadele ediyordu. Bunlar arasındaki güç dengeleri İslam'ın gelişmesiyle birlikte bozuldu ve devletleri yıkıldı. Aslında İslam göçebe hayatı yaşayan, köle ve efendilerden oluşan, kitabi kültürü ve devlet geleneği olmayan bu toplumu medenî bir topluma dönüştürmek istedi. Ancak bu güçlü kültür ve medeniyetler tamamen yok olmadı ve ölmediler. Sosyolojik olarak, hiçbir kültür bütünüyle ölmez, farklı kültür ve medeniyetlerde farklı kalıplar içerisinde tekrar ortaya çıkarlar. Dolayısıyla farklı din mensupları İslam'a girmekle önceki dinlerine tamamen sırt çevirmemişler ve onları İslam kılıfı içerisinde yaşatmak istemişlerdir. Hız. Peygamber'in ölümünden sonra kabileler, dinler, kültürler ve medeniyetler arası bu rekabet tekrar su yüzüne çıkmaya başladı. Bunun neticesinde İslam toplumunda Emevilerle Haşimiler arasında yaşanan siyasi iktidar kavgaları yaşandı. Böylece kökleri geçmişe uzanan sosyal, kültürel, ekonomik, tarihi, politik ve kültürel yapı daha sonraki nesillerin Kur'an'ı farklı anlama ve yorumlamalarına sebep oldu.

Bu etkenlerden üçüncüsü olarak zikrettiğiniz dini metinler, müslümanlar arasında dinin farklı anlaşılması ve yaşanmasında nasıl ve ne şekilde etkili olmuştur?

Dini metinlerle kastettiğim öncelikle Kur'an ayetleridir. Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinin manası kapalıdır veya farklı anlamlara gelmektedir. Yani her insanın aynı şekilde anlayacakları ayetler vardır, farklı anlayabilecekleri ayetler vardır. Birincisine, Yüce Allah'ın varlığı ve birliğiyle ilgili Tevhid'i ilgilendiren ayetler örnek verilebilir. İkincisine insan özgürlüğü konusundaki ayetler örnek verilebilir, ya da kapsamına kimlerin girdiği tartışmalı olan Ehl-i Beytle ilgili ayet verilebilir.

Hız. Peygamber döneminde, toplumda yaşanan belirli olaylar ve problemlerle ilgili olarak parça parça vahiy geliyordu. Hız. Peygamber, bu mesajı onlara açıklıyordu. Vahiyle toplum arasında sıcak bir diyalog vardı. Hız. Peygamber Yüce Allah'ın ne demek istediğini en iyi bilen birisi olarak

Doç. Dr. Sönmez KUTLU, 1963 yılında Erzincan'ın Refahiye ilçesi Aydıncık Köyü'nde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Erzincan'da, Lise'yi Erzurum'da bitirdi. 1987 yılında E.Ü. İlahiyat Fakültesinden mezun olduktan sonra 1988 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Araştırma görevlisi oldu. 1989'da Yüksek Lisans'ını 1994 yılında Doktorasını bitirdi. Araştırmalarda bulunmak üzere 6 ay Londra'da, 1 yıl Mısır'da bulundu. 1997 yılında Doçent oldu. Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde iki yıl ders verdi. Arapça, İngilizce ve Kırgızca bilmektedir. Şu anda Alevilik-Bektaşilik ve Maturidilik üzerinde çalışmalarına devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Yayımlanmış pek çok makalesi ve iki kitabı bulunmaktadır. "Alevilik Bektaşiliğin Diyanet'te Temsil Sorunu (İslamiyat Dergisi, cilt: 4, sayı: 1, 2001)" adlı bir makalesi vardır. Kitapları ise: 1. Türkler'in İslamlaşma Sürecinde Mürcie ve Tesirleri, Diyanet Vakfı yayımları, Ankara 2003. (II. Baskı) 2. İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler, Kitabiyat Yayınları, Ankara 2002. (II. Baskı)

örneklik teşkil ediyordu. Kur'an'ın indiği dönemden uzaklaştıkça, sosyal gerçeklik değiştikçe, müslümanlarla vahiy arasındaki daha önceki sıcak diyalog her geçen gün canlılığını kaybetmeye başladı ve metin üzerinde anlaşmazlıklar çıktı. İnsanlar farklı bakış açılarına göre bu metinlere yaklaştıklarından farklı sonuçlar elde ettiler. Çünkü bunların kültür düzeyleri, anlayışları, bakış açıları birbirinden farklı idi. Neticede her grup kendi anlayışının doğru olduğunu iddia etmeye, onu ayet ve daha sonraları hadislerle temellendirmeye çalıştılar. Her bir fırka ve mezhep farklı bir Kur'an tasavvuru oluşturdular. Kısaca açıklamaya çalıştığım bütün bu süreçler, farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına ve kurumsallaşmasına sebep olmuştur. Haricilik, Şia, Mürce, Mu'tezile, Hadis Taraftarları, Ma-

turidilik, Eşarilik ve benzeri itikadi/kelâmi fırkalar; Hanefî, Malikî, Hanbelî, Şafîî ve Caferî gibi amelî/fikhî mezhepler ve daha geç dönemde ortaya çıkan Yesevîlik, Nakşîlik, Bektaşîlik formu içerisinde yaşayan Kadirîlik ve Rûfâîlik ile Alevîlik gibi mistik oluşumlar bu kurumsallaşmanın tezahürleridir. Bunlar, adını zikrettiklerimizle sınırlı olmayıp daha pek çok fırka, mezhep ve oluşumlar vardır, ancak bunların büyük bir bölümü zamanımıza ulaşmamıştır.

Bu etkiler sonucu ortaya çıkan farklı din anlayışları ile din arasında nasıl bir ilişki vardır?

Sorunuzu cevaplamaya İslam'ın bir din olarak tanımıyla başlamak istiyorum. Akıl sahiplerini kendi özgür iradesiyle iyiliğe ve hayra sevkeden ilahi bir kurumdur. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi, din

ilahi kaynaklı bir mesajdır ve insanın doğru düşünüp doğru davranması ve doğru eylemde bulunabilmesi için bir katkıdır. Muhatabı ise akıl sahibi insandır. İnsanın olmadığı yerde din yoktur. Dinin en önemli unsurlarından birisi de insanın baskı altında kalmadan kendi özgür iradesiyle gönülden benimsemesiyle inancını gerçekleştirmesidir. Din insan için olduğundan, onun en genel anlamda maksatları şu beş şeyin emniyet altına alınması ve dokunulmazlığının sağlanmasıdır. Bunlar; dini, nesli, nefsi, akı ve malı korumaktan ibaret olup dinin temel kurucu ilkeleridir. Din, içerik olarak ele alındığında ise, inanç, ahlak, ibadet ve muamelelerden oluşur. Peygamberimize gelinceye kadar bunlardan ilk üçü bütün peygamberlere gönderilmiştir ve dinin evrensel boyutunu temsil eder. Muamele ve ibadet ediliş biçimleri ise, peygamberden peygambere değişmektedir ve bazı kısımları itibarıyla zamansaldır. Her dinin bir Peygamberi, bir kitabı ve ibadethanesi vardır. Bir kimse, Allah'ın varlığını ve birliğine, Hz. Muhammed'in onun resülü olduğuna ve onun Allah'tan getirdiklerine, öldükten sonra dirilmeyi ve hesaba çekilmeye inanan herkes mümin, müslüman ve Kible Ehli'dir. Yani bunlara, Uluhiyet, Nübüvvet ve Mead denir. Bunlara inanan bir kimseyi hiç kimsenin İslam dışı gösterme yetkisi yoktur. Mezhep ise, Hz Peygamber'in ölümünden sonra, sosyal, siyasi ve ekonomik sebeplerle belli fikirler ve şahıslar etrafındaki siyasi-itikadi veya fikhî-amelî fikri zümreleşmelerdir. Bunlardan siyasi-itikadi alanla ilgili olanlarına fırka, amelî-fikhî boyutu ağır basanlara da fikhî mezhepleri adı verilir. Asıl itibarıyla, fırka ve mezhepler, her dinin tarihinde yaşanan bir olgudur. Bu bakımdan mezhepler, dinle özdeşleştirilemez. Çünkü esas olan dinin evrensel boyutudur, mezhep ise, inanç ve amel konusunda dinin doğru bir şekilde anlaşılması ve

yaşanması ile ilgili ortaya çıkmıştır. Ancak dinle mezhep arasındaki ilişki her zaman masum olmamıştır. Mezhepler, siyasi menfaatleri temin etmekte birer araç olarak kullanılmıştır. Bunun neticesinde dinin yeni yorumlarla güncelleştirilmesi ve fonksiyonel kılınması yerine müslümanlar arasında ayrılık ve kavgaların, taassubun, iktidar savaşlarının birer aracı haline gelmiştir.

İslam'ın ilk dönemlerinde ortaya çıkan bu din anlayışlarının ve farklı hayat tarzlarının ülkenizdeki farklı din anlayışlarını ve hayat tarzlarını nasıl etkilemektedir?

Günümüzdeki din anlayışları ve yorumları temelde İslam'ın ilk dönemlerinde ortaya çıkan anlayışların bir uzantısıdır. Fakat bugünkü dini-itikadi zümreleşmelerin onlarla tamamen aynı olduğu söylenemez. Mezhepler de dönemin şartlarına göre ve insanların o günkü ihtiyaçlarına göre oluşmuştur. Bunlar değiştiği zaman, mezhepler de değişmekte ve farklılaşmaktadır. Bu sebeple tek bir mezhepten birden fazla kollar çıkmıştır veya sosyal değişimin ihtiyaçlarına göre kendilerini yeniden ifade etmek zorunda kalmışlardır. Bugün toplumumuzda itikadi yorumlardan Maturidilik, Eş'arilik- bu ikisine Ehl-i Sünnet denir- Şiiilik, Nusayrilik ve Yezidilik varlığını sürdürürken, fıkhi-ameli sahada ise Hanefilik, Şafii ve Caferilik varlığını sürdürmektedir. Tasavvufi düşüncede ise Nakşilik, Kadiri-lik ve Rûfâilîk ile Bektaşilik Alevilik ve diğerleri yaşamaya devam etmektedir. Tarihi çok gerilere uzanan bu mezhepler ve tarikatlar ve oluşumlar günümüz insanı için bir kimlik oluşturmaktadır. Maalesef, bazen bu mezhebi kimlikler İslam kimliğinin önüne geçebilmektedir. Aslında modernitenin getirdiği değişim, geleneksel yapıları zorlamaktadır. Hızlı göç ve değişim sonucu, bu ekoller ya daha az fonksiyonel olmakta veya kendi

kabuğuna çekilmekte ve direnmeye çalışmaktadır. Ama Türkiye'de hâlâ tarihin belli döneminde ortaya çıkan fikri oluşumların bilgi kumruları çerçevesinde din anlaşıl-makta ve gerek Sünni gerekse Alevi çevrelerde yeni fikirlere ve anlayışlara bir direnme söz konusudur.

Hep beraber yaşadığımız ve ilelebed de beraber yaşamayı arzu ettiğimiz bu ülkede farklılıklarımızı ayrılığa dönüştürmeden bize ait inanç ve düşüncelerimizle bir arada yaşamının sizce formülü nedir?

Öncelikle Alevi ve Sünni çevrelerde hakim olan şu yanlıştan vazgeçmektir. Alevilik ve Sünnilik birbirinin zıddı olarak görülmekte ve her ikisi de karşıtlık ilişkisi içerisinde ele alınmaktadır. İslam düşüncesinde ortaya çıkan farklı anlayışlar arasında, birbiriyle karşıtlık ilişkisi söz konusu değildir. Çünkü onların tamamı, farklı farklı anlayışlar benimsemekle beraber, tek bir Allah'a, Peygamber olarak Hz. Muhammed'e, kitap olarak Kur'an'a ve öldükten sonra dirilmeye inanmaktadırlar. Bu sebeple farklılıkları ayrılıklara ve imtiyaza dönüştürme yerine her iki kesimi birleştiren ortak noktalara daha fazla vurgu yapmak gerekmektedir. Bütün farklı anlayışlar, varlıklarını dine borçludur. İslam kimliği her iki kesim için mezhepler üstü birleştirici bir kimlik olmaya devam etmelidir. Sünni veya Alevi olmak bir ayrıcalık değildir. Hatta birbirlerinin varlık sebebi-dirler. Hepsini bir arada yaşadığı sürece ve özgünlüklerini korudukları sürece bir zenginliktir. Birbirini ortadan kaldırmak hedefine hizmet ettikleri sürece özgür düşüncenin önünde birer engeldirler. Bu sebeple her iki kesimin, öncelikle birbirini çok iyi tanıması ve birbirleri hakkındaki önyargılardan kurtulması gerekmektedir. Birbirini dışlamak ve incitmekten vazgeçmelidirler. Ahmet Yesevi ne güzel söylemiş: "Kafir de olsa incitme onu." İkinci bir husus şudur:

İslam ruhbanlık sınıfını kaldırmıştır. Bu sebeple herhangi bir mezhep, tarikat veya oluşum dini hakikatleri temsil konusunda diğerinden daha imtiyazlı değildir. Çünkü İslam'da temsil değil, fikirde ve hayırda yarış vardır. Mezheplerin hakikat iddiaları, mutlak ve evrensel olmayıp görecelidir, tarihseldir. Kendisini bağlar. Mezhepler arasındaki farklılık, dinin bütün boyutlarında bir farklılık olarak ve hak-batıl çerçevesinde anlaşılmalıdır. Hiçbir mezhep bütünüyle ne doğrudur, ne de yanlıştır. Her mezhebin yanlış ve doğru olan fikirleri vardır. Mutlak doğruluk iddiası din için söz konusudur. Yanlış ve doğruluğun ölçüsü Kur'an ve Hz. Peygamber olmalıdır. Dolayısıyla Kur'an ve Hz. Muhammed, tarihte olduğu gibi bugün de bütün müslümanların en önemli ortak paydasıdır.

Az önce belirttiğiniz gibi Alevi-Bektaşilerle Sünniler arasında birbirini doğru bir şekilde tanıyamamaktan kaynaklanan birtakım yanlış yargılar söz konusu olabilir. Bunların bertaraf edilebilmesi ve farklılıkların zenginliğe dönüştürülmesi için öneriniz nedir? İletişim devriminin yaşandığı çağımızda iletişimsizlik mazeret olmaktan çıkmayacak mı?

Maalesef, bu kadar geniş iletişim imkanlarına sahip bir dünyada yaşamamıza rağmen, Aleviler ve Sünniler arasında birbirilerini tanıma konusunda büyük bir bilgi boşluğu vardır. Ne Sünniler Alevilik hakkında, ne de Aleviler Sünniler hakkında sağlıklı ve doğru bilgiye sahiptir. Bu da onların birbirleri hakkında önyargılarda bulunmasına sebep olmaktadır. Aslında insanlar tanımadıkları ve bilmedikleri şeyden nefret uzak dururlar. Geçmişte kalan ayrılık ve gayrihlıkların sorumluları, asla bizler değiliz. Onların yanlış yapması bizim yanlış yapmamızı gerektirmez. Bu konuda her iki kesime büyük görevler düşmektedir. Küreselleşen

dünyamızda dinler arası diyalog toplantıları yapılırken, dini çoğulculuk ön plana çıkarılırken kendi aramızda var olan diyalogun zayıflaması bir talihsizliktir. Böyle bir diyalogda, hareket noktası Kur'an olabilir. Bundan sonra varolan diyalogumuzu geliştirmemiz ve birbirimiz hakkında doğru bilgilenmemiz, farklılıklardan çok birlikteliklerimizi vurgulamamız, farklılıklarımızı ayrılıklar olarak değil zenginlikler olarak takdim etmemiz yararlı olacaktır. Bu konuda, aydınlara, siyasi partilere, medyaya, İlahiyat Fakültelerine, Diyanete ve her iki kesimin önderlerine de büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Türk toplumundaki din yorumlarını, inanç boyutu ve toplumsal boyutuyla iyi okuyup, bu yönde halkı doğru bilgilendirmek şarttır.

Alevi yorumla Sünni yorum farklılığı, aşkın olan Allah'la ilgili teolojik ve dinsel bir farklılık mıdır? Yoksa birçok etkenlerle oluşmuş tarihsel-siyasi bir farklılık mıdır?

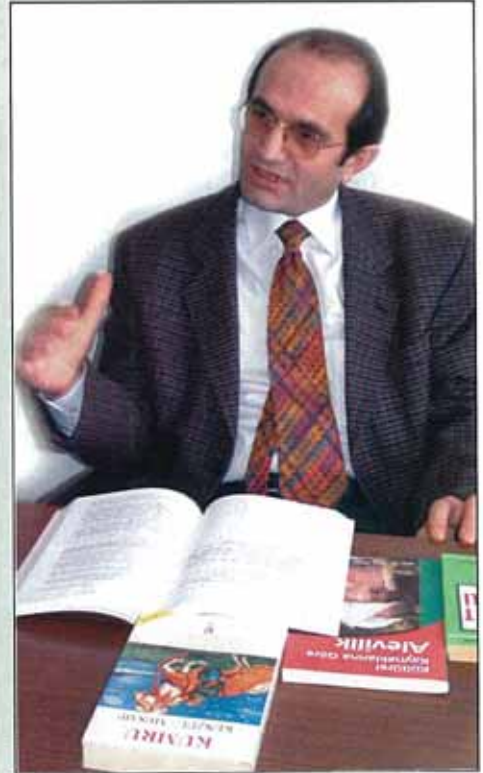
Maalesef, bazı kimseler Alevi yorumla Sünni yorum arasındaki farklılığı, aşkın varlıkla ilgili teolojik bir farklılık gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Hatta daha da ileri giderek bu farklılığı sanki iki farklı din gibi algılamak istemektedirler. Bu son derece yanlış bir kanaat olup İslam'ı, Sünniliği ve Aleviliği bilmemekten kaynaklanmaktadır. Son zamanlarda yapılan bazı sosyolojik araştırmalar, bu farklılığın aşkın alanla ilgili bir farklılık olmadığı, günümüze kadar devam edegelen farklı etkenlerin birleşmesi sonucu ortaya çıkan tarihsel, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi bir olgu olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu araştırmalara göre hemen hemen bütün alevi ocakzadeleri, Allah, Kur'an ve Peygamber üçlüsünde birleşmişlerdir. Bu açıdan teolojik bir sapma söz konusu değildir. Aksine

bunlar her iki kesimin bütünleşmesinin temel taşlarıdır. Aleviler arasında okunan kitaplar konusunda yapılan anketlerde Kur'an'ın birinci sırada yer alması da bunun önemli kanıtlarından birisidir. Ayrıca halk düzeyinde yaşanan dini, ahlaki ve kültürel değerlere inildikçe ortak noktaların fazlalaştığı görülecektir. Örneğin Alevi ve Sünniliğin yazılı kaynaklarında eserlere başlarken Allah'a hamd, Resûlüne salat ve selam, onun Ehl-i Beytine ve inananlara saygı ifadeleri yer alır. Görüşlerini açıklarken veya temellendirirken Kur'an ayetlerine ve Hz. Muhammed'in sözlerine başvururlar. Diğer taraftan, Hidrellez, Nevruz, ay tutulması, eşik saygısı, al basması ve diğer geleneklerde Türk toplumunun her kesiminde yaşatılan ortak geleneklerdir. Yorum farklılığı, her ayette ve Kur'anın bütününde değil, manası kapalı ve yoruma açık ayetlerde. Bu ise gayet doğaldır ve insanidir. Bu yorumsal farklılıktan, farklı bir inanç, farklı bir teoloji ya da farklı bir din ortaya çıkarmaya çalışanlar yamılmaktadırlar.

Alevi-Bektaşî yorumunun arka planında etkili olan sosyal ve kültürel yapı hakkında bilgi verirsiniz?

İslam'ı benimseyen Türk boylarının bir kısmı yerleşik hayata geçen, bir kısmı ise konar-göçer hayat yaşayanlardan oluşmaktadır. Bu iki kesim arasında sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapı bakımından bazı farklılıklar söz konusudur. Birinciler, uzun zamandan beri yerleşik hayata geçtikleri için okuma yazma bilen, kitabi kültürle tanışmış şehirleşmiş Türklerdir ve kurumsal İslam'a göre yaşamaktadırlar. İkinciler ise, yerleşik hayata geçmemiş veya geçmede gecikmiş, bunun bir sonucu olarak sürekli yer değiştiren ve İslam'ı temel kaynaklarından öğrenebilme fırsatı olmayan kitabi kültürden uzak Türk boylarını oluşturan

maktadır. Bu kesim, eski örf, adet, gelenek ve inançlarını İslam inancıyla uzlaştırmak suretiyle yaşatmaya çalışmışlardır. Bunun için de dini metinlerin yorumlanmasında Batıni yorumu benimsemişlerdir. Bu iki kesim arasındaki sosyal, ekonomik ve siyasi şartların farklılığı, İslam'ı anlama, yorumlama ve yaşama biçimlerinin farklılığını

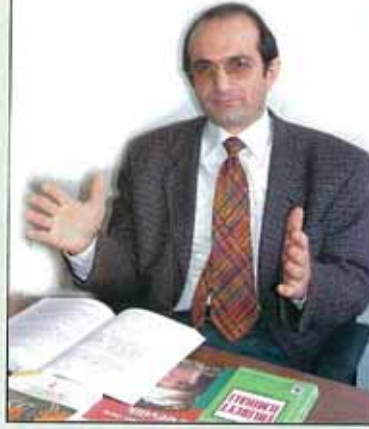
doğurmuştur. Bu sebeple, Alevilik daha çok sufi ve mistik bir kalıp içerisinde şekillenen sözlü kültürün din anlayışını temsil etmektedir. İslam tarihinde ezilen ve haksızlığa uğrayan kişiler ve toplumlar Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'i haksızlıkla mücadelenin bir simgesi olarak kabul ederek onları bayraklaştırmışlardır. Şah İsmail ve Yavuz arasındaki anlaşmazlıkla, söz konusu farklılık siyasi iktidar yarışına dönüşmüştür. Yerleşik hayata geçen Türkmenlerle geçmeyen Türk boyları arasında yaşanan siyasi ve ekonomik anlaşmazlıklar sonucu, her iki kesim arasında daha önce var olan Ehl-i Beyt anlayışı da buna bağlı olarak farklılaşmıştır. Böylece Hz. Ali ve Ehl-i

Beyt inancı, Alevi-Bektaşî inancının özünü oluşturmıştır. Bu inanca göre, "tevilla" ve "teberra" son derece önemlidir. Yani, Hz. Ali'yi ve Ehl-i Beyti sevmek ve onları sevenleri sevmek (tevilla), Hz. Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i sevmeyenleri sevmemek (teberra) demektir.

Anadolu Türk Aleviliği ile İran Ca'ferî Şiiliği arasında bir bağlantı kuranlar ve bu ikisinin tamamen farklı olduğunu ileri sürerler vardır. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?

Orta Asya'dan göçüp gelen Türk boyları, yolları üzerindeki çeşitli kültürlerden, inançlardan ve mezheplerden etkilenmişlerdir. 16. asırdan itibaren Aleviliği benimseyen Türk boyları, bu göçleri sırasında Şia'nın, Zeydiye, İsmailiyye ve Onikiimamiyye kolundan ve bazı aşırı gruplarının inançlarından etkilenmişlerdir. Özellikle İsmaili dâiler ve Şah İsmail'in faaliyetleri sonucu Türkmen aşiretleri arasında Şiilik propagandaları yapılarak Oniki İmam ve Ehl-i Beyt kültü onlar arasında yayılmaya çalışılmıştır. Bütün bu çabalara rağmen Azeri Türkler haricinde diğer Türk boylarını Şiileştirmeyi başaramamışlardır. Safevilerle birlikte Oniki imamiyye Şiası, Safevi Devleti'nin resmi mezhebi olmuş ve sonraki süreçte İranileşmiştir. Bugün Alevilikte Ehl-i Beyt bir değerdir. Ancak Aleviler, Şianın aksine, Hz. Ali ve soyunun siyasi ve hukuki yetkiyi Hz. Peygamberden aldığı, bunun için de siyasal iktidarın sahipleri olduğu ve bu uğurda mücadele edilmesi gerektiğine inanmazlar. Oniki imamı siyasal önderler olmaktan ziyade manevi mistik rehberler olarak görürler. Şia'da İmama inanmak iman esasıdır. Alevi yazılı kaynaklarında bu, inanç esası olarak zikredilmez. Halbuki böyle bir iddia bugünkü İran Şiiliğinin varlık sebebi olmuştur. Hz. Hüseyin'in şehid edildiği Muharrem ayında yas ve matem tutarken, Caferî Şiiler, kendilerine eziyet ve acı verirler. Alevilerde

böyle birşey yoktur. Ayrıca Anadolu Aleviliği'ndeki Cafer-i Sadık kültü İran Caferî Şiiliğinden farklıdır. Caferî buyruklarında sunulan pratik uygulamalarla, İranın bugünkü mezhebi Caferiliğin uygulamaları birbirinden son derece farklıdır. Hatta İran Caferileri, Cafer-i Sadık'ın Buyruk adıyla bilinen bir eserinin olmadığını söylerler. Hepsinden önemlisi de, bugün İran Caferî-Şiiliği, siyasallaşmış bir din anlayışını temsil etmektedir. Bu sebeple Aleviler, genel olarak, Humeyni devrimini tasvip etmezler.

Alevi-Bektaşî geleneğini günümüze ulaştıran temel kaynaklar nelerdir?

Alevi-Bektaşî geleneği, son derece zengin ve dinamiktir. Sosyolojik olarak yaşayan bu gelenek yazılı ve sözlü kültürle canlılığını sürdürmektedir. Konar-göçer hayat yaşayan Türk boyları, İslam'ı Ahmet Yesevi, Yunus'un hikmetleri ve Hacı Bektaş'ın hikmetli sözlerinden oluşan sözlü kültür yoluyla öğrenmişlerdir. Bu sözlü kültür, dedeler yoluyla nesilden nesile aktarılmıştır. Bu konuda şairler ve ozanlar, deyişler, şiiirler, ilahiler ve nefesler adıyla önemli ürünler vermişlerdir. Yerleşik hayata geçtikçe, bu sözlü gelenek kitabî kültüre dönüşmeye başlamıştır. Ancak Aleviliğin 16. asırdan itibaren, yavaş yavaş kitabî kültürünün oluştuğunu görmekteyiz. Bunların başında, Buyruklar, Divanlar, Cönknameler, Fütüvvetnameler,

Velayetnameler, Menakıplar, Makâlâtlar, Tercümanlar, Erkannameler, Ayin-i Cem Risaleleri, Kenzü'l-Mesaib, Hüsniye, Hutbetü'l-Beyan gibi eserler gelmektedir. Bugün ülkemiz kütüphanelerinde gelenekli ve özgün Alevilikle ilgili yüzlerce eser neşredilmeyi beklemektedir. Ama maalesef, bu eserlerin pek çoğu, henüz ciddi bilimsel araştırmaların konusu olmamıştır.

Pratiğe dönecek olursak, sizce ülkemizdeki Alevi-Bektaşî kültürü ile ilgili bilimsel araştırmalar yeterli düzeyde midir?

Buna keşke olumlu cevap verebilseydim. Maalesef ülkemizde bu konuda büyük bir keşmekeşlik ve kargaşa söz konusudur. Bu sadece Alevilikle ilgili bir durum da değildir. Bu bizim dini konularla ilgili eserlerde karşılaştığımız köklü bir sorundur. Alevilik konusu, tarihsel, siyasi toplumsal boyutları olan oldukça karmaşık bir konudur. Bu konuda yazabilmek için, konunun temel problemlerini, gelişim sürecini ve bugünkü toplumsal siyasi boyutunu çok iyi bilmek gerekiyor. Bu da yetmez, bu konuda bilimsel hazırlık ve ön çalışmalar yapmak ve meseleyi önyargılardan uzak tarafsız bir gözle incelemek gerekir. 1990 yılından itibaren Alevilikle alakalı çalışmalarda, önemli bir artış olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmalar, Aleviliği, çeşitli boyutlarıyla ortaya koymaktan çok uzaktır ve bunlardan pek çoğu da, Aleviliği bilmeyenlerce tamamen ideolojik ve siyasi maksatlara hizmet için yazılmıştır. Bu durum meseleyi daha da karmaşık hale getirmiştir. Öyle ki birbirinden farklı Aleviliklerden bahsedilmektedir. Bu dönemde yapılan bilimsel çalışmalar, diğerlerine kıyaslandığında parmakla sayılacak kadar azdır. Diğer taraftan yapılan araştırmalar konuyu bilmeyen ve bilimsel araştırma usullerinden habersiz olan kişilerce yapıldığı için, bir çok çelişkiler, genellemeler, indirgemeler, yanlış

bilgilendirmeler ve saptırmalar söz konusudur. Örneğin, Aleviliğin Marksizm olduğu, Şiilik olduğu, ayrı bir din olduğu ve İslam dışı olduğu ve benzeri tezler genelde hiçbir bilimsel dayanağı olmayan tutarsız tezlerdir.

Alevilik-Bektaşiliğin Diyanet İşleri Başkanlığında temsili ile ilgili son zamanlarda yoğunlaşan talepler konusundaki görüşünüzü alabilir miyiz?

Öncelikle bir noktayı açıklığa kavuşturmakta fayda var. Diyanet İşleri Başkanlığı, temsili bir kurum olmayıp, genel idare içerisinde yer alan hizmet kurumudur. Anayasa'ya göre, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında, yani bütün mezhep, tarikat ve oluşumlar üstü kalması gereken bir kurumdur. DİB'nin bu statüsü, mutlaka devam etmelidir. Diğer taraftan, onu temsil makamı haline dönüştürmek, İslam'ın temel prensiplerine de aykırıdır. Çünkü İslam'da Allah'ın yetkisini temsil eden bir ruhban sınıfı veya bir kurum söz konusu değildir. Hatta hiçbir mezhep, tarikat ve cemaat İslam'la özdeşleştirilemez ve onu temsil ettiği iddiasında bulunamaz. İslam'ın bu özelliği dolayısıyla, din hizmetleri eğitim, sağlık ve benzeri hizmetler kamu hizmeti kabul edilerek itikad ve ibadete ait esasları yürütmek, ibadet yerlerini kontrol etmek ve halkı dini konularda aydınlatmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Herhangi bir dini görüş ve düşüncünün ya da tamamının temsili durumunda ortaya çıkacak sonuçların tamamının röportaj çerçevesinde ele alınması mümkün değildir. Yalnız Alevilik-Bektaşiliğin Diyanet'te temsil edilmesi konusundaki talebin Alevi-Bektaşî çevrelerdeki toplumsal meşruiyeti konusuna değinmek istiyorum. Diyanet'te temsil fikri, sanıldığının aksine, bütün Alevi-Bektaşî çevrelerce benimsenen ve savunulan bir fikir değildir. Birbirinden oldukça farklı yaklaşımlar söz konusudur. Temsili savunanlar

olduğu gibi Aleviliği yozlaştıracak veya Sünnileştireceği iddiasıyla buna tamamen karşı çıkanlar, hatta Alevi İnanç Başkanlığı kurulsun diyenler vardır. Diğer taraftan Diyanet'te temsil tartışmaları Alevi çevrelerde, Aleviliğin mahiyeti, Aleviliğin hangi statüyle temsil edileceği, kimlerin temsil edeceği ve Cemevlerinin dini, hukuki statüsünün ne olacağı gibi son derece ciddi sorunları gündeme getirmiştir. Bana göre yapılması gereken şey, Diyanet ve Üniversiteler işbirliği yaparak önce toplumumuzun dini ihtiyaçlarını tespit edecek araştırmalar yapılmalı ve daha sonra bu ihtiyaçları karşılayacak hizmet birimleri ihdas edilmelidir. Bu ihtiyaca göre, Diyanet yeniden yapılandırılabilir, ancak mezhepler, tarikatlar ve cemaatler üstü statüsü korunmalıdır.

Ülke genelinde toplumu yönlendirmede din görevlilerimize de önemli görevler düşüyor. Bu çerçevede onlara neleri tavsiye edebilirsiniz?

Din görevlileri, öncelikle kendileri Alevilik konusunda doğru bilgiler edinmeli ve bu konuda yapılan bilimsel araştırmaları takip etmelidirler. Bu araştırmalarda ortaya çıkan önemli sonuçları ve doğru bilgileri halka aktarmak suretiyle Alevi-Sünni gerginliğinin ve birbirini dışlamanın önüne geçilmelidir. Özellikle müftülerimizin, bulundukları bölgelerde Alevi-Bektaşî vatandaşlarımızın dini ihtiyaçlarıyla yakından ilgileri meli ve onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmalıdır. Din görevlileri, vaaz ve hutbelerinde Alevi vatandaşlarımızın önemseydiği ve öğrenmek istediği konulara da yer verebilirler. Hatta onlarca kutsal sayılan gün ve gecelerde onlara yönelik programlar düzenleyebilirler. Diyanet İşleri Başkanlığı, Alevi köylerdeki camilere din görevlisi atarken, İlahiyat Fakülteleriyle işbirliği yapmak suretiyle burada görev yapacak kişileri özel hizmet içi eğitim kurslarından geçirebilir.

Bu kurslarda Alevi-Bektaşiliğin yazılı kaynakları, düşünceleri, tarihsel gelişimi, bugünkü toplumsal yapısı ve halkla ilişkiler konusunda dersler okutulabilir, hatta bağlama çalma dahi öğretilir. Ayrıca başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere Hz. Peygamber'in seçme hadisleri, Ahmet Yesevi Divanı, Hacı Bektaş Veli'nin Makalat'ı, Buyruk, Hz. Ali'nin hayatını ele alan kitapları bir set halinde Alevi köylerine dağıtılabilir.

Önümüzdeki günlerde Muharrem ayını idrak edeceğiz. Geçmişte meydana gelen Hz. Hüseyin'in şehid edilmesi gibi fevkalâde üzücü hadiselerin olumsuz etkilerinin toplumsal hafızada canlı tutulmaya çalışılması hakkındaki yorumunuz nedir?

Muharrem ayı hem Aleviler hem de Sünniler tarafından kutsal ve önemli aylardan sayılır. Bu ayda Aleviler, 12 gün oruç tutarlar, 10. günü sembolik olarak dede ocakları sancak açarlar ve kurban keserler. Sünniler de ayın başında oruç tutarlar. Ayrıca birlik ve beraberliğin sembolü olarak Aşure pişirilip konu-komşuya dağıtılır. Bu ayda Aleviler, Emeviler tarafından Hz. Hüseyin'i Kerbelâ'da şehid edilmesi dolayısıyla yas ve matem tutarlar. Hiçbir Sünni Hz. Hüseyin'i şehid eden Yezid'i ve askerlerini asla alkışlamaz. Bu sebeple çocuklarına Yezid ismi koymayan bir Sünni yoktur. Ancak Hüseyin ismi son derece yaygındır. Hatta Camilere ve mescitlere onun ismini asmışlardır. Ehl-i Bey'ten birisi olarak kabul edilir. Bu konuda şunun bilinmesinde fayda var. Bu acı olayın failleri ve mağdurları biz değiliz, çünkü bu olay Türkler'in müslüman olmasından yaklaşık 150-200 yıl önce yaşanmıştır.

Teşekkür ediyorum.

Hiz. Peygamber'in Ailesinde SEVGİ ve HOŞGÖRÜ

Yrd. Doç. Dr. Osman Eğri

Alemlere rahmet olarak gönderilen Allah Rasulü, bizzat kendisi sevgi ve şefkatin sembolü olmuştur. O, hayatının bütün bölümlerinde hoşgörülü ve affedici olmuş, Mekke'nin fethinde yıllarca kendisine kan kusturan insanlara dahi genel af ilan edebilmiştir. Zira onun yol göstericisi, **"Sen hikmetle, güzel öğüt, Rabb'inin yoluna çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et"**⁽¹⁾ diyen ve Rahmet'i sonsuz olan Cenab-ı Allah'tır. Hz. Muhammed de, Rabb'inin buyruğuna uygun olarak; sevgi ve merhameti tavsiye etmiş; **"merhamet etmeyene, merhamet edilmez"**⁽²⁾ diyerek, sevgi ile karşılaşmanın yolunu, sevgi ile muamele etmek şeklinde formüle etmiştir. Hz. Peygamber'in, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e gösterdiği sevgi ve şefkat meşhurdur. Allah Teâlâ, Kur'an'ında onun sevgi ve şefkat yönünü şu ifadelerle dile getirir: **"Allah'ın rahmeti ile onlara yumuşak davrandın. Eğer, kaba ve katı yürekli olsaydın çevrenden dağılır giderlerdi. Öyleyse onları affet, onlar için mağfiret dile."**⁽³⁾ Bu ifadelerden anlaşıldığına göre müslümanların, Hz. Peygamber etrafında kenetlenmelerinin sebebi, onun insanlara karşı yumuşak davranmış olmasıdır. Evet, toplumları birarada tutan, insanların birbirlerine karşı hoşgörü, tahammül ve anlayış göstermeleri, kusur ve kaba hatleri affedici olmalarıdır. Aksi takdirde, insanları birarada tutmak mümkün değildir. Fertleri, gönüllü ve samimi bir şekilde biraraya getiren yegane güç; sevgidir.

Hiz. Muhammed'in hem kendisi rahmettir, hem de rahmet olarak gönderilmiştir. Sadece müslümanlara değil; bütün alemlere rahmettir. O, lanet edici, katı yürekli, gaddar, kin ve öfke dolu bir insan değildir.⁽⁴⁾ Getirdiği İslam Dini'nin müsamaha ve hoşgörüye dayanan bir din olduğunu, kendisinin de bu niteliklere sahip olarak gönderildiğini sık sık dile getirmiştir. **"Ben müsamahakar hanif diniyle gönderildim, kim benim sünnetime muhalefet ederse benden değildir"**⁽⁵⁾, **"Biliyorsunuz ben hidayete; doğru yola ulaştırılan rahmet rehberi-**

yim"⁽⁶⁾ ve **"Ben lanet edici olarak gönderilmedim, küçük büyük her kusur için size lanet okumam, Allah'ın rahmetini sizden uzak tutamam, ben sadece ve sadece rahmet olarak gönderildim"**⁽⁷⁾ ifadeleri, İslam Dini ve Hiz. Peygamber'in şahsında sevgi ve hoşgörünün aldığı yeri net bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Benzer davranışları, Hiz. Peygamber'in terbiyesi altında yetişen Hiz. Ali'de de görmek mümkündür. Hiz. Ali'nin hayatı, İbn Mülcem hakkındaki muamelesinden, savaşta yere yıktığı düşmanını affetmesine kadar, sahâbeden kendisi ile savaşmış bir kişinin öldürülmesi karşısında duyduğu üzüntüden, kendileri aç oldukları halde ellerindeki son yiyecekleri kapılarına gelen fakir, miskin ve yetim vermelerine kadar, af, merhamet ve inceliklerle doludur. **"Dilesem, ben de yağlar ballar bulurum; buğday ekmeğinin halisini yerim; ipek elbise giyinirim; fakat nefsimin dileğinin bana üstün olması, beni lezzetli yemekler yemeye çekmesi mümkün mü hiç? Ben nasıl doya doya yemek yiyebilirim ki Hicaz'da, yahut Yemame'de belki yoksullar vardır; günler geçmemiştir ki belki tokluk nedir, görmemişlerdir"**⁽⁸⁾ diyen Hiz. Ali, yemeyip yedirmenin, giymeyip giydirmenin ve her türlü suçu affetmenin adı olan **"fütüvvet"** mesleğinin piridir.

Kalbi, emri altındakilere sevgi ve merhametle dolu olan Hiz. Ali, emir ve sultanların başucu kitabı olan **"Emirname"**sinde Malik bin Eşter'e şu tavsiyelerde bulunur: **"Kalbinde raiyye için geniş merhamet ve muhabbet duyguları besle; onları lutf ile karşıla. Kat'iyyen fırsat bilip de o zavallıları yutmayı ganimet bilen yırtıcı bir canavar kesilme. Zira onlar iki sınıftan ibarettir: 1. Ya dinde kardeşin, 2. Ya yaratılıştan bir eşin. Kendilerinden hata sadır olabilir; bazı arızalar zuhur edebilir. Gerek hata ile, gerek kasden işledikleri suçlardan dolayı ellerinden tutarak doğru yola getirmek mümkündür. Nasıl sen, Allah'ın senin günahını effetmesini istersen, sen de onları affet!"**⁽⁹⁾ **"Hiddetine, gadabına, eline, diline hakim ol!"**⁽¹⁰⁾ Görüldüğü üzere Hiz. Ali, müslim-gayr-i müslim herkesi, şef-

kat kanatlarının altına almayı, insanlığın ve müslümanlığın bir gereği saymaktadır. Her ırkın, her milletin ve her insanın kendisini huzur ve güvende hissetmesi için gerekli olan duygu; sevgi, davranış ise; adalet ve hoşgördür. Allah'ın arslanı, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu ve damadı Hz. Ali'nin duygu dünyasına sevgi ve şefkat, davranışlarına ise adalet ve merhamet hakimdir.

Sevgi, şefkat ve adalet motifli bir dünya görüşünün savunucusu ve uygulayıcısı olan Hz. Ali, oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de aynı doğrultuda yetiştirmiştir. Hz. Ali ile Hz. Hasan arasında geçen şu konuşma, Hz. Hasan'ın hangi davranış ilkelerini öğrenerek, bunları şahsiyet ve karakterinin ayrılmaz parçaları haline getirdiği konusunda bizleri bilgilendirmektedir:

Hz. Ali: "Ey Yavrum! Doğruluk nedir?"

Hz. Hasan: "İyiliği yaparak kötülüğü ortadan kaldırmaktır."

Hz. Ali: "Şeref nedir?"

Hz. Hasan: "Dostlara güzel davranmak, hatayı kabullenmektir."

Hz. Ali: "Kardeşlik nedir?"

Hz. Hasan: "Darlıkta ve bollukta her şeyini paylaşabilmendir."

Hz. Ali: "Hilm nedir?"

Hz. Hasan: "Kini yutmak, benliğe sahip olmaktır."

Hz. Ali: "Yücelik nedir?"

Hz. Hasan: "Borçluya yardım etmen, suçları affetmendir."

Hz. Ali: "Erdem nedir?"

Hz. Hasan: "Güzel davranmak ve kötülükleri terketmektir."

Hz. Ali: "Gaflet nedir?"

Hz. Hasan: "Yüce ve ahlaklı insanlara değil, fitne ve fesat peşinde koşanlara boyun eğmektir."⁽¹¹⁾

Görüldüğü üzere Hz. Hasan da, tıpkı babası gibi kötülükleri iyilikle savarak yok etmeyi, bir davranış ilkesi olarak benimsemiştir. "Tahammül, bütün kötülüklerin mezarıdır" diyen Hz. Ali, oğlunu ahlak-ı Muhammedi'ye uygun bir tarzda yetiştirmiştir. Zehirlendiği zaman, bunu yapan kişiyi öldürmek isteyen kardeşi Hz. Hüseyin'e: "eğer zannettiğim adam bunu yapmışsa, Allah'ın intikamı

daha çetin olacaktır"⁽¹²⁾ diyen

Hz. Hasan, bizlerin anlamakta güçlük çektiği bir davranış sergilemiştir. Onun bu davranışı ancak, "fitne ve tefrikaya sebep olmamak için kendi hakkını dahi feda edebilme" gibi bir anlayışla izah edilebilir ki sonraki gelişmeler dikkate alındığında, Hz. Hasan'ın bu fedakarlığının ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Hz. Hüseyin de, Kerbela'da şehit edilmeden önce yaptığı konuşmada, abisi Hz. Hasan'a benzer bir tavır sergilemiş; mümkün olduğunca fitneyi engellemeye çalışmıştır. Hatta şu ifadelerinden anlaşıldığına göre o, fitnenin büyümemesi için kendisini feda etmiştir: "Bu ülkede, burada ve bu şehirlerde Allah bu sıkıntının sonunu getirinceye kadar dağılınız. Şunu iyi biliniz ki, onlar beni istiyorlar. Beni ellerine geçirince başkalarını aramaz ve benimle oyalanırlar."⁽¹³⁾ Fitnenin, ölümden daha şiddetli bir bela olduğunu, dedesi Hz. Muhammed'in insanlara tebliğ ettiği Kur'an'dan öğrenmiş olan Hz. Hüseyin, kendi ölümüne göz yumarak, olabilecek daha kötü hadiseleri önlemeye çalışmıştır. Bu davranış, Hz. Peygamber'in bıraktığı iki emanetten birisi olan Ehl-i Beyt'in, Kur'an'dan ayrı düşünülmemeyeceğini anlatması bakımından oldukça önemlidir. Onlar, hayatlarına ve ölümlerine yön veren ilkeleri, Kur'an'dan alarak kendilerinden sonra gelecek olan nesillere yol göstermişlerdir. Ölümü tercih etme pahasına, fitne ve tefrikaya sebep olabilecek davranışlardan uzak kalmışlardır.

1- Nahl, 125

2- Buhari, Edeb, 18.

3- Al-i Imran, 159.

4- Talat Sakallı, *Hadislerle İslam'da Hoşgörü ve Kolaylık*, İzmir, 1996, Çağlayan Y. s. 195.

5- el-Camiü's- Sağir, I., 427.

6- İbn Sa'd, I., 192.

7- Müslim, Birr, 87.

8- Ali bin Ebi Talib, *Nehcü'l-Belaga*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul, Neşriyat Yurdu Y., 1972, s. 299,300.

9- Şemseddin Yeşil, *Hazreti Ali'nin Malik bin Eşter'e Gönderdiği Emirname*, İstanbul, 1997, Yaylacık M., s. 29, 30.

10- Yeşil, a.g.e., s. 62.

11- Ebu Nuaym el-İsfahani, *Hilyetü'l-Evliya*, terc. Said Aykut, İstanbul, 1995, Şule Y., s. 101, 102.

12- el-İsfahani, a.g.e., s. 105.

13- el-İsfahani, a.g.e., s. 117.

HİDAYET-DALÂLET MESELESİ

Mustafa ERDEM
Akçakale Müftüsü

Hasan el- Basrî, insanların kendilerinin iyi işler yapabilme gücüne sahip olduklarını kabul etmekle bereber hidâyetin Allah'tan dalâlet ve kötülüğün insanlardan olduğuna inanır. ⁽¹⁾

Hidâyet ve dalâlet meselesinde Hasan el-Basrî'nin risâlesinde şu noktalar dikkatimi çekmektedir:

“Kalplerinde eğrilik bulunup (başkalarını) saptırmak maksadı ile muteşabih âyetlere tabi olan...”⁽²⁾ kavmin helak olduğunu söyleyen Hasan el-Basri, onların hoşlanmadıklarını Allah'a, hoşlandıklarını kendi nefislerine nispet ettiklerini söyler. ⁽³⁾

Hasan el-Basri, Allah'ın insanları saptırmadığını ancak hidâyet ettiğini ve kendilerini temize çıkarmak isteyenlerin hangi şeyleri tartıştıklarını şöyle ifade eder: "Allah Teâlâ "Allah, istediğini saptırır, istediğini de doğru yola götürür"⁽⁴⁾ demiştir, derler. Fakat âyetin öncesine ve sonuna bakmazlar. Ayetlerin öncesine ve sonunun dalâlet ettiği manayı düşünseler, dalâlate düşmezler."⁽⁵⁾

"Hidâyet etmek bize aittir..."⁽⁶⁾ âyetinden hareketle hidâyetin Allah'tan, sapıtmanın kullardan olduğunu söyleyen Hasan el-Basri, Emîru'l-Mü'minin'i Allah'ın şu sözlerini düşünmeye davet eder:

"Bizi ancak günahkârlar saptırmışlardır"⁽⁷⁾ ve "Samiri onları baştan çıkardı"⁽⁸⁾ ve "Şeytan insana apaşıkâr bir düşmandır"⁽⁹⁾ "Semûd'a gelince, onlara dosdoğru yolu göstermiştik, fakat körlüğü hidâyete tercih ettiler, onları işleyip kazandıkları yüzünden kör edici azabın yıldırımını tuttu."⁽¹⁰⁾ Bu âyetlerden anlaşıldığına göre yol gösterme işi Allah'tan başlamış ve onların körlüğü hak kazanmaları, heva ve heveslerine uymaları neticesinde olmuştur."⁽¹¹⁾

"(Ey İnsan) sana gelen her iyilik, Allah'tandır. Sana gelen her fenalık ise; kendindendir."⁽¹²⁾ mealindeki Allah'ın âyeti üzerinde de ihtilafa düşüklerini söyleyen Hasan el-Basri, "De ki: Hepsi de Allah'tandır. Fakat bu adamlara ne oluyor kendilerine anlatılanı anlamağa yanaşmıyorlar?"⁽¹³⁾ âyetini delil getirip itirazlarını şöyle cevaplandırır: "Bu âyeti kendilerine göre taat ve ma'siyetle tefsir ediyorlar ve küfür, isyan, zulüm, cevr, buhtan ve bütün kötülüklerin Allah'tan geldiğini iddia ediyorlar."⁽¹⁴⁾

Bütün bu açıklamalarıyla Hasan el-Basri'nin iyiliğin Allah'tan geldiğini, sapıtmanın ise-yaratan Allah olmakla beraber-insandan olduğuna hükmettiğini öğreniyoruz.

Hidâyeti, Allah'ın emrini dinleyip o emre en güzel şekilde uyma olarak değerlendiren Hasan el-Basri, Emîru'l-Mü'minin'e hidâyete ilgili "o kullarımı müjdele ki, sözü dinler ve onun en güzeline uyarlar. Allah'ın hidâyet ettikleri bunlardır. Tam akıllı insanlar da bunlardır."⁽¹⁵⁾ âyetini iyi düşünüp manasını anlamasını ister."⁽¹⁶⁾

Hasan el-Basri, "De ki: Ben yanılsam, kendi aleyhime yanılmış olurum. Hidâyete nail olursam bu da Allah'ın bana olan vahyi sayesinde."⁽¹⁷⁾ âyetini delil getirerek Allah'ın hidâyetinin veril-

mesini kendinden, yanılmanın peygamberinden olduğuna hükmettiğini söyler.⁽¹⁸⁾

Ey Emîre'l-Mü'minin! Peygamber yanıldığı vakit, yanılmanın kendisinden olmasını kabul edip, yanlışlığın bizden olabileceğini kabul etmez misin? diyen Hasan el-Basrî, Allah Teâlâ'nın "hidâyet etmek bize aittir..."⁽¹⁹⁾ buyurduğunu, "dalaletle götürmek bize düşer," demediğini belirterek halifenin Allah'ın kitabına hakkını vermesini, onu tahrif ve olmayacak şekilde te'vil etmemesini söyler.⁽²⁰⁾

Allah'ın insanı dalâlete götürmediğini belki insanın kendisi bunu isteyip yaptığını söyleyen Hasan el-Basrî, "...Birçoklarını dalâlette bırakır, bir çoklarına da hidâyet nasip eder. Dalâlette kalanlar ancak fasıklardır. Bu fasıklar, Allah ile müebbed bir surette akdolunan misakı bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi keserler, yeryüzünde fesat çıkartırlar. İşte onlar, gerçekten zarara uğrayanlardır."⁽²¹⁾ "Böylece kâfir olanların cehennemlik oldukları hakkındaki söz ve hüküm yerini buldu"⁽²²⁾ âyetlerini hatırlatacak cehennemlik olan insanlar hakkındaki sözün ancak fıska işlemlerinden sonra olduğunu söyler.⁽²³⁾

"...İçinizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyenler..."⁽²⁴⁾ âyeti ile "içinizden isteyen doğru yola gider, bütün âlemlerin rabbi olan Allah, bir şey dilemeden siz onu dileyemezsiniz"⁽²⁵⁾ âyetin yorumunda münazaanın olduğunu söyleyen hasan el-Basrî, Allah'ın doğru söylediğini tasdik ederek şöyle der:

"O, hayır dilediği zaman bizim için diler. Meselâ: Biz dilemeden bizim için dilemiş olduğu hayırlardan birisi, bizi iyiliğe yöneltip onu bize göstermesidir. Allah, bu konuda şöyle buyuruyor: "Allah size kolaylık ister, zorluk değil",⁽²⁶⁾ "Allah size her şeyi belli etmeyi, sizi sizden evvelkilerin yollarına iletmeyi, tevbenizi kabul etmeyi ister."⁽²⁷⁾ Allah bizim tevbe etmemizi isteyip, sonra ondan bizi menetmez ve menetmemiştir."⁽²⁸⁾

Yukarıdaki ifâdelerden de anlaşılacağı gibi Allah, "iman ediniz, hakkınızda hayırlı olur"⁽²⁹⁾ ve "Allah'a davet edene (Peygamber'e) icabet edin."⁽³⁰⁾ âyetleri ile insanın lehine olan hidâyeti istediği halde aleyhine olan dalâleti istemez. Ancak insan kendisi dalâleti tercih eder. Şöyle ki:

Nuh kıssasındaki "Allah sizin helakinizi istese; benim size öğüt vermem; size hiçbir fayda vermez. İlahınız O'dur, dönüşümüz O'nadır."⁽³¹⁾ Allah'ın âyeti üzerinde münakaşa ettiklerini söyleyen Hasan el-basri, bu âyeti yanlış te'vil ettiklerini şöyle anlatır:

"Nuh (a.s.), kavmi arasında 950 sene kaldı. Allah yoluna davet edip nasihatla bulundu. Halbuki O, kavminin kendine icabeti ve nasihatleri kabul etmesini kendilerine bir faydası olup olmayacağını bilmediği gibi, Allah onlara bu nasihatleri kabul ettirip-ettirmeyeceğini de bilmiyordu. Hakikat onların te'vil ettikleri gibi de değildir. Nuh, kavmi usanincaya kadar onlarla münakaşa etti. Sonunda ona şöyle dediler: "Ey Nuh! Bizimle çok uğ-

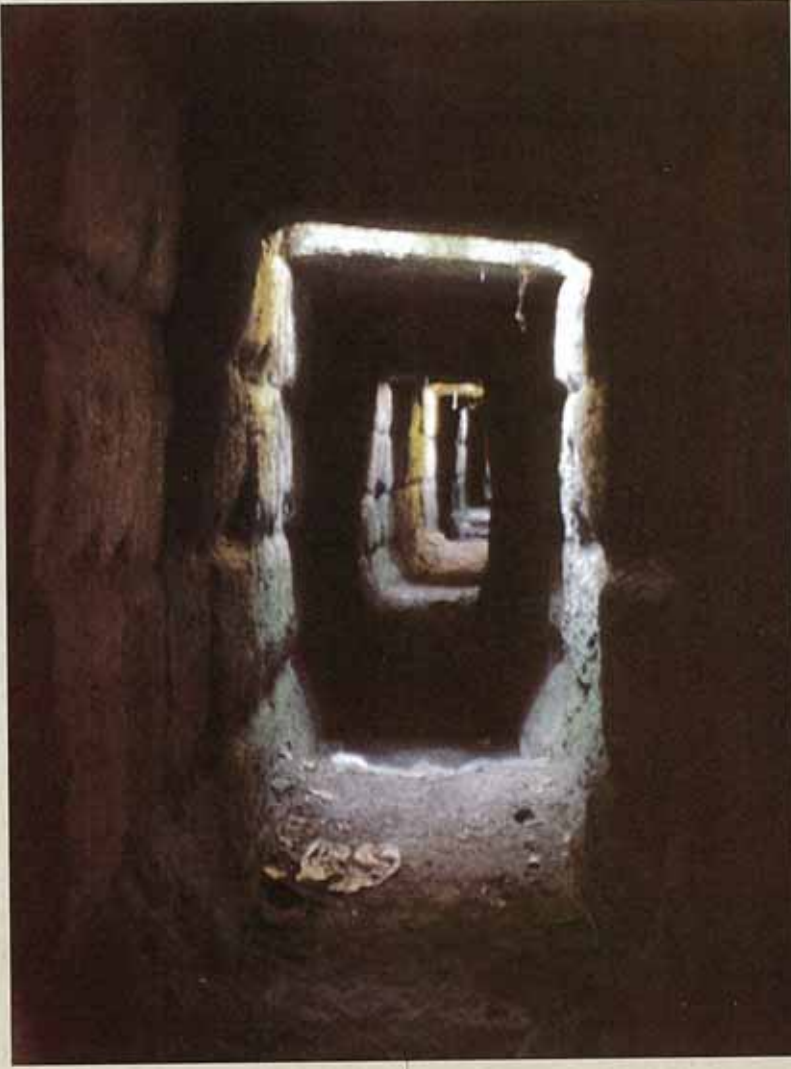
raştın, çekiştin (artık yeter, davanda) gerçek isen, haydi bizi ne ile tehdit ediyorsan onu getir."⁽³²⁾ Nuh, onlara dedi ki: "Onu size dilediği takdirde ancak Allah getirir ve siz ondan kaçıp kurtulamazsınız."⁽³³⁾ yani getirdiği vakit azabından kurtulamaz ve ondan korunamazsınız. Size azabın hü-lûlünde "size nasihât etmek istemem - o vakit- nasihatlerim fayda vermez."⁽³⁴⁾ Nuh (a.s), azab inip de onlar tarafından görüldükten sonraki imanın onlara bir fayda vermeyeceğini biliyordu."⁽³⁵⁾

Allah'ın dalâleti takdir etmediğini halifeye hatırlatan Hasan el-Basrî, halifenin dikkatli olmasını isteyerek şunları kendisine söyler:

"Sakın; "Allah nehyettiği şeyi kullarına takdir etmiştir, kulları ile emrettiği şeyin arasına girmiştir, kulları arasında kaza ettiğinin hilafına davet eden Peygamberler göndermiştir. Sonra (doğru) yola gitmelerine müsaade etmediği halde, emirlerine icabet etmeyen kullarına ebediyen azab edecektir" deme. Zira Allah zâlimlerin iftiralarından berî ve yücedir."⁽³⁶⁾

Allah'ın kendisine itaat edilmesi için bir peygamber gönderip sonra onunla, halkı ve taatı arasına girmek istemediğini belirten Hasan el-Basrî, bunun Allah'ın sıfat, adalet ve hikmetinden uzak olduğunu "gönderdiğimiz her peygamberi ona Allah'ın izniyle itaat olsun diye göndeririz."⁽³⁷⁾ âyetiyle hatırlatır.⁽³⁸⁾

Hasan el-Basrî, konumuzla irtibatı olup itiraz edilen ve onlara göre delâletin de Allah'tan ol-

duğunu ima eden “Yeryüzünde veya kendi öz canınızda uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki yaratılmadan evvel kitapta bulunmasın”⁽³⁹⁾ âyetini, kendi görüşleriyle küfür ve iman, taat ve masiyetle te’vil ettiklerini söyleyerek şöyle eder:

Halbuki bu böyle değildir. Bu musibetler ancak mallarda, nefislerde ve yapılan işlerin neticelerinden ortaya çıkar. Allah bize böyle bildirmiştir. Bu dünyanın metar ile şımarık kimselerin yaptıkları gibi sevinmememiz ve ele geçiremediğimiz şeylere müteessir olmamamız için bizi zenginlik ve fakirliğe, zorluk ve kolay-

lığa mübtelâ kılmıştır. Sonra bize sabredenleri beyanla diyor ki: “...Fakat sen sabır edenleri müjdele, onlar ki, bir musibete uğradıkları zaman “Biz Allah’ın kuluyuz, yine O’na döneceğiz, derler.” Bunlar onlardır ki; ilâhları tarafından bağışlanırlar. Doğru yol üzerinde olanlar da onlardır.”⁽⁴⁰⁾ Eğer bu îman ve küfürde olmuş olsaydı; Allah, “ta ki elinizden çıkana tasalanmayınız...”⁽⁴¹⁾ buyurmaz, bilakis “Taki îmanınızı kaybettiğinize tasalanmayınız ve Allah’ın size ondan verdiği ile sevinip şıarmayasınız” derdi. O halde insan dininden çıkan şeye müteessir olmaz

da neye olur? Allah Teâlâ buyurur ki “De ki: Allah’ın inâyeti ve rahmeti ile yalnız bunlarla sevininler. Bu onların bütün toplayıp yığdıklarılarından daha hayırlıdır.”⁽⁴²⁾ Uyanık olan kimseler için hakikat açıktır, lakin birçokları bunu farketmezler.”⁽⁴³⁾

Bu konuda Hasan el-Basrî’nin hidâyetin (dosdoğru yol, vahiy) Allah’tan ve zıddı olan dalâlet (sapıklık-kötülük) insanın irâdesi ve meyli sonucu insandan olduğuna inandığını söyleyebiliriz.

1- Waat, a.g.e., s., 126; Mektup, s. 78.

2- Al-i İmrân, 7.

3- Mektup, s. 72.

4- İsrâ, 27.

5- Mektup, s. 72.

6- Leyl, 12-13.

7- Şuarâ, 99.

8- Tâ-hâ, 85.

9- İsrâ, 53.

10- Fussilet, 17.

11- Mektup, s. 77,78.

12- Nisâ, 79.

13- Nisâ, 78.

14- Mektup, s. 78.

15- Zümer, 18.

16- Mektup, s. 81

17- Sebe, 50.

18- Mektup, s. 76.

19- Leyl, 12.

20- Mektup, s. 69.

21- Bakara, 26, 27.

22- Yûnus, 33.

23- Mektup, s. 73.

24- Müddessir, 37.

25- Tekvir, 28, 29.

26- Bakara, 185.

27- Nisâ, 26.

28- Mektup, s. 73-74.

29- Nisâ, 170.

30- Ahkâf, 31.

31- Hûd, 34.

32- Hûd, 32.

33- Hûd, 33.

34- Hûd, 34.

35- Mektup, s. 78, 79.

36- Mektup, s. 81.

37- Nisa, 64.

38- Mektup, s. 73.

39- Hadid, 22.

40- Bakara, 155,156.

41- Hadid, 23.

42- Yûnus, 58.

43- Mektup, s. 74.

“

İnsan, geleceğe dönük ümit ve hayalleriyle hayata bağlanır. Ümit ve hayalleri yıkılmış bir kimsenin, karşılaştığı problemler ve zorluklar altında hayatını sürdürmesi oldukça zorlaşacağından nihai olarak başkalarına zarar vermesi veya kendi canına kıyması muhtemel hale gelecektir. Pekâlâ bilinir ki, insanları hayata bağlayan unsurların başında ümit ve inanç gelmektedir. İşte tevbe eden kişi, yitirdiği ümit ve inancını yeniden kazanarak hayata bağlanmakta ve yaşamında ortaya çıkan acı ve tatlı durumlara katlanma konusunda yerine göre sabredip, yerine göre mutlu olmasını başarabilmekte ve başkalarına da her bakımdan faydalı olmaya çalışmaktadır.

”

Dr. Yaşar Yiğit
Din İşl. Y. Krl. Uzmanı

Bireysel ve Kazanımlar

Tevbenin Değerlendirilmesi

Yüce Allah, insanı şerefli bir varlık olarak yaratmış,^[1] onu yeryüzüne halife tayin etmiş^[2] ve verdiği nimetlerle diğer yaratılanlara onu üstün kılmıştır.^[3] Hz. Ali'ye isnad edilen, "Sen kendini küçük bir varlık sanırsın oysa sende en büyük âlem dürülmüş halde mevcuttur."^[4] mısraları, bu gerçeği gayet güzel ve veciz bir şekilde dile getirmiştir.

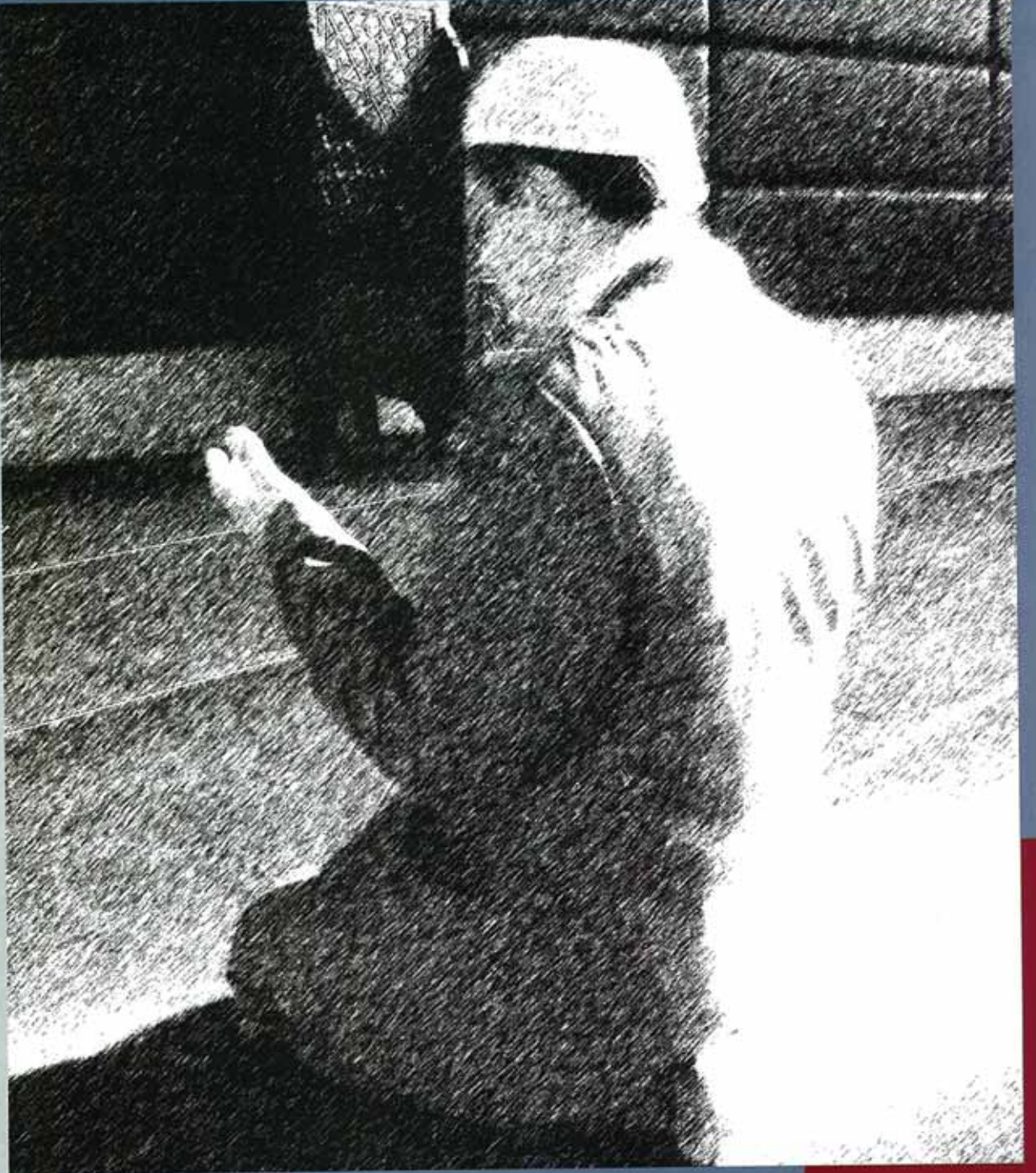
Beden ve ruhtan oluşan insanoğlu, yüce Yaratıcısını bulabilecek karakter ve yeterlilikte yaratılmıştır. Nitekim Sevgili Peygamberimiz "Her doğan çocuk fitrat üzere doğar, sonra ana-babası onu Yahûdi, Hristiyan veya Mecûsi yapar."^[5] buyurmuş ve sonra da şu âyeti okumuştur: " (Ey Muhammed!) Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılıştaki verdiği dine ver. Zira Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu bilmezler."^[6] Bu âyet ve hadis, insanın Allah'ın varlığını ve birliğini kabule elverişli bir özellikte yaratıldığına işaret etmektedir. İnsanın özüne bu inanma duygusu, daha o ana rahminde iken yerleştirilmektedir.^[7]

Kendisine bu derece önem ve çeşitli türden nimetler verilen insan, elbette başıboş bırakılmamış,^[8] yaratılış amacının Allah'a ibadet olduğu^[9] vurgulanmış, bu ibadet yolu da tarihsel süreç içinde gönderilen peygamberlerle kendisine bildirilmiştir. Dolayısıyla o, diğer yaratılmışlardan farklı bir misyonun objesi olarak seçilmiştir. O verilen nimetin değerini bilecek ve şükredecek, niçin yaratıldığının şuurunda hayatını sürdürmeye çalışacaktır.

DİN VE TOPLUM

Toplumsal Açısından

İnsan her ne kadar Allah'ın mükemmel bir biçimde yarattığı varlık olsa da zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek hata, kusur ve günah olarak nitelendirilebilecek türden davranış ve tutumlar sergileyebilir. Günah işlemek, hata etmek, belki de insanı meleklerden ayıran özelliklerin başında gelir. İnsanın yaratılış aşamasında meleklerin, **"Hatırla ki, Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, demişti. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökcek insanı mı halife kılıyorsun? dediler..."**⁽¹⁶⁾ şeklindeki serzenişini dile getiren âyet, belki de ifadelerimizin temellendirilmesinde bizlere ışık tutacak, insanın doğa ve davranışlarının gerçekçi bir tahlile tâbi tutulmasında katkı sağlayacaktır. Bu zaviyeden bakıldığında ömür sürecinde hemen herkesin hata veya günah olarak nitelendirilebilecek türden bir davranış ya da tutum sergilemesinin olağan olduğu görülecektir. Zaten Hz. Peygamber (s.a.s.), "Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise hatasından döndür." ⁽¹⁷⁾ sözünü bu hususa dikkat çekmiştir. Gazzâlî de insan için tevbenin gerekliliği ve kaçınılmaz olduğunu Hz. Adem'i örnek vermek suretiyle şöyle açıklamaktadır: "İnsanoğlunun babası bile tevbeden müstağni kalamamıştır. Babanın yaratılışına uymayan ve babanın güç yetiremeyeceği şeye, çocukları hiç güç yetiremez." ⁽¹⁸⁾

Kavram ve Kapsam Olarak Tevbe

Sözlükte dönüş ve yöneliş manalarına gelen tevbe, dini bir terim olarak, günahlardan, ayıpları örten ve gizli-açık her şeyi bilen Allah'a dönüştür; ⁽¹⁹⁾ günahların verdiği iç sancısıdır, kötü huyları iyi huylara değişmektir; ⁽²⁰⁾ çirkinliğinden dolayı günahları terk etmek, işlenen günden pişman olmak, onu tekrarlamamaya azmetmek ve mağdura hakkını vermektir; ⁽²¹⁾ kabahatten, kabahat olduğu için rücu etmek demektir. ⁽²²⁾ Tevbenin daha genel ve kapsamlı bir tanımı şöyle yapılabilir: Allah'a, birey veya topluma karşı gerekli sorumluluğunu yerine getirmeyen veya ihmal eden mükellef bir kimsenin bağışlanma talebine tevbe denir.

İnsanı diğer yaratılanlara nispetle mükemmel bir şe-

kilde yaratan Yüce Allah, emir ve yasaklarını ihlal eden kullarını tevbe etmeye çağırır ⁽²³⁾ ve tevbe edenlerin günahlarını sileceğini müjdelemiştir. ⁽²⁴⁾ Tevbe eden insana "tâib" denir. ⁽²⁵⁾ Aynı kökten gelen Yüce Allah'ın bir sıfatı olan "Tevvâb" ise itaata yönelerek Allah'a dönen kişinin istediği bağışlanmayı kabul edip, tevbekâr kulunu affeden anlamındadır. Bu itibarla tevbe, bir yönüyle insan hakkında günahlardan dönmeyi, diğer yönüyle de Yüce Allah'ın günahkâr kullarını cezalandırmaktan vazgeçmesini ifade eder. Başka bir ifadeyle insan, Rabb'ine döner, Rabb'i de onun bu yönelişini kabul eder ve onu cezalandırmaktan vazgeçer.

Âyet ve Hadislerde Tevbe

Kur'an-ı Kerim'de tevbe ile ilgili oldukça fazla âyet bulunmaktadır. ⁽²⁶⁾ Bu âyetlerden bir kısmını aktararak gerekli açıklamalara yer vereceğiz.

Allah Teâlâ, yürekten tevbe edenlerin günahlarını bağışlayacağını, ahirette onları, cennetlere koyacağını ifade etmektedir. Günahkâr müminleri böyle bir mükafata ulaştıracak tevbenin, ön şartı özden (gönülden) yapılmasıdır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Allah'a yürekten (nasûh tevbesiyle) tevbe edin. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Allah'ın, peygamberi ve onunla beraber olanları utandırmaya çağı günde, sizi altından ırmaklar akan cennetlere sokar..."** ⁽²⁷⁾ buyrulmaktadır. Bu âyetteki "Tevbeten Nasûha- Nasûh Tевbe" ifadesinde geçen "nasûh"; "nush" kökünden gelen ve mübalağa (abartma) kipinde bir kelimedir. ⁽²⁸⁾ Samimiyet ve içtenlik "nush" kelimesinin başlıca anlamlarındandır. Müfessirler âyetteki "nasûh" kelimesinin, ihlas (içtenlik) veya ihkâm (muhkem, sağlam yapmak) anlamının diğer anlamlarına nispetle daha ağırlıklı olduğunu ifade etmektedirler. Öz bir ifadeyle âyet, Allah'a gönülden, içtenlikle veya sağlam biçimde tevbe edilmesi, içtenlikle günahları bırakıp Allah'a yönelmesi emredilmektedir. ⁽²⁹⁾ Gazzâlî'ye göre "nasûh tevbe", her türlü şâibeden uzak bir biçimde tam bir ihlas içerisinde Yüce Allah'a tevbe etmek anlamındadır. ⁽³⁰⁾ Hamdi Yazır ise bu kavramı şöyle yorumlamıştır: "Nasûh", "gafûr" vezninde

“Sözlükte dönüş ve yöneliş manalarına gelen tevbe, dini bir terim olarak, günahlardan, ayıpları örten ve gizli-açık her şeyi bilen Allah'a dönüştür; günahların verdiği iç sancısıdır, kötü huyları iyi huylara değişmektir; çirkinliğinden dolayı günahları terk etmek, işlenen günden pişman olmak, onu tekrarlamamaya azmetmek ve mağdura hakkını vermektir.”

”

“Şefkat ve merhametini, rahmeti ve bağışlamasını kelimelerle ifade edemeyeceğimiz Yüce Rabbimiz, kendisine yönelen gönülleri, açılan elleri, çevirilen yüzleri boş çevirmez. Kendisine yönelen yüzleri mahcup etmez. Engin rahmet ve merhametinden, o gönüle, o ele bir pay verir. Yeter ki O'na samimi bir şekilde yönelinmiş olun-
sun.”

”

mübalâğa kipinde olup nusu, nesahet, nasihat maddesindendir. Esasen iki manaya vaz' olunmuştur. Birisi halislik, temizlik; biri de söküğü dikmek, yırtığı yamak anlamıdır. “Nasûh tevbe”, çok temiz veya dindeki iyilikleri tamamlayacak, yırtılanları onaracak tevbedir. Bir diğer mana da iyi niyetle başkasına öğüt vermektir.⁽²³⁾

Hemen her vesile ile insanlara ümit bahşeden İslâm, bir şekilde günah işlemiş ve bu ruh hali ile umutsuzluğa kapılmış kimselerin de bir çıkışı olduğunu vurgulamaktadır. **“De ki: Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin...”**⁽²⁴⁾ âyeti, Allah'ın merhamet ve bağışlamasından ümit kesilmemesini dile getirmektedir. Allah dünyada işlenen her günahı bağışlayacağını ifade etmektedir. Zira **“...Şüphesiz Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir”**⁽²⁵⁾ âyeti, ister küçük ister büyük olarak nitelendirilsin bütün günahların tevbe etmek suretiyle bağışlanabileceğini beyan etmektedir. Ancak burada günahın ilgili olduğu kimselerin rızasının alınması tevbenin kabulünde önemli bir faktördür. Kul hakları ile ilgili hususlarda, hakkı ihlal edilen veya çiğnenen kimsenin rızası, ondan helallik alınması yapılacak tevbenin ön şartıdır.

“Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Bundan başkasını dilediğine bağışlar.”⁽²⁶⁾ Dünya hayatında işlenen her günah şirk de dahil ömür bitmeden şartlarına uygun olarak tevbe edilmesi durumunda affedilebilir. Buna karşın şirk, küfür⁽²⁷⁾ ve nifak⁽²⁸⁾ dışındaki günahları, Allah dilemesi halinde ahirette de affeder.

Kur'an-ı Kerim'de, **“Hepiniz Allah'a tevbe edin. Ey mü'minler! Belki böylece korktuğunuzdan kurtulur, umduğunuzu elde edebilirsiniz.”**⁽²⁹⁾ buyrulmaktadır. Bu ayette mü'minler, topyekûn tevbeyle davet edilmektedir. Mü'min, işlemiş olduğu günahından dolayı uhrevî hayatta göreceği cezadan korkar ve bu nedenle böyle bir cezadan bir an evvel kurtulmaya çalışır. Bu kurtuluşun ilk adımı tevbe ile atılmakta ve o günaha bir daha dönmeye gayretle devam etmektedir. Şunu ifade edelim ki, tevbe sadece söylemek değil aynı zamanda söylemin eyleme dönüştüğü bir olgudur. Eyleme dönüşmeyen söylem, Allah katında pek muteber değildir.

Hız Peygamber'den tevbe ile ilgili olarak pek çok hadis rivayet edilmiştir.⁽³⁰⁾ Bu hadislerden bazılarını nakletmekle yetineceğiz:

“Vallahi ben, günde yetmiş defadan fazla Allah'tan beni bağışlamasını dileirim, tevbe ederim.”⁽³¹⁾, “Kulunun tevbe etmesinden dolayı Allah Teâlâ'nın duyduğu memnuniyet, sizden birinin ıssız çölde kaybettiği devesini bulduğu zamanki sevincinden çok daha fazladır.”⁽³²⁾, “Allah Teâlâ gündüz günah işleyenin tevbesini kabul etmek için geceleyin elini açar. Geceleyin günah işleyenin tevbesini kabul etmek için de gündüzün elini açar. Güneş battığı yerden doğuncaya kadar böyle devam edip gider.”⁽³³⁾, “Bir kul can çekişmeye başlamadığı sürece, Allah Teâlâ onun tevbesini kabul eder.”⁽³⁴⁾, “Yemin olsun ki, sizler günah işleyen bir topluluk olmasaydınız Allah sizi helak eder, günah işleyen ve tevbe eden bir topluluk yarattı.”⁽³⁵⁾, “Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise hatasından dönerdir.”⁽³⁶⁾

Tevbenin Şartları

1) İşlenen günah sadece Allah'a karşı olup kul hakkını ilgilendirmiyorsa, bundan tevbe etmenin üç şartı vardır:

- a) Günahı terketmek
- b) Günah işlediğine pişman olmak
- c) Bir daha yapmamaya karar vermek.

“

Günahları sebebiyle umutsuzluğa saplanmış, hayata, topluma küsmüş insanları hayata bağlamanın önemli manevi etkenlerindendir tevbe. Tевbe ile af edileceği umudunu yakalayan insan, topluma yeni bir güç olarak döner. İşlediği günahlarla hem nefesine hem de topluma zarar veren kimseler, tevbe ile bu konumundan uzaklaşma gayreti içerisine girmiş olurlar.

”

2) Kul hakkı ile ilgili bir günah işlenmiş ise; yukarıda belirtilen şartlara ilaveten, hakkı ihlal edilen kimseden helallik alınmalıdır.

Aktaracağımız şu olay tevbenin bütün şartlarını içermektedir. Bir bedevinin; “Allah’ım, ben senden mağfiret dilerim, sana tevbe ederim.” dediğini duyan Hz. Ali: “Ey Adam demiş, öyle çabuk çabuk “tevbe ettim” demek, yalancılardan tevbesidir. Tевbe altı şeyi içinde barındırır. Bunlar; geçmiş günahlara pişman olmak, vaktinde edemediği farzları iade etmek, başkalarının hakkını geri vermek, hasımlarla helalleşmek, bir daha günah işlemeye karar vermek, nefisini isyanda büyüttüğün gibi Allah’a itaatte de eritmen ve ona günahların tadını tattırdığın gibi ibadetlerin acısını da tattırmandır.”^[37] Hz. Ali’nin bedeviye söylediği bu söz bütün hatlarıyla tevbenin şartlarını da gayet güzel bir şekilde formüle etmektedir.

Tevbenin Bireysel ve Toplumsal Açısından Faydaları

1) Tевbe ile ilgili ayet ve hadisler, umutsuz insanlara umut aşılamakta, insanları karamsarlıktan, gınahta ısırdan kurtarmaktadır. Zaten Kur’an’ın hemen her yerinde insanlara umut, gelecek duygusu aşılanmaktadır. Bütün bunların amacı, insanlara zorluk değil, kolaylık ve umut sunarak onları günah vadisinden çekip Allah’a ve onun kullarına lutfettiği güzelliklere, ahlaki erdemlere yönlendirmektir.

İnsan, geleceğe dönük ümit ve hayalleriyle hayata bağlanır. Ümit ve hayalleri yıkılmış bir kimsenin, karşılaştığı problemler ve zorluklar altında hayatını sürdürmesi oldukça zorlaşacağından nihai olarak başkalarına zarar vermesi veya kendi canına kıyması muhtemel hale gelecektir. Pekâlâ bilinir ki, insanları hayata bağlayan unsurların başında ümit ve inanç gelmektedir. İşte tevbe eden kişi, yitirdiği ümit ve inancını yeniden kazanarak hayata bağlanmakta ve yaşamında ortaya çıkan acı ve tatlı durumlara katlanma konusunda yerine göre sabredip, yerine göre mutlu olmasını başarabilmekte ve başkalarına da her bakımdan faydalı olmaya çalışmaktadır.

Şefkat ve merhametini, rahmeti ve bağışlamasını ke-

limelerle ifade edemeyeceğimiz Yüce Rabbimiz, kendisine yönelen gönülleri, açılan elleri, çevirilen yüzleri boş çevirmez. Kendisine yönelen yüzleri mahcup etmez. Engin rahmet ve merhametinden, o gönüle, o ele bir pay verir. Yeter ki O’na samimi bir şekilde yönelinmiş olunsun. Bir an olsun tevbe kapısının kapalı olduğunu düşünelim. Bu kirlenen bir çamaşırı yıkamak yerine adeta çöpe atmak gibi olsa gerek. Oysa insan, Allah katında diğer yaratılanlara nispetle saygın bir konuma sahiptir. Mevlâna-lar, Yunuslar, Sadi Şirazîler ve daha nice gönül ve söz sultanlarının çağlara damgasını vuran söz ve mesajlarının, Kur’an ve Hz. Peygamber’in sözlerinden mülhem olduğunu ifade etmek hiç de yanlış olmasa gerektir. Kur’an ve Sünnet başka bir ifadeyle alemlere rahmet Hz. Muhammed (s.a.s.), insanlık tarihi boyunca akan ve akacak olan lahûfî çeşmenin son sakîleri. Bu sakîlerin elinden kimi zaman Mevlâna, kimi zaman Yunus susuzluğunu gidermiş. Onlar da bu lahûfî çeşmeden aldıklarını insanlığa sunmuşlar. Nitekim Mevlâna, günahkârlara;

Gel gel, ne olursun ol, gel!

Kafir de, mecûsi de, putatapar da olsan gel!

Bizim bu dergâhımız, umutsuzluk dergâhı değildir

Yüz bin kez tevbeyi bozmuş olsan da gel! dizeleriyle seslenmiştir.

Ne yazık ki bazı kimseler asıl kaynak dururken bilerek ya da bilmeyerek onları kendilerine ölçü alma yüzeyselliğine takılmış, asıl kaynağa ulaşamamışlar veya onu göz ardı etmişlerdir.

2) Tевbe, kurtuluş reçetesidir. Bu bağlamda Hz. Ali’nin şu sözü oldukça ilgi çekicidir: “Beraberinde kurtuluş reçetesi olduğu halde helak olan kimsenin durumuna hayret ediyorum. O reçete de tevbedir, istiğfardır (bağışlanma talebidir).” Gerçekten Allah’a ve ahiret gününe iman eden insanlar için tevbe bir reçetedir. Tевbe eden insan sanki hayata yeni başlamış gibi olur. Gönülden Allah’a tevbe eden insanların hiç günah işlememiş kimseler gibi olduğuna işaret ediyor Hz. Peygamber (s.a.s.).^[38]

3) Tевbe, bir öz eleştiridir. İnsan yaratılışı gereği, ha-

ta yapmaya elverişli bir varlıktır. Hata yapmak veya günah işlemek, insan zaviyesinden bakıldığında anlaşılabilir bir şeydir. Asıl anlaşılmasın olan hatayı savunmak başka bir ifadeyle günahları meşrulaştırmaya çalışmaktır. İşte bu nedenle hata yapan, günah işleyen af edilebilir, fakat hatayı savunan asla. Nitekim ilk insan ve ilk Peygamber Adem (a.s.) ve eşi de hata yaptılar. Aynı şekilde İblis de Allah'ın emrine muhalefet etmek suretiyle hata yaptı. Adem hatasından dolayı Rabbine sığındı, tevbe etti. İblis ise, hatasını kabullenme yerine meşrulaştırma gayreti içerisinde girdi ve Allah'ın rahmetinden kovuldu. Sonuç olarak hatalar, günahlar insanı ya Adem gibi adam yapar, ya da İblis gibi şeytan yapar. Günahlardan tevbe, Adem gibi adam olmanın ilk adımıdır. Erdemin, ahlâkın, temsilcisi, Adem'dir. Allah'ın rızasını kazanmanın yolu Adem olmaktan geçer. O'nun şefkat ve merhameti, Adem'ler içindir. İnsan için her iki örnek ortadadır. Diğer varlıklara nispetle saygın bir konuma sahip insanın, günahlarda ısrar ve inatla, Allah'a yönelmeyen gönül, el ve yüzle varacağı nokta hiç de ona yaraşmayan bir konum olacaktır. Günahlarını ikrar edip tevbeye yönelen insan, işlediği günahları önce kendi vicdanında sorgular, vicdanı bu günahlardan huzursuzluk hisseder ve bunların affı için Rabbine yönelir. Bu yöneliş adeta bir öz eleştirinin sonucudur.

4) Günahlara dalarak bir anlamda Yaradanını unutmuş insan, tevbe etmekle O'nu hatırlamış olur. O'nun emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçınmayı zorunlu bir vazife bilerek, bu şuur ve bilinç içerisinde Allah'a olan imanını yeniden kuvvetlendirmek suretiyle, inancının ve imanının gereğini yerine getirecektir. Zira başkasına karşı suç işlemiş insan, mağdûr tarafından af edildiğinde ona karşı daha dikkatli olacaktır.

5) Tevbe, insanın hayata yeniden bağlanmasında önemli bir etken olacaktır. Günahkâr kimse, "Ben Allah'ın kötü kuluyum.", "Ben cehennemliğim.", "Nasıl olsa bat-tım, kurtuluşum yok..." düşüncesiyle hep olumsuz düşünme yerine, kurtulma ümidiyle olumlu düşünmeye başlar. Bir toplum için olumlu düşünen bireylerin o topluma sağ-

layacağı katkı hiç de göz ardı edilemez. Böyle bir duygu ile hareket eden kimse, iş ve aile hayatında daha başarılı olacaktır.

6) İşlenen günahların zarar ve etkilerinin kişisel bazda kaldığı söylenemez. Bireyin işlediği nice günahların, sonuçları itibarıyla zamanla kitlesel bir boyuta dönüştüğünü görmekteyiz. Hırsızlığın, zina ve fuhşun, içki ve kumarın, adaletsizliğin zarar ve etkilerinin bireysel bazda kaldığını ifade ve iddia etmek mümkün müdür? Bunların ortaya çıkardığı maddî ve manevî zararlara toplum istese de istemese de hemen bütün katmanlarıyla ortak olmaktadır. "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.", "Her koyun kendi bacağından asılır." anlayış ve söylemleri, toplum halinde yaşamaya mahkûm ve mecbur olan insanlar için geçersiz cümle ve yaklaşımlardır. Çünkü toplumun her bireyi sosyal ve toplumsal yapıda ortaya çıkan olumsuz davranışlardan şöyle ya da böyle bir yönüyle etkilenmektedir. Tevbe, bu anlamda insanı topluma yeniden kazandırmaktadır. Negatif güç ve potansiyel günahkar insan, pozitif bir güç olarak topluma dönmektedir. Olayı şu şekilde şematize etmek ve anlaşılır hale getirmek mümkündür. Kalp, işlev ve misyonu itibarıyla insan hayatında önemli bir yere sahip organımızdır. Vücudumuzda kirlenen kan, toplardamarlarımız vasıtasıyla kalbimize gelir ve temizlenerek atardamarlarımızla yine vücudumuza kanallara edilmektedir. Tevbe, günahkar insanlar için adeta kalp misalidir. Dış dünyada bir anlamda manevî (ruhî) olarak kirlenen insan, tevbe ile adeta temizlenmekte ve yeni bir güç ve temiz bir ruh olarak topluma dönmektedir.

7) Tevbe, bireysel de olsa, gelecek musibetleri, cezayı savar. Zira Kur'an-ı Kerim'de, **"Oysa, sen içlerinde iken Allah onlara azap etmez. Onlar bağışlanma dilerken de elbette Allah azap edecek değildir."**²⁰ buyrulmaktadır. Ağzı dualı insanların varlığı; diliyle, gönlüyle, göz yaşıyla Allah'a yalvaran, yakaran, kendisi günah işlemese bile toplumda işlenen günahları kendi işlemiş gibi Rahman'dan haya eden, utanan ve bunun için tevbe eden

Günahlara dalarak bir anlamda Yaradanını unutmuş insan, tevbe etmekle O'nu hatırlamış olur. O'nun emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçınmayı zorunlu bir vazife bilerek, bu şuur ve bilinç içerisinde Allah'a olan imanını yeniden kuvvetlendirmek suretiyle, inancının ve imanının gereğini yerine getirecektir. Zira başkasına karşı suç işlemiş insan, mağdûr tarafından af edildiğinde ona karşı daha dikkatli olacaktır.

insanların mevcudiyeti bir toplum için önemli bir kazanımdır. Onlar, umutsuzların umudu, ahlâkî değerleri topluma yansıtan ve taşıyan sembollerdir.

8) Günahlar, gönül dünyamızı, ruhî yapımızı kirlüten davranış ve eylemlerdir. Hz. Peygamber (s.a.s.), "Kul, bir günah işlediği zaman kalbine siyah bir leke çizilir. Günahı bırakıp tevbe ederse kalbi temizlenir."⁽⁴⁰⁾ hadisiyle bu duruma işaret etmektedir. Önde gelen İslâm alim ve mütefekkirlerinden İmam Gazzâlî'nin teşbihi bu bağlamda zikre değerlidir. O şöyle diyor: "Cilâli aynanın karşısında duran insanın aynaya yansıyan nefesi, aynayı kararttığı gibi, kişinin uyduğu şehvet ve işlediği günahlardan oluşan karanlıklar da kalp üzerinde birikerek onu paslatır, karartır. Aynanın yüzünde biriken pas zamanla madenin içine işleyip maddesini bozduğu gibi, kalbin üzerinde biriken pas da tab'ı (tabiat) olur, kalbin üzerini kapatır."⁽⁴¹⁾ Gazzâlî'nin bu benzetmesi, Hz. Peygamber'in yukarıda naklettiğimiz hadisinin açılımı niteliğindedir. Günahlarla kirlenen, kararar gönül dünyamız tevbe ile gerçek hüviyetine yeniden kavuşmaktadır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, tevbe kapısının açık olması doğası gereği hayır ve şer işlemeye yatkın ve elverişli olan insan için bir fırsattır. Her insan, nitelik ve niceliği değişse de günah işler ve hata eder. Ama erdem ve gerçekten iman sahibi mü'min, işlediği günah veya yaptığı hatadan, pişmanlık duyarak hemen Yüce Rabbine sığınır ve O'ndan af dileyerek tevbe eder. O günah ve hatada, bile bile ısrar etmez.⁽⁴²⁾ Tevbeleri kabul mercii'nin sadece Allah olduğunu bilir ve O'na yönelir. Allah Teâlâ, kendisine samimiyetle açılan elleri, yönelen gönülleri asla boş çevirmez. Tevbe, her nasılsa günah işlemiş veya günaha bulaşmış insanların temiz bir hayata başlangıçları için tanınan bir kredi olarak nitelendirilebilir. Günahları sebebiyle umutsuzluğa saplanmış, hayata, topluma küsmüş insanları hayata bağlamanın önemli manevî etkenlerindendir tevbe. Tevbe ile af edileceği umudunu yakalayan insan, topluma yeni bir güç olarak döner. İşlediği günahlarla hem nefesine hem de topluma zarar veren kimseler, tevbe ile bu konumundan uzaklaşma gayreti içerisine girmiş olurlar. Şu dizele tevbeye yönelen kulun durumunu ne kadar da güzel ifade etmektedir:

"İlahi! Sana karşı isyan eden kulun, günahlarını ikrar etmiş olduğu halde senin huzuruna geldi,

Af edersen, Sen affa kâdirsin, kapından kovarsan, kuluna Senden başka kim merhamet eder."

“

Her insan, nitelik ve niceliği değişse de günah işler ve hata eder. Ama erdem ve gerçekten iman sahibi mü'min, işlediği günah veya yaptığı hatadan, pişmanlık duyarak hemen Yüce Rabbine sığınır ve O'ndan af dileyerek tevbe eder. O günah ve hatada, bile bile ısrar etmez.

”

1- Tîn, 4.

2- Bakara, 30.

3- İsra, 70.

4- Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VIII, 5936.

5- Ibn Hanbel, Müsned, II, 275.

6- Rûm, 30.

7- A'raf, 172.

8- Kıyame, 36.

9- Zâriyât, 56.

10- Bakara, 30.

11- Ibn Mâce, Zühd, 30.

12- Gazzâlî, İhyâü Ulûmi'd-Din, ty., IV, 2.

13- Gazzâlî, İhyâ, IV, 3.

14- Gazzâlî, İhyâ, IV, 3.

15- Ibn Hacer, Fethu'l-Bârî bi Şerhi'l-Buhari, Kahire 1987, XI, 106.

16- Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VII, 5126.

17- Nûr, 31; Tahrim, 8.

18- Furkan, 71; Tahrim, 8.

19- Bakara, 37, 54, 128; Tevbe, 104, 118; Nur, 10; Hucurât, 12.

20- Örnek olarak bkz. el-Müzzemmil, 20; Furkan, 70-71; Meryem, 60; Ta-Ha, 82, 122; Kasas, 67.

21- Tahrim, 8.

22- Gazzâlî, İhyâ, IV, 3.

23- Ateş, Süleyman, Kur'an Ansiklopedisi, "Tevbe" mad., XX, 353.

24- Gazzâlî, İhyâ, IV, 5.

25- Elmalılı, VII, 5126.

26- Zümer, 53.

27- Zümer, 53.

28- Nisa, 48.

X- Nisa, 37.

XX- Münafikun, 6.

29- Nur, 31.

30- Bkz. Buhâri, Enbiya, 50; Daavât, 4; Tirmizi, Kıyamet, 50; Müslim, Zikr, 43; Tevbe, 32; Ibn Mâce, Zühd, 30.

31- Buhâri, Daavât, 3.

32- Buhâri, Daavât, 4; Müslim, Tevbe, 1, 7, 8.

33- Müslim, Tevbe, 31.

34- Tirmizi, Daavât, 98.

35- Müslim, Tevbe, 9; Tirmizi, Daavât, 105.

36- Ibn Mâce, Zühd, 30.

37- Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VII, 5127.

38- Ibn Mâce, Zühd, 30.

39- Enfal, 33.

40- Müslim, İman, 231; Tirmizi, Tefsir, Sûre, 83; Ibn Mâce, Zühd, 29.

41- Gazzâlî, İhyâ, IV, 10.

42- Al-i İmran, 135.

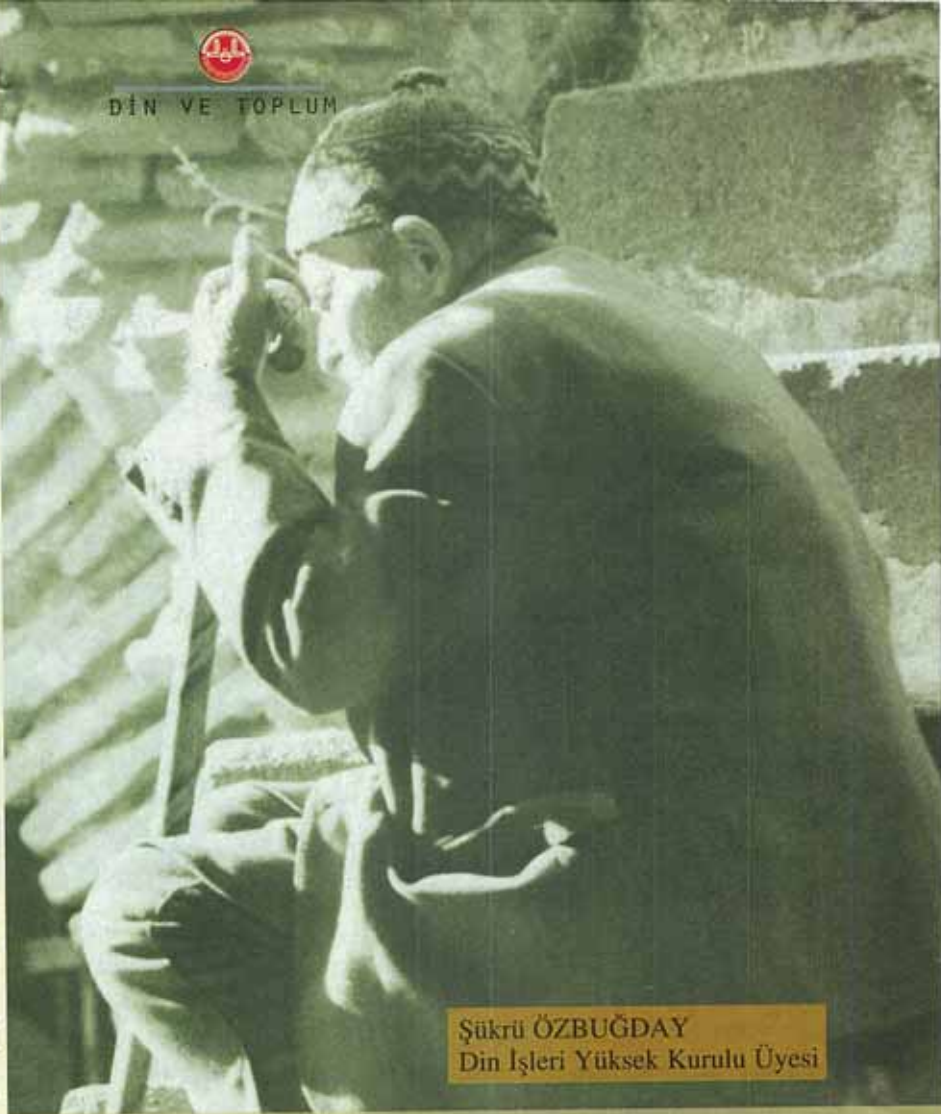
Yüce Allah, “sünnetullah” dediğimiz, bu dünyanın nizamıyla ilgili çeşitli kanunlar koymuştur. Bu kanunlardan birisi de, her canlının kendi şartları içinde, soyunu devam ettirmesidir. Bu sistem içerisinde yer alan canlılar, hayata geldikleri zaman genelde güçsüz ve korunmaya muhtaçtır. Sonra gelişir, olgunlaşır, güçlenir ve nihayet yaşlanırlar. Öyle ise yaşlanmak, bu dünyadaki geçici hayatın kaçınılmaz bir gerçeğidir.

Yaşlanma, doğumdan ölüme kadar devam eden ve önlenmesi mümkün olmayan biyolojik bir değişim sürecidir. Bu hususa Kur'an-ı Kerim'de şöyle işaret edilir:

“Kime uzun ömür verirse, onu yaratılış itibariyle tersine çevirir, gücünü azaltırız. Hâlâ düşünmeyecekler mi?”

Genellikle bu sürecin 60 yaşından sonraki kısmına yaşlılık dönemi denir. Ancak bu dönem bir gerileme dönemi olmayıp, psiko-sosyal açıdan gelişmenin devam ettiği bir dönemdir.

İnsanlığın huzur ve mutluluğunu temin için ahlâkî prensipler va'z eden Yüce Dinimiz; yaşlılara saygıyı da ahlâkî bir kural olarak ortaya koymuş, onların huzurunu sağlayacak ve haklarını koruyacak gerekli tedbirlerin alınmasını emretmiştir. Çünkü dinimizin yönelişi insanadır. Bu sebeptendir ki, insanın yoklukları ile ilgilenmek acı ve ızdıraplarını dindirmeye çalışmak hepimiz için bir görevdir. Hz. Peygamber'in “*İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olanıdır*” hadisleri de bunu ifade etmektedir.

Şükrü ÖZBUĞDAY
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

YAŞLILARA SAYGI BÜTÜN İNSANLIĞA SAYGI DEMEKTİR

Bu çerçevede yaşlıların akranlarıyla ve toplumla diyalogunu geliştirerek hayatlarını devam ettirmelerini sağlamak ve çeşitli sosyal kültürel faaliyetlerle yalnız kalmalarını önleyip, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak hem dîni hem de insânî bir görevdir.

Yaşlandıklarında ana-babaya

karşı hassas davranılması, onları gücendirecek, incitecek davranışlardan uzak durulması, şefkatle yaklaşılması, hem Kur'an-ı Kerim'in, hem de Hz. Peygamber'in önemli emir ve tavsiyelerindedir. Konu ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibâdet etmemenizi,

ana-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.”

“Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: Rabbim!, Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”

Meryem sûresinde, Hz. İbrahim ile babası Âzer arasındaki bir diyalogu aktaran âyetler, evladın ana-babasına karşı saygısına bir örnek oluşturması bakımından dikkat çekicidir. Burada Hz. İbrahim, babası Âzer’e her sözünün başında “babacığım” diye hitap eder. Babası müşrik olmasına, son derece kaba ve tehdit edici ifadeler kullanmasına rağmen yine de o, saygısını koruyarak, “Esen kal! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O, beni nimetleriyle kuşatmıştır” der.

Hız. Peygamber de en önemli amelleri, Allah katındaki değerine göre, “vaktinde kılınan namaz, ana-babaya iyilik ve Allah yolunda cihad” şeklinde sıralamıştır. Çok meşhur bir hadiste büyük günahlar (kebâir) diye bilinen başlıca kötülüklerin en büyükleri, “Allah’a ortak koşmak, ana-babaya karşı gelmek ve yalancı şahitlik yapmak” şeklinde ifade edilmiştir.

Rasul-i Ekrem, ana-babalara iyi davranmanın ve ihtiyaçlarını gidermenin en kutsal görevler arasında olduğunu ısrarla belirtmiştir. O, küçük yaşlarda iken annesini kaybetmişti; bu sebeple onu daima hasretle anardı. Süt annesi Halime’ye özel yer gösterip oturarak saygıda kusur etmediği gibi maddî ihtiyaçlarını da karşılardı. Yine bunun gibi kendisine süt emziren Süreybe ile ölünceye kadar ilgilenmiş, daima hediye ve selâm göndererek gönlünü almıştır. Kendisine süt emzirdiği sanılan Ümmü Sü-

leym ve Ümmü Haram’a da çok saygı göstermiş, süt kardeşi Şeyma ile yakinen ilgilenmiş; çocukluk yıllarının bir bölümünü evinde geçirdiği amcası Ebû Tâlib’in eşi Fatma Hanım’a da “Anneciğim! Anneciğim” diyerek yakın ilgi göstermiş, dadısı Ümmü Eymen’e de “Anneciğim!” diye hitab etmiş ve onun için: “Bu benim âilemin bakıy-yesidir” demiştir. Bütün bunlardan Hız. Peygamber’in annelere ve anne mevkiindeki yaşlı kadınlara nezaket ve saygı ile davrandığı anlaşılmaktadır.

Sevgili Peygamberimiz, yakını olsun veya olmasın, kendisinden yaşça büyük olanlara her zaman saygı göstermiş, onlara yardımcı olmaya ve ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Şu örnekler bu açıdan çok ilgi çekicidir:

Bir defasında ashâb-ı kirâm Hız. Peygamber’in konuşmasını pür dikkat dinlerken Onunla görüşmek isteyen yaşlı bir kişi kalabalık arasından Rasûlullah’a

yaklaşmaya çabalıyordu. Peygamberimizin konuşmasını bölen bu ihtiyara yol açıp yer vermede biraz ağır davranan ashabın bu tavrı gözünden kaçmayan rahmet peygamberi, derhal onları uyarmış ve şöyle buyurmuştur: *"Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."*

Mekke'nin fethi gerçekleşikten sonra, Hz. Peygamber, Safâ tepesine çıkarak yüksekçe bir yerde durdu. Yeni müslüman olanlar oraya gelip ona biat ettiler. Hz. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhâfe çok yaşlı olduğu halde, henüz müslüman olmamıştı. Gözlerinin feri kalmamış yolunu

Bir gün Hz. Peygamber'in huzuruna bir kadın geldi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Yardımınıza ihtiyacım var" dedi. Bu yaşlı bir kadındı, belki bunamıştı. Buna rağmen, her insana verdiği değeri ona da verdi. *"Ey kadın! Problemin ne ise ve nerede hallolacaksa söyle ben oraya geleyim ve onu halletmeye çalışayım"* dedi. Kadının istediği yere gitti ve ona yardımcı oldu, problemini halletti ve onu hoşnut etti. İşte O, yaşlılara böyle muâmele ederdi.

İslâm dini, insan olması itibarıyla büyük-küçük, kadın-erkek, müslim-gayr-i müslim herkesi saygıya lâyık görmektedir. Hz. Peygamber insanlararası ilişkilerde sevgi ve saygıyı imanın bir ge-

İslâm'ın, insana, sırf insan olması itibarıyla vermiş olduğu değer ve lâyık gördüğü saygının sayısız örneğine Kur'an-ı Kerim'de, Hadislerde, İslâm Tarihinde ve özellikle Hz. Peygamber'in hayatında rastlamak mümkündür. Onlardan biri ve belki de en çarpıcı olanı şudur: Bir gün Hz. Peygamber ashaptan bir grupla otururken yakınlarından bir cenâze geçmiş ve Peygamberimiz ayağa kalkmıştı. Yanında bulunanlar, onun bir müslüman cenazesi olmadığını, yahudi cenâzesi olduğunu söyleyerek, "ayağa kalkmanız gerekmezdi." demek istemişlerdi. Onların bu sözleri üzerine Hz. Peygamber:

göremiyordu. Oğlu Ebû Bekir, ihtiyar babasının elinden tutarak peygamberin huzuruna getirdi. Herkese karşı saygı gösteren büyük Peygamber: *"İhtiyarı niçin buralara kadar zahmete koştun? Onu kendi halinde bıraksaydın, biz onun ayağına giderdik."* dedi. Onu önüne oturttu. Elini göğsünün üzerine koyarak ona İslâm'ı telkin etti.

reği olarak görmekte ve şöyle buyurmaktadır: *"Birbirinizi sevip saymadıkça iman etmiş olamazsınız"* Yine O, insanî ilişkilerde merhametli davranmanın, Cenab-ı Hakk'ın da kullarına merhamet etmesine vesile olacağını şöyle ifade eder: *"Merhamet edenlere Allah da merhamet eder. Allah'ın yaratıklarına merhamet ediniz ki Allah da size merhamet etsin"*

"Müslüman değilse, insan da mı değil?" cevabını vermişti.

Şunu hiçbir zaman unutmayalım ki: Bugünün gençleri yarının yaşlıları olacaktır. Yaşlılık, bu dünya hayatının geçici, insanın âciz, ölümün muhakkak, Yüce Allah'ın bâkî ve kudretinin sonsuz olduğuna bir delildir.

Yaşlılara saygı, bütün insanlığa saygı demektir.

ÇANAKKALE GEÇİLMEZ

Mustafa ÖNDER

Altınyayla Müftüsü

“Tarihini bilmeyenlerin coğrafyasını başkaları çizer” sözü herhalde Çanakkale savaşlarıyla uyduğu kadar başka hiçbir olayla uyusmaz. Türk Milleti bunun acı tecrübelerini defalarca yaşamış, ama Çanakkale Savaşı ile bu kötü kaderi bir daha yaşamamak üzere tarihe gömmüştür. Çanakkale bir muharebe, bir destan, bir tarihtir ama, bütün bunlardan önce bir irade ve bir inançtır. Toprağın vatan yapılışının, bu vatan için can vermenin en güzel örneklerini orada görürüz. İmanın küfre galebe çalışının, mananın maddeyi mağlup edişinin en son ve canlı örneğidir Çanakkale!..

Çanakkale'yi her Türk çok iyi bilmeli, anlamalıdır. Çanakkaleyi bilmeyenler ne Türk'ü ne de İslam'ı iyi anlayabilirler. Bugün bu topraklarda yaşayan dirilerin, Çanakkale'de ölen şehitlere çok şey borçlu olduğunu unutmamak gerekir. Çanakkale, tarih içinde Türk Milletinin kaderinin belli olduğu, çizildiği bir dönüm noktasıdır. Çoğu medrese öğrencisi 253 bin şehit, bizlerin bu vatanda son- suza kadar hür ve bağımsız olarak yaşayabilmemiz için kanlarını, can- larını feda etmişlerdir. Metreka- reye yedi ton çeliğin düştüğü Çanakkale'yi, Gelibolu'yu mutlaka gidip görmeli, bunu yapamıyorsa- sak çocuklarımıza bu destanı en ince ayrıntılarına kadar okutmalı, anlatmalıyız.

Şimdi müthiş savaştan bazı bölümleri birlikte hatırlayalım:

"Savaş bütün şiddetiyle devam ederken 57. Alayın 6. Bölüğü ile, Anzak Kolordusu'nun 3.

Alayının 4. Bölüğü karşı karşıya gelirler. Kan gövdeyi götürürken bölük komutanı Kemah'lı Üsteğmen Mustafa Asım'la anzakların bölük komutanı Woiters gırtlak gırtlaka boğuşmaya başlarlar. Mustafa Asım, Woiters'in boynundaki haç'ı, Woiters'te Mustafa Asım'ın boynundaki muska'yı eline geçirmiş birbirlerini boğmaya çalışırken makinalı tüfeklerin taramasıyla her ikisi de oraya yığılırlar. Savaş bittikten sonra İngilizler kendi ölümlerini taşımak için toplu mezarı açtıklarında Mustafa Asım'la Woiters'in cesetlerini birbirine sarmaş dolaş bulurlar. Ayırdıklarında Mustafa Asım'ın elinde Woiters'in haçı, Woiters'in elinde ise Mustafa Asım'ın muskası vardı. Olay yerine bunu belirten bir tabele diktirler."

Düşman kuvvetlerinin komutanı Hamilton şöyle diyor: "Evet, insan ruhunu yenmek gerçekten

mümkün olmuyor. Dünyada hiçbir ordu bu kadar sürekli ayakta kalamaz. Sadece bugün 1800 şarapnel attık; onbinlerce piyade mermisi yaktık. Aylardan beri gece gündüz savaş gemilerimiz mevzileri bombalıyorlar. Son derece hırpalanmış Türkleri, C. Allah'tan ayırmak için başka ne yapabilirler!..

"Mevzileme ve siper savunma işlerinde Türkler, kelimenin tam anlamıyla, mükemmel. Tama- mıyla cahil olan bu askerler, verilen görevleri aynen yerine getirmek konusunda pek mert hareket ediyorlar, üzerlerine gelen her hedefi vuruyorlar, siper savaşlarında Türk askeri çok üstün."

"Binbaşı Mahmut Sabri, birliğine yeni katılan genç bir delikanlının saçlarının kınalı olduğunu görünce sordu:

- Saçlarına niye kına yaktın?
- Anam yaktı kumandanım.
- Niçin?

- Bilmiyorum, mektup yazar sorarım kumandanım.

Kınalı Murat lakaplı bu delikanlı köyüne mektup yazıyor ve anasına bu kınanın sebebini soruyor. Gelen cevap enteresandır: Gözümün nuru Murad'ım, komutanına söyle, sen bizim İsmailimizsin. Seni biz Allah yoluna, vatan yoluna kurban gönderdik. Nasıl ki, kurbanlık koçlar kınalanıyorsa, ben de senin saçlarını kınaladım."

"Teğmen Hüsamettin girdiği siperde çevreyi kollarken Ömer çavuş'un acılı sesini duydu. Ömer Çavuş'un bileği parçalanmış sadece deri tutuyor ve sallanıyordu. Hemen sallanan bileğini komutanına uzattı ve;

- Şunu kesiver kumandanım! Teğmen Hüsamettin sallanan kolu kasatura ile kesti ve:

- Çavuş, Allah vücuduna sağlık versin!

- Sağolun kumandanım.

Derhal sargı yerine götürülen çavuşun kolu sarıldı, bir süre sonra cepheye yeniden döndü ve savaşmaya devam etti."

"Savaşın son günlerinde yüzlerce gazeteci İstanbul ve Çanakkale'ye akın etmişti. Aynı zamanda bir Türkolog olan Mösyö Valentin Çanakkale'de çocuklara yaklaşıp sormaya başladı:

- Kaç yaşındasın?

- Sekiz.

- Sen?

- Dokuz.

- Ya sen?

- Ben de dokuz.

Bakışlarını mosmor olmuş

yüzlerinde, ellerinde, ayaklarında gezdirdikten sonra ilk soru sorduguna çevirdi;

- Baban ne iş yapıyor?

- Öldü.

- Nerde öldü?

- Çanakkale'de.

- Niçin öldü?

- Din ve Vatan için?

- Nereden biliyorsun?

- Caminin imamı söyledi.

Diğer ikisi de sorulara aynı cevapları verdiler. Voitiers devam etti:

- Size anneleriniz mi bakıyor?

- Üçümüzünde anneleri öldü.

Ebe ninemiz bize bakıyor.

- Nerede oturuyorsunuz.

Bir eliyle karşıdaki derme-çatma kulubeyi işaret ederek,

- Şurada

Tam o sırada kulubenin kapısı açıldı, bastonuna dayanarak yaşlı bir kadın dışarı çıktı ve çağırmaya başladı:

- Gazenfer! Muzaffer! Mücahit! Gelin çorba yaptım. Çocuklar kulübeye doğru koşarlarken Mösyö Valentinin yüzü ciddileşti, bakışları değişti, arkalarından bakarak mırıldanmaya başladı:

Gazenfer! Muzaffer! Mücahit!... En karanlık gününde çocuklarına bu adları takan millet, bir yerde toprağa gömülse bile, bir başka yerden fıskır!..."

Çanakkale'de bizimle birlikte savaşan Alman Mareşal Limon Von Sandres (5. Osmanlı Ordusu komutanıydı) şöyle diyor: "Bir asker için mutluluk denen bir şey varsa, Türklerle omuz omuza savaşmaktır diyebilirim. Fakir insanlardı, buğday kırıgından yapılmış (bulgur)

yemek yerler,

çamur barınaklarda yatar-

lardı; fakat en

modern silah ve

araçlarla donanmış

düşmanlarına karşı

arslanlar gibi savaşır-

lardı... Bu insanların

kalplerinde sadece ve

sadece ulvi bir vatan

sevgisi vardı. Ölümüne on-

lar kadar gülemseyerek

giden bir millet ferdi daha

görmedim."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk de bu savaş için şöyle demektedir: "Ellerinde Kur'an-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler kelime-i şehadet getirerek yürüyorlar. Bu Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren şa-

yan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Savaşlarını kazandıran bu yüksek ruhtur.”

Çanakkale savaşlarına katılan ve bir kolu ile ayağını bu savaşta kaybeden Fransız Generali sözlerine “Fransızlar böyle mert bir milletle savaştıkları için daima iftihar edebilirler!” diye başlayınca bir gazeteci bunun nedenini sormuş, Genaral de şöyle açıklamıştır: “Çünkü Türkler tam bir erkek gibi dövüşüyor ve savaş şartlarına riayet ediyorlar. Hiç unutmam, savaş sahasında dövüş bitmişti. Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk. Az evvel aynı topraklar üzerinde Fransızlarla Türkler süngü süngüye gelip, her iki tarafta ağır zayıat vermişti. Bu sırada gördüğüm bir sahneyi ömrüm oldukça unutmayacağım:

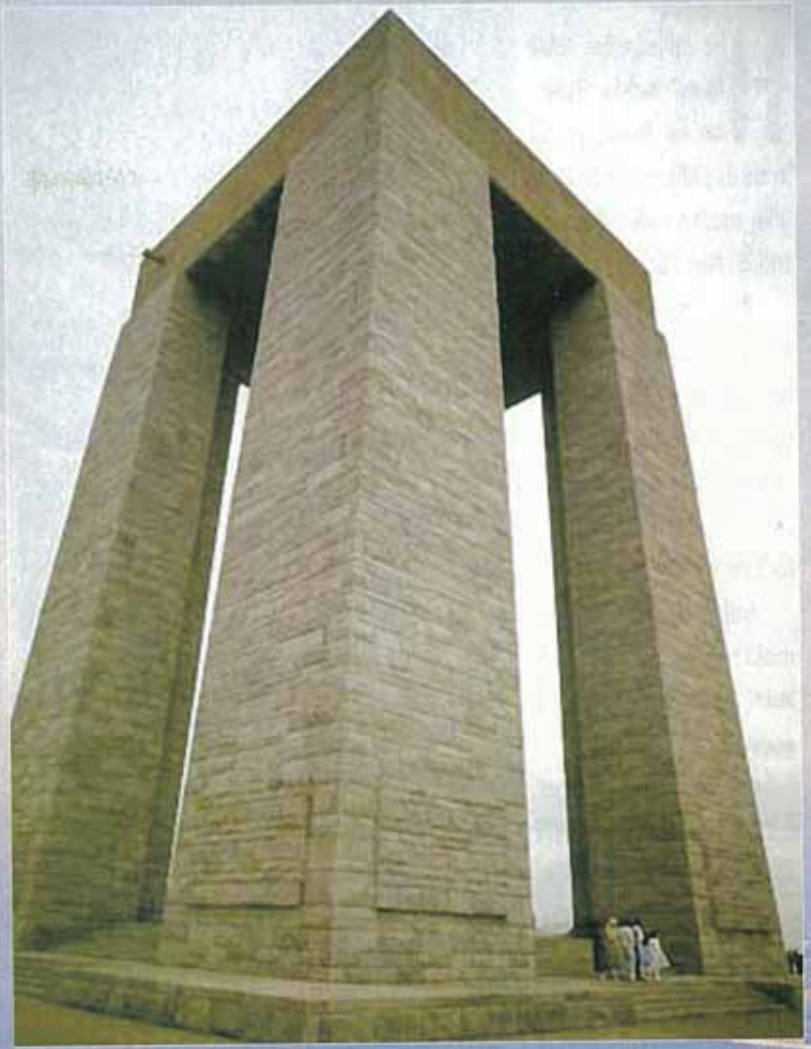
Yerde bir Fransız askeri yatıyordu, onun yanı başında da bir türk askeri vardı. Dikkat ettik, Türk askeri kendi gömleğini yırtmış, Fransız askerinin yaralarını sarıyor, kanlarını temizliyordu! Tercüman vasıtasıyla aramızda şu konuşma geçti.

- Niçin öldürmek istediğin düşmanına yardım ediyorsun?

Mecalsiz haldeki Türk askeri cevap verdi:

- Bu yaralanınca cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Birşeyler söyledi. Dilinden anlamıyorum. Ama herhalde annesi olacak. Demekki onun bekleyeni vardı. Benim ise kimsem yok. Ölsem ne çıkar? Onun için istedim ki, o kurtulup anasının yanına gitsin!...

- Bu asil duygu üzerine hüngür hüngür ağlamaya başladığımda, emir subayım Türk askerinin ce-

ketinin yakasını açtı. O anda gördüğüm manzaranın yanaklarımdan sızan yaşlarımla dondurduğumu hissettim. Türk askerinin göğsünde, bizimkinden çok ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir avuç ot tıkamış, kanamasına mani olmak istemişti. Az sonra ikisi birden öldüler. İşte, kendi temiz gömleğinden yırttığı bezlerle, kendi yarasından vazgeçip, düşmanının yarasını saran böyle bir kahraman milletle doğuştüğümüz için daima iftihar edebiliriz efendiler...”

Çanakkale savaşlarında vatanları için yurdun dört bir tarafından gelen ve şehit olan tüm Mehmetçiklere rahmet dileklerimizle...

Not: Çanakkale savaşları için şu eserlere bakılabilir:

- 1- M. Kemal Atatürk, *Nutuk*.
- 2- M. Kemal Yeri, *Çanakkale Ruhu*.
- 3- Cemil Conk, *Çanakkale Conk Bayarı Savaşları*.
- 4- M. N. Sepeçioğlu, ... *Ve Çanakkale (Geldiler, Gördüler, Döndüler)*
- 5- O. Kalelioğlu, *Atatürk ve Atatürk ilkeleri*.
- 6- J. Hamilton, *Gelibolu Günlüğü*.
- 7- M. Niyazi, *Çanakkale Muhşeri*.
- 8- L. Von Sanders, *Türkiyede Beş Sen*.
- 9- W. Churchill, *Dünya Buhramı*.
- 10- R. Rhodes, *Gelibolu Harekatı*.
- 11- W. Von Schoen, *Gelibolu Cehennemi*.
- 12- K. Kral Dönirt, *Yavuz ve Midilli*.
- 13- M. Ali Ünal-A. Halaçoğlu, *Türk İnkılabı Tarihi ve Atatürk İlkeleri*.

Her milletin bir "Milli Marş"ı vardır. Bunların bir kısmı, ya bir krala övgüdür ya da basit bir ülke medhiyesidir. Bizim ki İstiklâl Marşı'dır.

Bu marş, milletimizin kahramanlık destanıdır. Onu benimseyen, dikkatle okuyan ve gönülden söyleyen nesiller, milli şuurlarını kazanır ve kim olduklarının farkına varırlar.

İstiklâl Marşımız; milletimizin ruhunu, tarihini, ideallerini aksettiren ölmaz bir değerdir.

İstiklâl Marşı'nı anlayabilmek için, Mehmed Âkif'i ve milli mücadele ruhunu, çok iyi bilmek gerekir. Gençliği, milli mücadeleyi yapanların içinde bulundukları dünyaya götüremezsek, o şuur veremeyiz.

İstiklâl Marşı'nı işlerken tarihle mutlaka ilgi kurulmalıdır. Bir tarafta tarih boyunca istiklâl mücadelesi vermiş Türk Milleti, onun son haşmetli dönemi, altı yüz yıllık Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve Sevr Antlaşması ile ülkenin içine düştüğü durum...

Emperyalist Haçlı ordularına karşı direniş, ordunun perişan hâli, "yedi düvel"e karşı verilen büyük mücadelenin emsalsizliği, heybeti, bu mücadeleyi yürütenlerin imanı, secaati, sabrı, tevek-külü, gayreti... Tereddütsüz bir şekilde Hakk ve istiklâl yolunda canlarını fedâ etmeleri... Bütün bunlar genç neslin zihnine hiç silinmeyecek şekilde kazanmalıdır.

İstiklâl Marşımız, İstiklâl Savaşı'nın yaşandığı sırada yazılmıştır. O günleri yaşamayanların bunu anlaması zordur. O gün

herkes nefesine ait şeylerden vazgeçmiş, memleketin kurtuluşundan başka bir şey düşünemez olmuş, şahsî emeller bir tarafa itilmiş, bütün fikirler bir noktada toplanmıştır: Hakk ve istiklâl.

Düşman güçlüydü, acımasızdı... Ülke ise harap ve bitap... Yediden yetmişe herkes mücadele etmek zorundaydı. Düşman sadece cephelerde değil, içimizden de bizi parçalamak istiyordu. Gün geçmiyordu ki, bir tarafta tefrika çıkmasın!.. Âkif bu durumu en iyi idrak edenler arasındadır. O Milli Mücadele'ye daha başlangıçta katılmış, çeşitli vilayetleri dolaşarak halkı irşat etmiş, karanlık günlere ışık tutmuş, ruhlara ümit, heyecan ve kuvvet aşılamıştır. Âkif çok iyi biliyordu ki:

İSTİKLAL MARŞIMIZIN VERDİĞİ MESAJ

Hayati OTYAKMAZ

"Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez,
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez..."

Yine çok iyi biliyordu ki:

"Sahipsiz olan memleketin batması hakır,
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır."

"Değil mi cephemizin sinesinde imân bir;
Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vîdan bir.

Değil mi sinede birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!..."

Bu millet büyük millettir. Ezelden beri hür yaşamış, dağları yırtmış, kükremiş seller gibi bendleri çiğneyip aşmıştır.

Bu millet, gittiği her yere insanlık, adalet götürmüş, zulmü alkışlamamış, Hakkı tutup kaldırmış bir millettir.

Bu millet âtiyi karanlık görüp azmi bırakamazdı. Feryadı bırakıp kendine gelmesi gerekiyordu. Çünkü feryada zamanı yoktu... Hele: "İş bitti... Sebatın sonu yoktur." dememeliydi.

Fakat millete bunu hatırlatacak birisi lâzımdı. Onun için Âkif, dört koldan saldıran düşmanın verdiği endişelerle biraz ümitsizlenen Milleti'ne şöyle sesleniyordu:

"Korkma! Sönmez bu şafaklarda
yüzen al sancak,

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O, benim milletimin yıldızıdır, parlayacak,
O, benimdir, o benim milletimindir ancak!..."

Bu ses, elinden silahları alınmış, hürriyet ve istiklâl için, dişiyle-tırnağıyla, Allah'tan ümit kesmeyen ve bu imanla zaferin yakınlığını müjdeleyen bir sestir.

Bu ses, Fatihlerin, Ulubatlıların, Yavuzların, Bedr'in aslanlarına eş gösterilen Mehmetçiklerin sesidir.

Bu ses, kocasını ve oğlunu savaşa gönderip kendisi de sırtındaki çocuğuyla birlikte cepheye mermi taşıyan örnek Türk kadınlarının sesidir.

Bu ses, horlanmak, incitilmek, unutulmak istemeyen, kanlarıyla karış karış vatan toprağını sulayan aziz şehitlerin sesidir.

Bu yüzden Âkif, İstiklâl Marşı'nı Milleti'ne ve Kahraman Türk Ordusu'na armağan etmiş, kendisine takdim edilen mükafatı da almamıştır. Çünkü, bu marşı yazan asıl şairin, Müslüman Türk Milleti olduğuna yürekten inanmıştı.

Aslında İstiklâl Marşı için sadece şiir aranmıyordu. Yarışma

için gönderilen 724 şiirin arasından hiç birisi beğenilmemişti. Çünkü aranan şiir değil; destanlaşmış bir ruhtu. Millet'in ruhu!.. Hür yaşamış ve hür yaşayacak milletin ruhu!...

Diğer taraftan, İstiklâl Marşı bizim eğitim felsefemizdir. Çünkü bu felsefe başta barış, insanlık, adalet, ümit, iman, bayrak, mücadele, şehit, vatan, kadirşinaslık, fedâkarlık, ezan, duâ, Hakk ve istiklâl felsefesidir.

Bu değerler, yeni nesle kazandıracığımız ideal değerlerdir. Aynı zamanda bu değerler, gençliğin uğrunda mücadele etmesi gereken yegane değerlerdir. Bunlar varolma ve hür yaşama kavgamızın da hareket noktasıdır. Biz, tarihte bu değerlerle yaşadık, bundan sonra da varlığımızı ve haysiyetimizi bunlarla koruyabi-

“ Düşman güçlüydü, acımasızdı... Ülke ise harap ve bitap... Yediden yetmişe herkes mücadele etmek zorundaydı. Düşman sadece cephelerde değil, içimizden de bizi parçalamak istiyordu. Gün geçmiyordu ki, bir tarafta tefrika çıkmazın!.. Âkif bu durumu en iyi idrak edenler arasındadır. O Milli Mücadele'ye daha başlangıçta katılmış, çeşitli vilayetleri dolaşarak halkı irşat etmiş, karanlık günlere ışık tutmuş, ruhlara ümit, heyecan ve kuvvet aşılamıştır. ”

liriz. Biz, tarihlerin istikâmetini bu değerlerle değiştirdik, istiklâlimizi de bunlar sayesinde kazandık.

Yeryüzündeki millî marşların hiç birinde İstiklâl Marşımızdaki bu muhtevaya rastlanmaz. Onun için bu Millet'in ve bu gençliğin Milli Marşımızda gösterilen hedefleri asla unutmaması gerekir. Başka türlü yaşamamız mümkün değildir.

Ceddimizi unutmadan, şehidimizi incitmeden, gönül gönüle, el ele vererek, millî birlik ve beraberlik içinde olmaya azmettiğimiz ve manevî değerlerimize sahip çıktığımız müddetçe Allah'ın izniyle üstesinden gelemeyeceğimiz hiç bir iş, aşamayacağımız hiç bir engel yoktur.

Bu samimiyet ve gayret içinde çalışır, yurda alçakları sokmaz, tefrika ve ayrılığa düşmez, şanlı tarihimizi manevî değerleriyle birlikte hafızalardan silmezsek, hiç bir zaman endişelenmeye gerek yoktur. O zaman:

"Doğacaktır sana vâdettiği günler Hakk'ın,

Yine unutmamalıyız ki:

"Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet.

Hakkıdır Hakk'a topan milletimin istiklâl."

Diyaret İşleri Başkanlığı, “İslâm dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek” amacıyla 3 Mart 1924 tarihinde 429 sayılı kanunla Başbakanlığa bağlı bir teşkilât olarak kurulmuştur.

Diyaret İşleri Başkanlığı’nın, Osmanlı devletinden bugünlere hangi aşamalardan geldiğine göz atacak olursak, kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

Osmanlı devletinde din işleri, başında şeyhulislâmın bulunduğu meşihat makamı tarafından yürütölmektedir. Ancak meşihatın görev ve yetkileri, Diyaret İşleri Başkanlığı’nın görevlerine oranla çok daha geniş bir alanı kapsıyordu. Dinî konularda fetva vermesi, devletin yönetimiyle ilgili temel ilke ve kanunların konulmasında söz sahibi olması yanında, ilmiye sınıfı tarafından yürütölen yargı ve eğitim öğretim görevleri de bu makama bağlı idi.

Günümüzde Diyaret İşleri Başkanlığı; Vakıflar Genel Müdürlüğü, Adalet ve Millî Eğitim bakanlıkları ile Yüksek Öğretim Kurumu arasında paylaşılmış olan hizmetlerin hemen tamamı meşihat bünyesinde toplanmıştı. Fakat XIX. Yüzyıl başlarından itibaren, özellikle Tanzimat

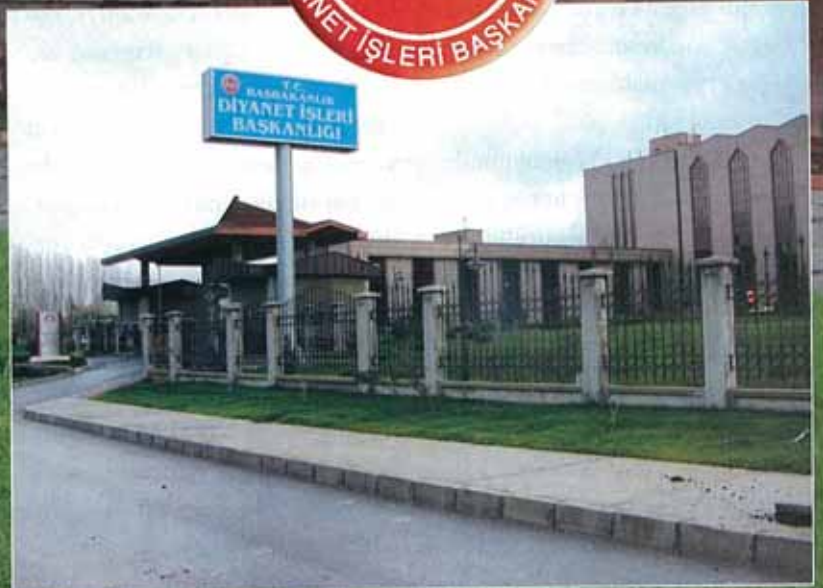
Kuruluşunun 79. Yılında

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Mustafa BEKTAŞOĞLU

AYIN İÇİNDEN

döneminden itibaren şeyhulislâmlığın görev ve yetki alanı giderek daraltılmıştı. Daha cumhuriyet dönemine gelinmeden, şeyhulislâmlığa bağlı olarak ilmiye sınıfının tekelinde bulunan yargı, eğitim, öğretim ve vakıflarla ilgili hizmetlerin büyük bir bölümü

kâf Umum Müdürlüğü kuruldu. Bu kanunla, vekâletin görevlerinden muamelâtla ilgili dinî hükümlerin resmi uygulamadan kaldırılıp yasama ve yürütme yetkisinin T.B.M.M.'ne ve onun oluşturduğu hükümete ait olduğu vurgulanmıştır. İslâm dininin hukuk kuralları dışında kalan inanç ve ibadetlerle ilgili hükümle-

nan Türk Cumhuriyetleri'ne de aynı hizmetler götürülmeye başlanmıştır.

Başkanlığımız, Anayasada belirtilen ilkeler doğrultusunda, milletçe dayanışmayı ve bütünleşmeyi amaç edinerek her türlü siyasi görüş ve düşüncenin üstünde kalarak etkin ve yaygın bir hizmet sunmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı merkez, taşra ve yurtdışı teşkilâtlarından oluşmaktadır. Merkez teşkilâtı; başkanlık makamının yanı sıra ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleriyle yardımcı birimlerden meydana gelir. Başkanlık makamı Diyanet İşleri Başkanı ile beş başkan yardımcısından oluşur. Başkan, teşkilâtın bütün çalışmalarını düzenlemek, yürütmek ve denetlemekle görevlidir. Başkan yardımcıları ise, başkan tarafından verilen görevleri yaparlar.

Başkanlığın ana hizmet birimleri şunlardır:

1- Din İşleri Yüksek Kurulu: Başkanlığın en yüksek karar ve danışma organıdır. Kurul Başkanı, başkan vekili, on dört üye ve çeşitli uzmanlardan oluşur. Başkanlığın ana hizmet politikasını tespit eder, dinî soruları cevaplandırır, dinî konularda inceleme ve araştırmalar yapar, başkanlıkça yayımlanacak yazılı, sesli ve görüntülü yayınların neşrine karar verir.

2- Mushafları İnceleme Kurulu: Çeşitli kişi ve kuruluşlarca bastırılacak olan Mushafları inceleyerek hatasız basımlarını sağlar.

3- Din Hizmetleri Dairesi: İrşad Hizmetleri, Din Hizmetleri

rin yürü-

tülmesiyle, iba-

det yerlerinin idaresi

Diyanet İşleri Reisliği'ne, vakıfların yönetimi ise Evkâf Umum Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, kuruluşundan bugüne çizgisini hiç değiştirmeden amacına uygun çalışmalar yapmış, fonksiyonel yapısıyla merkez, taşra ve yurtdışı kuruluşlarından oluşmuştur. 90 bine yaklaşan kadrosuyla yurtiçinde bütün il ve ilçelerde müftülük olarak, yurtdışında soydaşlarımız ve vatandaşlarımızın bulunduğu ülkelerde Din Hizmetleri Müşavirliği ve Ataşeliği olarak teşkilâtlanmış bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerden sonra bağımsızlığını kaza-

Adliye, Maarif ve Evkâf nezaretlerine verilmiş, böylece şeyhulislâmlığın görev ve yetki alanı fetva işleri, medreselerdeki öğretim ve şer'iyye mahkemeleriyle sınırlandırılmıştı.

İttihat ve Terakkî döneminde çıkarılan bir kanunla bütün şer'î mahkemeler ve bağlı kuruluşları da Adliye Nezareti'ne bağlandı. 3 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı Şer'iyye ve Evkâf ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletlerinin İlgasına Dair Kanun ile Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti kaldırılarak yerine başvekâlete bağlı Diyanet İşleri Reisliği ve Ev-

ve Vakit Hesaplama şube müdür-lüklerinden oluşan bu daire, top-lumu din konusunda aydınlat-makla ilgili hizmetleri yürütür.

4-Din Eğitimi Dairesi: Kur'an Kurslarının ve Eğitim Merkezleri'nin açılış, eğitim öğ-retim, denetim ve yönetimiyle il-gili işleri yürütür.

5-Hac Dairesi: Hacca ve um-reye gideceklerin bu seyahatlerle ilgili her türlü muamelelerini planlar ve yürütür.

6-Dini Yayınlar Dairesi: Derleme ve Yayın, Süreli Yayın-lar, Sesli ve Görüntülü Yayınlar ve Kütüphane şube müdürlükle-rinden meydana gelen bu daire başkanlığı, yazılı, sesli ve görün-tülü yayım işlerini yürütür. Ayri-ca dini yayınları derler ve baş-kanlık kütüphanesini yönetir.

7- Dış İlişkiler Dairesi: Baş-kanlığın yurtdışı temaslarını ve yurtdışındaki vatandaş ve soy-daşlara götürülecek din hizmetle-riyle ilgili işleri yürütür. Başkan-lık hizmetleri konusunda incele-me ve temasta bulunmak üzere ülkemize gelen yabancı kişi ve heyetlere rehberlik eder.

Bugün Diyanet İşleri Başkan-lığı'nın devlet bünyesinde yer al-masının ve genel bütçeden din hizmetleri için harcama yapılma-sının lâiklik ilkesiyle bağdaşma-dığını ileri sürenler olduğu gibi, siyasi iktidarın emrindeki bir teş-kilâtın din konusunda güvenilir olamayacağını, bu sebeple din iş-lerinin cemaatlere bırakılmasının gerekli olduğunu söyleyenler de vardır. Bunun yanında din hiz-metlerinin uyum içinde yürütül-mesinin ancak düzenli bir teşki-lâtla mümkün olabileceği görü-

şünü benimseyen çoğunluk ise, Başkanlığın kendisinden bekle-nen hizmetleri en iyi şekilde ye-rine getirebilecek tarzda ilmî, idarî ve malî özerkliğe kavuştu-rulmasını istemektedir.

Nitekim 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Gö-revleri Hakkında Kanun'un 19. maddesi uyarınca, 1-5 Kasım 1993 tarihleri arasında An-kara'da toplanan I. Din Şûrası'nda Diyanet

İşleri Başkan-lığı'nın statüsü konusu ge-niş bir şe-kilde tartı-şılmış, ge-rekli kanuni düzenleme-ler yapılarak bu kurumun Yüksek Öğretim Ku-rulu Başkanlığı, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü vb. kuruluşlar gibi devlet bünyesi içinde özerk bir yapıya kavuşturulması ve Di-yanet İşleri Başkanı'nın seçimle belirlenmesi görüşü benimsen-miştir. Şûra, ayrıca bu kuruluşun idari bakımdan hükümet yerine, doğrudan Cumhurbaşkanlığı ma-kamına bağlı olmasını istemiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, ku-ruluşundan bugüne kadar gerek Türkiye içinde Müslüman halka, gerekse 1960'lı yıllardan sonra yurtdışındaki Müslüman Türk toplumlarına imkânları ölçüsün-de din hizmeti vermeye çalışmış-tır. Cami hizmetlerini bir disiplin içinde yürütmeyi ve toplumu din konusunda temsil etmeyi başarmıştır.

1961 Anayasası'nın öngördü-ğü doğrultuda 22.06.1965 tarih ve 633 sayılı "Diyanet İşleri Baş-kanlığı Kuruluş ve Görevleri" hakkında kanunla Başkanlık yeni bir düzenlemeye kavuşturulmuş-tur. Bu kanunla kurulan Diyanet İşleri Başkanlı-

ğının görevi: "İslâm dininin inançları, ibadet ve ah-lâk esasları ile ilgili işleri yü-rütmek, din konusunda toplu-mu aydınlatmak ve ibadet yer-lerini yönetmek" olarak belir-lenmiştir. Diyanet İşleri Başkan-lığı merkez teşkilâtında bugünkü organik yapısını kazandıran ve Diyanet'in tarihi gelişimi içeri-sinde yeni bir dönemi başlatan da bu kanun olmuştur.

Başkanlığımız, Anayasada belirtilen ilkeler doğrultusunda üzerine düşen görevleri yerine getirebilmek ve daha iyi hizmet sunabilmek için yoğun bir disip-lin içerisinde çalışmaktadır.

Milli Estetiğimiz ve Nevruz/ Yenigün Kültür Şölenleri

Dr. Yaşar KALAFAT

Nevruz/Yenigün'e çeşitli tanımlar getirilmiştir. Biz bugünün mahiyetini ortaya koyarak tanımlarda ortak paydayı belirleyen hususlara değineceğiz.

Nevruz/Yenigün'e, sadece bir etnosa veya milliyete ait değildir. Bugün ile ilgili inançlar, doğu, ortadoğu, uzakdoğu ve bu bölgelerin komşusu olan coğrafyaların halkında da görülmektedir. Bu tanım kapsamına giren toplulukların göç ettikleri yörelere taşıdıkları da gözlemlenmektedir. Bu arada Türk soylu topluluklardan Nevruz/Yenigün'e tanıyıp yaşatmayan topluluk yoktur. Bu noktada Nevruz/Yenigün'ün Türkler sahibi veya sahiplerindendir. Nevruz/Yenigün diğer bazı halklarla

birlikte bizim dini ve milli güzergahlardan kültürümüze mal olmuş kültürel hayatımızın çeşitli alanlarında yaşayan bir gün, bir şölen günü, bayram günüdür.

Nevruz/Yenigün asırlar boyunca çeşitli uygulama biçimleri ile halkımızın arasında yaşarken son 3-5 yıldan beri kültür şölenleri şeklinde yaşatılmaktadır. Bugün münasebeti ile yapılan kültürel etkinliklere Türk halkları ağırlıklı olmak üzere katılan bilim adamları bazen katıldıkları ülkeden, bazen tarihten ve bazen de tespitini yaptıkları bir belgeden hareketle bugüne dair açıklamaları aktarmaktadırlar.

Öyle sanıyorum ki, bir yön verilmediği sürece bu kopuk, münferit bazen de mükerrer çalışmalar devam edip duracaktır.

Biz bu yazımızda, Nevruz/Yenigün münasebeti ile araştırmacıların yapmakta oldukları ilmi çalışmaların ortak amaçlara yönlendirilmesi üzerinde duracağız. Mevcut ihtiyaçlardan en azından birinin karşılanması, geleceğe yönelik ufukların belirlenmesi, bugüne daha evrensel mahiyet kazandırılma-

defedilmesinde yararlı olabilirler. Şurası bir gerçektir ki, Hint, Çin, İran, Yunan, hatta Amerika mitolojisinden bahsedilmektedir. Yapılmış çalışmalara rağmen Türk halklarının tümünü kucaklayan ortak bir mitoloji çalışmasından söz edemiyoruz. Bu bir ihtiyaçtır. Kültür şöenleri bir ihtiyaca yönlendirilmelidir. Yapılmasını önerdiğimiz çalışmanın gidereceği tehdiye gelince; yaşanan toprakların sahibinin taini toplumların mitolojisi ile de belirlenmektedir. Çok kere 1000 yıllık tarihi geçmiş mitolojik kimlik

Nevruz/Yenigün seçilmiş olsun? Nevruz/Yenigün sadece Türk halklarının mitolojik müştereklik gibi ortak bir paydada birleştirilerek güç oluşturma ve karşı güce mukavemet oluşturma itibariyle önemli değildir. Nevruz/Yenigün, yılda bir defa yeniden doğuş günüdür. Özeleş-tiri, af, tolerans, barış gibi sosyal içerikli olgular da içermektedir.

Yeniden doğuş sadece, insanların, hayvanların, bitkilerin biyolojik olarak üremeleri anlamında alınmamalı. Yeniden do-

şundan yanayız. Merkezinde Türklük bilgisi olan teorik bir muhteva edinmenin üzerinde duracağız. Tarihi Türk estetiğinden yola çıkıp konuyu teorik eksene oturtmaya çalışacağız. Etnos-mitos ilişkilerinden yola çıkıp mitolojik mahiyeti malum olan Nevruz/Yenigün kültür şöenlerinin ortak Türk mitolojik çalışmalarına, nasıl hizmet verebileceğini izaha çalışacağız.

Türkiye ağırlıklı olmak üzere yapılmakta olan Nevruz/Yenigün kültür şöenleri ciddi bir ihtiyacın karşılanması ve ciddi bir tehdidin

için yetmemektedir. Anadolu'da yeniden kesifleşen Yunan mitolojik eserlerinin izahı bize göre anlamlıdır. Türkler'in ilk yurtları konusunda farklı izah biçimleri vardır. Bugünkü Türk Dünyası büyük ölçüde Türklüğün neşet ettiği coğrafyalardan uzaktır. Bu coğrafyalarda farklı topluluklarla birlikte yaşayan Türkler'in ortak mitolojisi su yüzüne çıkarılmaz ise, en azından Türklüğün bir bütün olduğu iddiaları iflasa götürülebilecektir.

Böylesi bir ihtiyaç için neden

ğuş, fikirlerin, ideolojilerin, görüşlerin, teorilerin de yenilenmeleri anlamına gelmeli. Nevruz/Yenigün kültür şöenlikleri bu anlamda düşünülünce Türk halklarının kendi aralarında ve birlikte yaşadıkları halklar itibariyle sosyal barışa daha dönük olabilir. Toplum kesimleri arasında özellikle etnik farklılıklara yönelik tutumlarda daha özverili, daha paylaşımcı olunabilmelidir.

Nevruz/Yenigün, barış ve gönül alma günüdür. Bugün insanları aile içinde, mahalle veya kö-

yün fertleri arasında bayramlaşarak küslükleri kaldırmaktadırlar. Büyükleri ziyaret, küçükleri sevindirme, hasta ve yası olan kimselere gidilmesi, kabir ziyaretleri ile ölülerin de adeta gönüllerinin yapıldığı bugünde, toplumsal barışın çareleri de aranılabilir.

Nevruz/Yenigün bayramları; aklanma, paklanma günüdür. Bugüne hazırlıklı olma itibariyle evler, ambarlar, barınaklar, insanlar çeşitli temizlikler yaparlar. Küslerle barışmak gönül temizliğidir. Bu gibi günler kişinin nefsinde yaşadığı, toplu miraçlarıdır. Kültür şölenleri toplumların karşılıklı ilişkilerinde de aklanma paklanma günleri olmasını sağlamaya yönelik araştırmalara vesile olmalıdır.

Günümüzde lastik yakmak, ateşten atlamak, kortej oluşturmak şeklinde yapılan uygulamalar daha ziyade Nevruz/Yenigün uygulamalarını kan dökme, öç alma şeklindeki tezahürlere bir tepki olarak geliştirilmiş yüzeysel taklitlerdir. Teorik boyutlu olmayan, fikri içeriği bulunmayan oyalanmalardır. Sadece maddi kayba değil, birikmiş kültür de-

ğerlerinin de israfına yol açarlar. Türk halkları, içeriği itibariyle çözüm üretebilecek bir gün olan Yenigün'ü, kültür şenlikleri gibi bir yapı ile ilim adamının istifadesine sunmuştur. Bugünü gerçeğine uygun normlarla ele alıp bu büyük imkândan yararlanmak gerektiği inancındayız.

Konuya girerken metot ve teorinin yanısıra mitolojik boyuttan da söz etmiştik. Konuya mitolojik boyut eklemekle muradımız, Türk halkları arasında ortak bir başlangıç tarihi döneminin tespiti içindi. Bu tarihi dönem, ortak, yani Türk halkları itibariyle birlikte kabul gören bir başlangıç olmalıydı. Bize göre Türk Ata bu başlangıcın simgesi olarak ele alınabilir.

Türk sosyal estetiğinde kin yoktur. Egoizm, inkârcılık, zayıf ezmek, emanete ihanet, adaletsizlik yoktur. Sevecenlik, paylaşıcılık, hoşgörü, af, tolerans, adil olma, gözü tokluk vardır. Nevruz/Yenigün zemininde Türklüğün yeni stratejisi belirlenirken, Türk töresi Türklüğün geliştirdiği bu tür muhteva ile beslenip pekiştirilmelidir.

Bahar Bayramı

Yeni anlamı ile Türklük, ona mensup olmakla onur duyulacak bir yapıya kavuşturulmalıdır. Türkler her nerede olurlarsa olsunlar kendileri ve çevreleri ile ilişkilerini bu normlara göre sağlamalıdır.

Nevruz kültür şöleni katılımcıları, Nevruz'u çıkış noktası olarak Türklüğün çağa ayak uydurabilmesini sağlayabilmek için çalışmalar sürdürmelidir. Stratejik zemin bu şölenler olmalıdır. Teorimize göre Türklük kültür olarak bir bütündür.

Bu bütün sağlanılabildiği nispette Türk halkları kültürel kimliklerini koruyabilirler. Türk kültürel kimliğinin kaynağı Türk halk kültürüdür. Nevruz/Yenigün Kültür Şölenleri bu kültür itibarıyla bir hazinedir.

Uygulanacak metot olarak konuyu ele alacak olur isek; Nevruz/Yenigün Kültür, Şölenini badema düzenleyen ve katılımcı uzmanlar olarak bu zihniyetten hareket eder isek, yani Nevruz/Yenigün'ün toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde de bir formül olabileceğini, bu formülün Türk estetiğinin bir ürünü olarak ele alınabileceğini, Türk töresinin Türk Ata'dan itibaren var olduğunu benimser isek; Nevruz'u sadece şık giyini-len, türkü söylenilen, yenilen - içilen folklorik uygulamaların yaşandığı bir gün olmak-tan çıkarır, halkların kardeşçe, adil, barış içerisinde üretken ve paylaşımcı bir Türk günü olduğunu anlatmış oluruz.

Doğa canlanıp tomurcuk çıkanda,
Ermiş sevinciyle dolar gözlerim,
Baharda çiçekle, toprak konanda
Şöyle bir maziye dalar gözlerim.

Yenigün, Hızır Nebi, Saya denilir,
Çağan Sultan diye analır,
Çile, Çiğdem, Cemre diye bilinir,
Her zaman bekler bahar gözlerim.

Ergenekon Bayramı diğer adı,
Başkadır birliğin hürriğün tadı,
Bu bayram ecdadımın şanlı yadı,
Kem amaç edene sorar gözlerim.

Törece Türk'ün bu özde bayramı,
Gönlüm hiç hissetmez sözde bayramı,
Nevruz milletimin gözde bayramı,
Birlik bilincini arar gözlerim.

Nevruz bir değerdir bizi bir yapan,
Bizden değil fitne ile söz yapan,
Orta Asya'dan Balkanlar'a iz yapan,
Cihanı bir anda tarar gözlerim.

Bir kurultay olur her Nevruz ayı,
Toplanır akraba hem emmi dayı,
Yaymak için cihana kutlu davayı,
Bekler barış için karar gözlerim.

Yeniyıl, yılbabı, yenigündür bu,
Toydur, şöendir, bir düğündür bu,
Birlik ziyafetidir, aş-ögündür bu,
Başka gözle bakma kanar gözlerim.

Hasan YILDIRIM

ŞER'İ SİCİLLER VE MEŞİHAT ARŞİVLERİ

Dr. İsmail KURT

1- ŞER'İ SİCİLLER ARŞİVİ

Şer'i hükümlere yani dinî esaslara göre dâvâları gören mahkemelere Mahkeme-i Şer'iyye, Şer'iyye Mahkemeleri'nde alanın kararların yazıldığı defterlere Şer'iyye Sicilleri, bu sicillerin muhafaza edildiği mekâna da Şer'i Siciller Arşivi denir.

İstanbul Müftülüğü'nün cümle kapısının girişinde, sağda, müstakil, iki katlı bir bina hierî 1310, milâdî 1892 yılında II. Abdulhamid'in emriyle yaptırıldıktan sonra, daha önce kadıların konaklarından veya çeşitli yerlerden buraya toplanmış ve bu siciller mahkeme sırasına göre muhafaza altına alınarak Şer'i Siciller Arşivi teşekkül ettirilmiştir. Bu arşivde, hierî 888-1343, milâdî 1483-1924 yılları arasını ihtiva eden toplam 9.872 adet sicil bulunmaktadır. Bundan başka, çeşitli müze ve kütüphanelerde bulunan şer'iyye sicilleri değişik miktarlarda olup bunların toplu kataloğu Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından "Şer'iyye Sicilleri" adı ile 1988 yılında yayınlanmıştır. Türkiye genelindeki müze ve kütüphanelerde dağınık halde bulunan bu malzeme mikrofilmleri alındıktan sonra ait olduğu yerlere iade edilmek üzere Kültür Bakanlığı'nca Ankara Milli Kütüphâ-

Bilindiği gibi Süleymaniye Camii yanında bulunan İstanbul İl Müftülüğü bünyesinde Şer'i Siciller Arşivi, Meşihat Arşivi ile Müftülük Kütüphanesi gibi kültür hizmeti gören önemli mekanlar bulunmaktadır. Bu arşivlerin kuruluş ve ihtiva ettiği arşiv malzemeleri itibariyle durumu şöyledir.

ne'deki yazmalar bölümünde toplanmış ve İstanbul Müftülüğü bünyesindeki Şer'i Siciller Arşivi malzemeleri büyük bir yekün teşkil etmesi, daha önceden mikrofilmlerin çekilmiş bulunması ve aidiyeti cihetiyle yerinde bırakılmıştır.

Bilindiği gibi kadı ve mevâlî (büyük kadı)ların bulundukları şehir ve kazalarda "Şer'iyye Mahkemeleri" vardır. İstanbul'da da İstanbul Kadılığı yanında ayrıca Adalar, Eyüp, Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Kartal ve Üsküdar gibi kazalarda olduğu gibi, Mahmut Paşa, Davut Paşa, Galata, Kasımpaşa, Ahi Çelebi, Balat, Yeniköy, Hasköy ve Tophane gibi ihtiyaç duyulan semtlerde dâvâlara bakan İstanbul'da 27 Şer'i Mahkeme mevcuttu ve bu mahkemelerde kadı muavin olarak kethüda, yahut kadı vekili nâib, dâvâları tescil eden kâtip, muhızır denilen mübâşirler görev yapardı. Kadılar beratlarında yazılı, şer'i hukuki bütün muâmeâta ait vazifeleri görür, nikâh, izdivâc, miras taksimi, yetim ve mal-i gâibin muhafazası, ihtida işlemleri, sulh, men, rehin, darb (dövme), cerh (yaralama) muâmeleleri, vâsi ve vakıf mütevellilerin tayini ve azli, vasiyetlerin ve vakıfların nezâreti, vergilerin toplanması, cürüm ve cinayetler, esnaf teftişi, mukataa teftişi, fiyatların tespiti,

zahire, amele tedariki, asker toplanması, askerî inzibat hâricindeki bütün adlî, idârî, beledi, hulâsa hukûkî ve şer'î bütün davâlara bakardı.

Ancak, XIX. asırda Osmanlı Devlet yapısında köklü değişim yaşanmıştır. Bu değişimden Şer'î Mahkemeler de nasibini almış, Ticaret Mahkemeleri'nin kurulması ile kadıların esnaf üzerindeki teftiş hakları mahallî idarelere verilmiştir. Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti'nin kurulması ile Vakıfların idaresi bu müessese tarafından yürütülmüş, Emvâl-i Eytam İdaresi'nin kurulması ile yetim mallarının yönetimi bu kuruma verilmiş, Zabtiye Nezareti'nin kurulması ile asâyiş ve emniyet işleri ayrı elden idare edilmeye başlanmış, dinî mahiyet arzetmeyen dâvalara bakmak üzere Nizâmî Mahkemeler kurulmuş; şer'î mahkemelerin bu alandaki faaliyet ve salahiyetlerine son verilerek şer'î mahkemelerin faaliyet alanları daraltılmış, Cumhuriyetin kurulması ile bu mahkemeler tamamen kaldırılmıştır.

Şer'îye Mahkemeleri'nce tutulan siciller arasında ma'ruzlar, ilâmlar, hüccetler, vakfiyeler ve bu vakfiyelerin tanzim ve tescili, tescil için memurlara izin verilmesi, vekil tayini, "idârî kayıtlarla ilgili memur ve müderris tayini, resmi binaların keşif ve tamiri, vakıfların murakabesi ve vakıf binalarının kiraya verilmesi, vergi ve cizyelerin toplanması, esnaf teftişi, narh koyma, yiğit başı ve kethüda tayini, mukata'a teftişi gibi kayıtlar önemli yer işgal etmektedir. Ekseriya, (aynı zamanda bir noter gibi faaliyette bulunmuş olan) tarihi Kadı Mahkemeleri'nin ka-

rar ve zabıtlarını, hüccet, borç senedi veya mukavelelerle merkezden gönderilen emirlerin sûretlerini; örfî tekâlîfe ait vergi ve mükellefiyetlerin halka tevzi cetvellerini; narh fiyatlarına veya esnaf cemiyetleri ile ilgili beledi nizamlarına ait kayıtları ihtivâ eden Kadı Sicilleri içinde dağınık bir halde bulunan bu vesikalar menkûl ve gayr-ı menkûl her türlü malların teferruatlı bir envanteri hâlinde idirler. (Ö. L. Barkan, Belgeler (Edirne Askerî Kassamı'na Ali Tereke Defterleri), Ank. 1966, c. 3, sy. 5, 6).

Umûmî tarih, hukuk tarihi, idarî, içtimai, iktisadî tarih yanında kamu hukuku, şahıs hukuku, aile hukuku, miras hukuku, eşya, borçlar, ticaret hukuku, ceza hukuku, idare ve vergi hukuku, usul ve icra hukuku, azınlıkların hukuku ile ilgili birçok vesikayı da ihtiva ettiğinden hemen her kesimden araştırmacının bulabileceği bilgi ve belge Şer'îye Sicilleri'ndeki kayıtlar arasında mevcuttur. Ancak bu bilgilere ulaşabilmek için Osmanlıca ve Arapça bilmek gereklidir.

Bu sicillerin içinde vakıf kayıtlarını ayrı bir önemi vardır. Zi-

ra vakıfların sosyal hayattaki yeri ve önemi kavrandıkça günümüzde bir çok yeni vakıflar kurulmaya devam edilmektedir. Dün olduğu gibi bugün de ihtiyaç duyulan her alanda vakıflar kurularak iktisadî ve içtimai hayatın gerektirdiği ihtiyaçların karşılanmasına çalışılmaktadır. Yeni kurulan bu vakıfların temelini geçmiş dönemlerde faaliyet gösteren vakıflar teşkil etmektedir. Bu bakımdan geçmiş asırlarda ecdadımızın ne gaye ile vakıflar kurduğu, vakfiyelerinde hangi şartları öne sürdüğü nelerini

ne maksatla vakfettiklerini bilmekte fayda vardır. Zira, yaralı kuşların tedavi edilmelerine, yoldaki fükürüklerin üzerine kireç tozu ve kömür külü dökülmesine varıncaya kadar en zarif düşüncelerle binlerce vakıf kurulmuştur. Bu yapıtlar, günümüz vakıflarına ışık tutacak yol gösterecek, dünle bugünün vakıf faaliyetlerinin bir mukayesesi-ne imkân vermekte, geçmiş dönemde yapılan vakıfların bir envanterinin tespiti kültür hayatımız bakımından da büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde, 1924 yılına kadar kurulan, vakıflar, vilâyet ve kaza teşkilatında bulunan Şer'î Mahkemeler'de, kadıların vakfiyeyi tescil ederek "Sicil"e kaydetmesi ile hükmî şahsiyetini kazandırıyor. Geçmiş dönemde kurulan vakıfların büyük bir ekseriyeti İstanbul merkezindedir. Bu bakımdan İstanbul vakıflarının tespiti ayrı bir ehemmiyet arz etmektedir.

İstanbul'un fethinden Cumhuriyet dönemine kadar İstanbul'daki 27 adet Şer'î Mahkeme, Fatih Sultan Mehmet döneminden, Şer'îye ve Efkaf Vekâle-

ti'nin lağvedilmesi ve dolayısıyla şer'i mahkemelerinin kapanmasına (1343 /1924) kadar faaliyet göstererek vakfiyelerin tescil muamelelerini gerçekleştirmiştir. Vakfiyeler vakfı yapılacak kişiler tarafından hazırlandıktan sonra şahitlerle birlikte tescil için mahkemeye getirilir, kadı huzurunda vakfiye metni incelenir, eksik yönleri varsa giderilir ve şer'i hükümlere uygunluğu sağlandıktan sonra kadı siciline kaydedilirdi. Kayda geçirilen vakfiye metninin bir nüshası ayrıca vakfı yapanların elinde bulunması için veriler; ihtilaf hâlinde sicil kayıtlı vakfiye metni ile mukayese edilerek doğruluğu tevsik edilirdi. Vakfiyelerin Şer'iyye Mahkemeleri'nde tescilli müna-sebetiyle, muhafazaları da bu mahkeme sicilleri ile birlikte olmaktadır.

Muhtelif mekan ve şahıslardan Şer'i Siciller Arşivi'ne toplanan bu sicil kayıtları arasında 9.748 adet vakfiye kaydı bulunmaktadır. Bu vakfiyeler, mahkeme adına göre, sicil numarası, sayfa veya varak numaraları, vakfı yapan şahsın adı, vakfedilen malın para veya gayr-i menkul bakımından cinsi ve yeri, vakıf şartı yani vakfedilen menkul veya gayr-i menkûlün hangi gaye ve şart ile vakfedildiği, vakfiyenin hangi tarihte yapıldığını gösterir bir şekilde İstanbul Müftülüğü Şer'i Siciller Arşivi'nde kayıtlı vakfiyelerin listesi bilgisayar aracılığı ile çıkartılmıştır.

Bu listelerden faydalanılarak hangi mahkemede ne kadar vakfiyenin tescil edildiği, bu tescilin hangi tarihler arasında yapıldığı, vakfiyelerin Türkçe ve Arapça mı olduğu, para veya gayr-i menkul veya her ikisinin müşterek mi vakfedildiği tespit edilmiştir. Ayrıca, vakfiyeler muhtevaları yönünden değerlendirilerek ge-

nellikle vakıfların hangi maksatlar için kurulduğu, ağırlığın hangi yönde olduğu değerlendirilerek yapılan vakıfların gayeleri yönünden bir değerlendirmesi yapılmıştır. Diğer taraftan, vakfiye yapılan mekânlar tablo haline getirilerek hangi semt ve mahaller için vakıflar yapıldığı tespit edilmiş; vakfı yapan şahısların isimleri alfabetik olarak sıralanmak suretiyle vakfı yapan kişiler bulma kolaylığı sağlanmıştır. Yapılan çalışma ile elde edilen diğer bir sonuca göre 9.748 vakfiye'den sadece 128'nin tarihi belli değildir. Tarihi belli olan

mışlardır. Bilindiği gibi Ağa Kapısı olarak bilinen yer eskiden çeşitli köşkerleri, daire ve odaları ihtiva eden hünkâr köşkü gibi bir yer iken geçirdiği birkaç yangın ile büyük tahribat ve değişikliklere uğramıştır. Asâkir-i Mansûre'nin kurulmasıyla Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da lağvedilmesinden sonra, Sadrazam Selim Mehmed Paşa'nın padişaha arzı ile bu mekân II. Mahmud tarafından yeniçeriliğin bütün izlerinin silinip unutulması gayesiyle fetvâhâne ve dinî eğitim yeri olarak kullanılmak üzere Şeyhülislâmlığa tahsis edilmiştir. Bunun üzeri-

Şeyhülislam Sadullah Çelebi'nin bir fetva örneği

9.620 vakfiye tarih sorasma konularak ilk vakfın 709/1309, son vakfiyenin ise 1342/1923 yılında yapıldığı anlaşılmıştır (Tafsilat için bkz. İsmail Kurt, Para Vakıfları, Nazariyyat ve Tatbikat, İst. 1996).

II-MEŞİHAT ARŞİVİ

Osmanlı döneminde halkın dinî mes'elelerinin halli için Şeyhülislâmlık müessesesi vardı ve bu müesseseye Şeyhülislâm Dairesi, Meşihat, Meşihat-ı İslâmiye, Bâb-ı Meşihat, fetvâlara baktığı için de Fetvâhâne, Bâb-ı Fetvâ Dairesi de deniyordu. Şeyhülislâmlar ilk dönemlerde oturdukları veya geçici olarak kiralandıkları konaklarda vazife yap-

ne Şeyhülislâmlık makamı 22 Ekim 1827 tarihinde buraya taşınmış ve bu müessesenin lağvına kadar burada hizmet verilmiş, 1924 yılında Şeyhülislâmlığın lağvedilmesi üzerine İstanbul Müftülüğü'ne verilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu binaların önemli bölümlerine İstanbul Kız Lisesi yerleştirilmiş, 1926 yılında çıkan yangın sırasında lisenin işgal ettiği bu bölümlerin tamamı yanarak yok olmuştur. Şimdi bu yerlerin bir kısmında bahçe ve ağaçlar bulunmakta, bir kısmında ise sonradan yapılan 1. Ü. Botanik Enstitüsü binası yer almaktadır. Şimdiki Müftülük binası, Şeyhülislâm Dairesi'nin fetvâhâne bölümü olup ahşap bi-

na yerine aslına uygun olarak 1985 yılında yapılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde toplam 124 Şeyhülislâm vazife yapmıştır. 1826'dan itibaren Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ve Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti'nin 3 Mart 1340 (1924)'a kadar Şeyhülislâmlık makamınca, Şeyhülislâmlar tarafından verilen fetvâlar ile bu müessesenin tuttuğu bütün defter kayıtları, gelen ve giden evrak ve bu müessesede çalışan memurların şahıs dosyaları muhafaza edilmiş ve 1926 yılında çıkan yangından zarar görmeyen arşiv malzemeleri ile kitaplar günümüze kadar intikal etmiştir.

Şeyhülislâmlık makamının bu arşivlik malzemesi bugün İstanbul Müftülüğü cümle kapı girişinin solunda yer alan iki katlı binanın girişindeki "Meşihat Arşivi"nde muhafaza edilmekte ve bu binanın ikinci katı Müftülük Kütüphanesi olarak faaliyetini sürdürmektedir. Bu Kütüphanedeki 3.961 adet kitabın kaydı 1985-1998 yılları arasında tarafımdan yapılmıştır. İlk 456 kitap el yazma olup Osmanlı'dan devreden bu kitapların ekseriyeti fıkıh ana kaynakları ile fetvâ kitaplarıdır. Müftülüğün cümle giriş kapısının sağında ise yukarıda bahsedildiği gibi Şer'i Siciller Arşivi bulunmakta ve mahzen üstündeki üç salonda, II. Abdulhamid merhum tarafından kendine mahsus Yıldız Marangozhanesi'nde kendi eliyle yaptığı söylenen, kapakları sürgüllü, parmaklıkların iç kısmı telli, dolap üstlerindeki taçlarda kendine ait tuğraların bulunduğu orijinal dolaplar içinde kadı sicilleri muhafaza edilmekte, yerli ve yabancı araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır.

Meşihat Arşivi'nde muhtelif cins ve eb'adda 4.730 defter, 165 klasör içinde tarih ve kayıt sırasına göre 60.069 adet giden evrak,

699 klasör içinde kayıt sırasına göre muhtelif gelen evrak, 253 klasör içinde dosya sıralarına göre, kadı, müftü, nüvvab, müderris gibi ulemaya ve Meşihat-ı İslâmiye İdaresi'nde vazife yapan kâtip ve memurlara ait 6.386 adet şahıs dosyaları ile Ulema Sicil Defterleri, 942,1334/1535-1915 yılları arasında tutulan, Hz. Peygamber soyundan gelen seyyid ve şeriflerin kayıtlarını ihtiva eden Nakîbî'l-Eşraf Defterleri, kadıların tayinlerinin takibi için tutulan Tarık ve Ruznamçe Defterleri, çeşitli medreselere ait Medrese Defterleri bulunmaktadır. Üsküdar Mihri-mah Sultan Camii müezzin mahfeli üstünde 13.11.1995 tarihinde temizlik sırasında bulunan Şer'iyye Mahkemesi'nce tutulan 185 adet Zabıt-ı Dâvâ Cerideleri aidiyeti cihetiyle Meşihat Arşivi'ne dahil edilmiştir.

Tasnif çalışmaları sırasında her defterin hangi kalemde tutulduğu, defterin adı, başlangıç ve bitiş tarihleri ile eb'adı tespit edilmiş, aynı kalemde tutulan defterler bir seri teşekkül ettirilerek tarih sırasına konmuş ve buna göre özel seri ve genel kayıt numaraları verilmiştir.

Meşihat Arşivi'nde bulunan bu defterler 1991 yılından beri devam eden müşterek bir çalışma ile tasnif edilerek serilerdeki defterlere Meşihat Arşivi kaşesi vurulmak, numara verilmek ve bu numaraları defter sırtlarına da etiket olarak yapıştırmak suretiyle tasnif, tanzim ve kayıt muameleleri tamamlanmış; bu defterlere ait bilgiler bilgisayara girilmiş; buna göre, bugün artık bir deftere genel numarasından ulaşmak mümkün olacak bir noktaya getirilebilmiştir. Şimdi ise katalog çalışmaları na başlanmıştır.

Bu çalışma, M. Ü. Fen, Edebiyyat Fatihesi, Arşivcilik Bölümü'nde eğitim gören ve halen

doktora çalışmalarını yürüten, büyük bir fedakârlık göstererek tasnif için zaman ayıran ve yılların tozlu malzemelerini bir serilere ayırarak tasnif edip numara ve etiketleyen, bu hizmetleri maddi karşılık almadan yapan Bilgin AYDIN, İlhami YURDAKUL Beyefendilere ben de şahsen iştirak ederek plânlı bir şekilde 7 yıl müşterek çalışma sonunda bu seviyeye getirilebilmiştir. Artık bundan böyle görev, analitik tasnif yapacaklar ile araştırmacılara düşmektedir.

III. MÜFTÜLÜK ARŞİVİ

Cumhuriyet döneminde Şeyhülislâmlık lağvedildiğinde yeri İstanbul Müftülüğü'ne devredilmiştir. Bu mekânın devri sırasında önceki dönemlere ait bir çok defter, evrak, kitap, eşya da devredilmiş ve uzun yıllar bu arşiv malzemesi kendi halinde kalmış, yukarıda belirtildiği gibi Meşihat Arşivi ile Müftülük Kütüphanesi bu arşiv malzemelerinin tasnifi ile teşekkül etmiştir.

Osmanlı'nın son dönemlerinden devredilen defterlerin kayıtlarına Müftülük döneminde de devam edildiğinden, Meşihat Arşivi ile Müftülük Arşivi birbiri ile içiçedir. Bu kayıtların birbirini tamamladığı, teselsül ettiği gerçeği gözönünde bulundurularak bu defterlerin de tasnifi yapılarak "Cumhuriyet Dönemi Defter Kayıtları" olarak katalogda yer verilmiştir.

Müftülük Arşivi, 1924-1997 yılları arasında, miadı dolan 75 yıllık dosya ve defterlerden müteşekkil olup henüz bir arşiv uzmanının elinden geçerek tasnif edilmediğinden kaba tasnif halindedir. Özellikle gelen ve giden evrakın muhafaza edildiği klasörlere numara verilerek bir listesi çıkarılmak suretiyle evraka ulaşılmaya çalışılmaktadır.

ALLAH SEVGİSİ

Talip ULUŞAN

Sevgi, insana özel bir duygudur. İnsan sevgisiyle hayat bulur. Sevgi duygusu insanda doğuştan mevcuttur. Zira küçük çocuklarda bile anne, baba ve kardeş sevgisi bulunur. Çocuk büyüdükçe onun sevgi duyguları gelişir. Sevdiği şeyleri içine alan çevre gittikçe genişler. Sevdiği şeylerin sayısı gün geçtikçe artar.

İnsan, insanları, hayvanları, kuşları ağaçları ve çiçekleri sever. Çünkü insan gördüğü her güzel şeyi sever, sevmelidir de. Zira sevmek insana ümit verir. İnsanın çalışma ve dayanma gücünün artırır. İnsanın başarıya ulaşmasını sağlar ve insanı hayata bağlar.

Çok güzel bir sanat eseri gördüğümüz zaman o esere ve onu yapan sanatkâra hayranlık duyarız. O sanatkârı görmesek ve bilmesek bile ona karşı sevgi duyguları ile dolar, taşarız. Asırlar önce güzel ve kalıcı sanat eseri meydana getiren ve insanlığa armağan olarak bırakan sanatkarlara büyük bir saygı duymaktayız. Durum bu olunca sevdiğimiz şeylerin hepsini yokken var eden, her eserini en güzel şekilde süsleyen yüce Al-

lah'ı da elbette sevmeliyiz. Hem de çok seveliyiz. Çünkü bizleri de sevdiklerimizi de yaratan O'dur.

"Yaratılanı severim,

Yaratandan ötürü." Sözü bu gerçeği anlatmak için söylenmiştir. Yeri göğü yaratan, ağaçları donatan, her yeri en güzel şekilde düzenleyen ve her varlığa en güzel şekli veren Rabbimiz'i sevmek bizim hem insanlık hem de Müslümanlık görevimizdir.

İnsandaki sevgi daima gelişmelidir. İnsan, mecazi sevgiden hakiki sevgiye geçmelidir. Eserden müessire giderek, varlık sevgisinden Allah sevgisine doğru ilerlemelidir. Şimdi sizlere bu konuyu daha güzel anlatan bir şiirimi sunuyorum.

SENİ SEVİYORUM RABBİM

Seni seviyorum Rabbim,
Hem de çok seviyorum.
Gece, gündüz hamedederek,
Daim seni övüyorum.

Önceden annemi, babamı,
Ve kardeşlerimi sevmiştim.
Düşündüm ki, bunların hepsini,
Elbet bana sen vermiştin,
Şimdi seni seviyorum Rabbim,
Hem de çok seviyorum.

Senden başka kimi sevsem,
Elbet bir gün yok olacak.
Sonunda herkes ölecek,
Yalnız Ulu Rab kalacak.
Seni seviyorum Rabbim,
Hem de çok seviyorum.

Sevgimi ispat için,
Emrini tutacağım.
Ya Allah diye kalkıp,
Bismillah ile yatacağım.
Seni seviyorum Rabbim,
Hem de çok seviyorum.

İnsanlar yakınlarına sevgi göstermede genellikle şu iki kurala uyarlar:

1. Kendisine daha yakın olanı çok sevmek.
2. Çok iyilik ve yardım edeni daha çok sevmek.

Bu kuralların her ikisine göre de insan en çok Allah'ı sevecektir. Çünkü bize en yakın olan Cenab-ı Allah'tır. Bize bizden daha yakın olan, içimizden geçen duygu ve niyetlerimizi dahi bilen O'dur. Yüce Mevlâ Kur'an-ı Kerim'de mealen şöyle buyuruyor:

"And olsun insanı biz yarattık. Nefsinin ona ne vesveseler verdiğini de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız." (1)

“Allah, gözlerin hain bakışlarını ve kalplerin gizli sırlarını bilir.”⁽¹⁾

İnsanlara en çok iyilik ve yardım eden yine Yüce Mevlâ'dır. Bu gerçeği de Kur'an şöyle açıklıyor:

“Allah istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya çalışsanız, onları sayıp bitiremezsiniz. Gerçekten insan çok zalimdir ve nankördür.”⁽²⁾

Bizlere sayılamayacak kadar çok, tarif edilemeyecek kadar büyük nimetleri veren ve bizlere daima iyilik ve yardım eden Allah'ı sevmeli değil miyiz? Allah sevgisiyle ilgili olan ayet ve hadislerde bizlere Allah'ı sevmemiz emrediyor. Bir ayette şöyle buyruluyor:

“İnsanlardan kimi de Allah'tan başkasını (putları) O'na ortak, denk tutarlar. Allah'ı sever gibi onları severler. İman eden kimselerin Allah'a olan sevgisi ise daha kuvvetli ve devamlıdır.”⁽³⁾

Allah sevgisinin üstünlüğünü belirten hadisler de vardır. Onlardan birinde Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) şöyle buyuruyor:

“Amellerin en faziletlisi Allah'ın sevdiklerini sevmek, sevmediklerini de sevmemektir.”⁽⁴⁾

Seven insan sevdiğini ispat etmelidir. Sevginin ispat edilmesi için sevenin sevdiği için fedakârlıkta bulunması gereklidir. Halk arasında sevgi için yapılan bazı fedakârlık örnekleri hep anlatılır durur. En çok Allah'ı seven Müslüman bu sevgisini ispat için neler yapmalıdır? Bu sorunun cevabını Kur'an-ı Kerim bize şöyle bildiriyor:

(Resultüm) şöyle de: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki; bu takdirde Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.”⁽⁵⁾

Cenab-ı Hakk'ı seven Müslümanlar Allah'a ve O'nun elçisi Hz. Muhammed(s.a.s.)'e itaat etmelidir. Ayrıca, bu müslümanlar sahip oldukları zenginlik ve her türlü imkanı Allah rızası için hayır yollarında harcayacaklardır. Bu gibi ibadet ve hayırları işlemek bir fedakârlıktır. Bu fedakârlık da kulun Rabbini sevdiğini ispat etmeye yetecektir.

“Seven sevdiğinin sözünü tutar.” Deyimi bize bu gerçeği ne güzel anlatıyor. Bu kaideye göre sevenler sevdiklerinin istediğini yerine getireceklerdir. Allah'ın emirlerini tutmadan ve O'nun yasaklarından sakınmadan Allah'ı seviyorum demek kuru bir sözden ileri geçemez. Bu sözü söylemek, ispat edilmesi gerekli olan bir iddiayı ileri sürmek gibidir. Bu iddianın ispatı ise kişinin yapacağı iyi amel ve hareketlerle olacaktır. Zira Peygamber Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyuruyorlar:

“Kim Allah için sever, Allah için sevmez, Allah için verir ve Allah için vermezse (yani yaptığı şeyi Allah için yaparsa) imanı kemale ermiştir.”⁽⁷⁾

Sevmek gönül işidir. Bunun için zorla sevgi olmaz. İnsanlar gördükleri ve bildikleri şeyler arasından çok beğenip takdir ettiklerini severler. Buna göre gönlümüze dolacak olan Allah sevgisinin kapısını din eğitimi açacaktır. Çünkü yüceler yücesi olan Allah'ı bize bu dersler öğretecektir.

Çocuklarımıza ve gençlerimize önce Cenab-ı Allah'ın zatında ve sıfatlarında tek olduğunu, Yüce Mevlâ'nın en güzel isimlere ve kemal sıfatlara sahip bulunduğunu öğretmeliyiz. Rabbimizin, kullarına karşı sonsuz merhamet ve bağışlama sahibi olduğunu belirtmeliyiz. Böylece onların gönüllerine Allah sevgisinin yerleşmesini sağlamış oluruz. Küçük yaşlarında çocuklarımıza bu sevgiyi verebilirsek onlar büyüdükçe sevgi duyguları daha da gelişecektir. Bir fidanın seneler geçtikçe büyüüp, çok güzel meyveler verdiği gibi onlar da büyüyünce faydalı insanlar olacaklardır.

Allah'ı seven Müslüman Allah'ın sevdiklerini de sevecektir. Rabbimiz kimleri sevdiğini Kur'an'da bildirmiştir. Mevlâmızın sevdiği ve kitabında övdüğü kimseler şunlardır:

1. Melekler.
2. Peygamberler.
3. Veliler.
4. Şehitler.
5. Bilginler.
6. Günah işlemeyen salih mü'minler.

Bütün Müslümanlar bunları seveceklerdir. Bunları severek ve faziletli kimseleri örnek alarak, güzel ameller işlemekle bizler Allah'ın sevgisini kazanacağız. Alemlerin Rabbi'nin sevgisini kazanmak bize çok şey kazandıracaktır. Bu ilahi sevgiyi kazanmak bize dünya ve ahirette mutlu olmanın kapılarını açacaktır. Bu gerçeği sevgili Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle bildiriyorlar:

“Allah Teala bir kulu severse, Cebrail'e:

- Ben filanı seviyorum, onu sen de sev, diye emreder. Cebrail de onu sever ve göktekilere seslenip:

- Allah filanı eviyor, sizler de seviniz, der. Bunun üzerine göktekiler onu severler. Sonra da onun sevgisi yeryüzündekilerin kalplerine yerleşir.”⁽⁸⁾

Allah'ı sevmek ve Allah tarafından sevmek Müslümanların ulaşabilecekleri üstün bir başarıdır. Gönüllerdeki sevgi boşluğunu en güzel şekilde dolduracak şey budur. Sevgi her kapalı kapıyı açar, hele bu sevgi Allah sevgisi olursa, o her iyiliğin kaynağı olacaktır. Mevlâ'dan dileğim; gönlünüz sevgiyle dolsun Allah'ın selâmı üzerinize olsun.

1- Kaf, 16.

2- Mü'min, 19.

3- İbrahim, 34.

4- Bakara, 165.

5- Ebu Davut, 4599.

6- Al-i İmran, 31.

7- Fethü'l-Kebir, 3/149.

8- Riyazü's-Salihîn, C. 1. Sh. 418.

DOSTLUK

Dr. Ekrem KELEŞ
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Fıtratı bozulmamış saf ve temiz insanlar, yaz sıcaklığında susuzluktan dudakları çatlamış olanların, kaynağından fışkıran billur gibi soğuk suyu özlediği kadar özlemiş vaziyetler dostluğu.

İhlas ve samimiyet aşındıkça, Müminler arasında saf ve berrak olması gereken ilişkiler de tıpkı piyasaya sürülen tadı bozulmuş fakat görüntüsü güzel hormonlu bitkiler gibi artık tat vermemeye başlamıştır.

Oysa *"Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine yakınlıkta, şefkat gösterip birbirlerini koruyup kollamada bir vücut gibidirler. Vücudun herhangi bir yerinde bir rahatsızlık oldu mu; bu rahatsızlığı, vücudun tüm uzuvları hisseder."*⁽¹⁾

Dostlukta doğruluk vardır, dürüstlük vardır, sadakat vardır. Onun için dost sadıktır. Bundan dolayı dostluğun zirvesindeki şahsiyete "Siddik" denmiştir. Dostunun İsrâ ve Mirâcla ilgili söylediklerini kendisine aktararak akıllarınca onun dostluğuna son vereceklerini sananlar; "Bunları o mu söylüyor?" sorusuyla karşılaşmışlar, "Evet, evet o söylüyor!" dediklerinde, hiç beklemedikleri bir şekilde "O söylüyorsa doğrudur" cevabını almışlardır.⁽²⁾ İşte dostluğun zirvesi...

Toplum bireyleri arasında gerçek kaynaşma dostlukla sağlanır.

Menfaate dayalı ilişkiler, menfaatin bittiği yerde sona erer.

Beklentilere dayalı ilişkiler, beklentinin gerçekleşmesiyle ya da gerçekleşmemesiyle biter. Burada dostluk, beklentiye endeksli değildir. Dostluğa dayanan ilişkiler ise bitmez. Çünkü dostluk sevgiye dayanır. Dostlukta muhabbet vardır. Dostlukta başka hiçbir hesap, hiçbir endişe yoktur.

Dostluk doğaldır. Dostlukta yapmacık tavırlar yer almaz, her şey sonuna kadar içtendir. Bir başka görünme, bir başka davranma endişesi ve ağırlığı yoktur. Onun için dost dostu hiç ağır gelmez.

Dostlukta zorlama yoktur. Her şey kendiliğindendir. Suyun akışı gibi.

Dostlukta derinlik vardır. Denizin içine karışan yabancı maddeleri fırlattığı gibi, dostluktaki derinlik, arayı bulandıracak unsurları fırlatıp atar. Bu sebeple dostlar arasına bulanıklık verecek şeyler giremez.

Dost, dostu kendine tercih eder. Tıpkı Sahabenin yaptığı ve Kur'an'da övüldüğü gibi.

"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimrilüğünden, hürsinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."⁽³⁾

Tasavvufta dost denince Mahbubi hakiki maşuki arifin olan Vücudu mutlak kastedilir. Çünkü gerçek dost odur. O ne güzel dosttur.⁽⁴⁾

Dostluk safiyet ister. Onun içindir ki gerçek müminler şeytanın dostlarıyla dost olamazlar.⁽⁵⁾ Çünkü şeytanın dostlarında safiyet yoktur, duruluk yoktur, berraklık yoktur. Yalnızca karanlık vardır. Açıklanmayan hesaplar vardır. Gizlenen amaçları vardır.

Dostlukta güven vardır. Dost dosta güvenir. Dostlukta ihanete yer yoktur. Gizli beklentilerin de yeri yoktur dostlukta. İçten hesaplılık dostlukla hiç bağdaşmaz. Riyanın, iki yüzlülüğün de dostlukta hiç yeri yoktur.

Dost dostu terk etmez, yardımsız bırakmaz.⁽⁶⁾

Dostlukta ben merkezilik hiç yoktur.

Dost kara günde belli olur. "Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu."⁽⁷⁾

Veli, Allah dostu demektir. Allah dostlarına veli denmesi, kendilerinde Allah'a karşı en ufak bir riya bulunmadığı içindir.

Evliyaüşşeytan: Şeytanın dostlarında ise her türlü hile, hud'a, gizli hesap, art niyet, desise vardır.

Dost ayna kadar nettir. Dostun hiçbir ayıbını göstermemezlik etmez. Bunu dostun iyiliği için yapar. Bunu, dostun iyiliği için gizlemez. Dost da ayıbını gösterdi diye dosta darılmaz. Aynada bakıp yüzündeki isi/pası görenin, aynaya kızmadığı gibi. "Mümin Müminin aynasıdır: El-mü'minu mir'âtü'l-mü'min"⁽⁸⁾

İnsan sevdiğine gözüm der. İnsan gözünü çıkarıp atamaz. İnsan gözlerini dünyaya değişmez. Onun için dost dostun nezdinde gözü gibidir. Dost dostu gözü gibi gözetir.

Dostluk sevgiye dayanır. Onun için dost, seven adamdır, sevilen adamdır. Bu sebeple yar, en iyi dosttur. Veya en iyi dost yardır. Çünkü yarın sevgisinde hiçbir şaibe yoktur, yarın sevgisi saf ve temizdir, durudur. Şiirde dost dendiği zaman maşukun ve mahbubun kastedilmesi boşuna değildir.

Dostluk, gerçek imanın, iman sahibine haz veren bir semeresidir. "Üç haslet vardır. Bunlar kimde varsa imanın tadını duyar: Allah ve Resûlünü bu ikisi dışında kalan her şeyden ve herkesten daha çok sevmek, bir kişiyi, sırf Allah rızası için sevmek, Allah kendisini imansızlıktan kurtarıp ona İslâm'ı nasip ettikten sonra tekrar küfre, inançsızlığa düşmekten, ateşe atılmaktan korktuğu gibi korkmak."⁽⁹⁾

Dostlukta güven vardır.

Dost dosta güvenir.

Dostlukta ihanete yer yoktur. Gizli beklentilerin de yeri yoktur dostlukta. İçten hesaplılık dostlukla hiç bağdaşmaz. Riyanın, iki yüzlülüğün de dostlukta hiç yeri yoktur.

Dostlukta ülfet vardır. Müminler arasındaki dostluğa dayalı bu ülfete Yüce Kitap'ta şöyle işaretilir: **"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi ülfetle birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de o sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz."**⁽¹⁰⁾

Allah'ın elçisi de mümin için *"Ülfet eden ve kendisiyle ülfet edilen adam"* tanımlamasını yaparak⁽¹¹⁾ bize, Yüce Allah'a, ülfet edilebilecek dost vermesi için dua etmeyi şöyle öğretmiştir: *"Allahım! Senden, katından vereceğin öyle bir rahmet istiyorum ki, onunla kalbime hidayet, işlerime nizam, dağınıklığuma tertip, içime kâmil iman, dışıma amel-i sâlih, amellerime temizlik ve ihlâs verir, rızana uygun istikâmeti ilham eder, ülfet edeceğim dostumu lutfeder, beni her çeşit kötülüklerden koru."*⁽¹²⁾

En sarîh anlaşma, dostlar arasındaki anlaşmadır. Dostluğun olduğu yerde tahakküm olmaz. Dostlar birbirlerine yük olmaz. Dostlar arasındaki ilişki serf, senyör ilişkisi değildir. Dostluk için en az iki yetişkin, özgür, bağımsız şahsiyet gereklidir. Dostluk tarafların dostluktan başka şeye ihtiyaç duymadıkları şartlarda doğar. Bu demektir ki, modern çağın sözleşmeye dayalı ilişkileriyle dostluk birbirine taban tabana zıttır. Dostluktan gözetilen menfaat dostluğun ürettiği menfaattir. Sadece biri diğerini gözden çıkarmayanlar dosttur. İhtiyaten dost olunmaz. Muvakkaten dost olunmaz. İdareten dost olunamaz.⁽¹³⁾

Kur'an, Müminlerin birbirlerinin dostu olduğunu söylüyor.⁽¹⁴⁾ Demek dostluk kâmil manada bir imanla mündemictir. Zaten imanın tadına varabilmek için dostluk şarttır.⁽¹⁵⁾ Çünkü sevdiğini hiçbir karşılık beklemeden sevebilen, imanın tadını alıyor. Böyle bir sevgi ancak dostlukla olur. Sadece dünya hayatından başka bir şeyi düşünmeyenlerle, bu hallerini terk etmedikleri sürece dostluk kurmak mümkün değildir.⁽¹⁶⁾

Dostluğun en önemli kriterlerinden biri, dostun iyiliğini istemektir. Her bakımdan dost dostu kızılsa bile bu dostun iyiliği içindir. Mevlâna'nın benzetmesiyle adamın eline sopayı alıp bu sopayla kime vurması ona düşmanlığından değil, onu, yük teşkil eden tozlardan arındırmak içindir.

Ve Bir Hikaye: Arkadaşlık⁽¹⁷⁾

Savaşın en kanlı günlerinden biri... Asker en iyi arkadaşının az ileride kanlar içinde yere düştüğünü gördü. İnsanın başını bir saniye bile siperin üzerinde tutamayacağı ateş yağmuru altındaydılar. Asker teğmene koştu ve:

- Teğmenim. Fırlayıp arkadaşımı alıp gelebilir miyim?..

Delirdin mi? der gibi baktı teğmen...

Gitmeye değer mi?.. Arkadaşın delik delik olmuş... Büyük olasılıkla ölmüştür bile... Kendi hayatında tehlikeye atma sakın...

- Asker ısrar etti ve teğmen "peki" dedi.. "Git o zaman..."

İnanılması güç bir mucize... Asker o korkunç ateş yağmuru altında arkadaşına ulaştı. Onu sırtına aldı ve koşu koşu döndü. Birlikte siperin içine yuvarlandılar. Teğmen, kanlar içindeki askeri muayene etti. Sonra onu sipere taşıyan arkadaşına döndü:

- Sana değmez, hayatını tehlikeye atmana değmez, demiştim. Bu zaten ölmüş...

- Değdi teğmenim, dedi asker...

- Nasıl değdi? dedi teğmen... Bu adam ölmüş görmüyor musun?

Gene de değdi komutanım... Çünkü yanına ulaştığımda henüz sağdı... Onun son sözlerini duymak, dünyaya bedeldi benim için...

Ve arkadaşının son sözlerini hiçkırarak tekrarladı:

Geleceğini biliyordum!... demişti arkadaşı... Geleceğini biliyordum...

1- Buhari, Edeb, 27.

2- Ayrıntı için bkz. M. Asım Köksal İslâm Tarihi, Şamil yayınevi, İst. 1987, 5/182.

3- Haşr, 9.

4- Enfal, 40.

5- Nisa, 119.

6- Bak. Buhari, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 58.

7- Tevbe, 40.

8- Ebu Davud, hadis no: 4918.

9- Buhârî, İman 9, 14; Müslim, İman, 67.

10- Al-i İmrân, 103.

11- Ahmed b. Hanbel, II/400, V/335.

12- Tirmizi, Daavat 30 (Hadis no: 3415).

13- İsmet Özel, Cuma mektupları, Gerçek Hayat, 26 Nisan 2002 Cuma, Yıl: 2, Sayı: 2002-17 (79), s. 20.

14- Tevbe, 71.

15- Buhari, İman, 9-14.

16- Necm, 29.

17- www.selam.org'dan alınmıştır.

Dr. M. Mahfuz ATA

ALKOL, UYUŞTURUCU KÜLTÜRÜ ve GENÇLİK

Alkol ve uyuşturucu kullanmak sadece akli ve fikri işlemez hale getirmekle kalmaz, insanın sinir sistemini, akli dengesini ve beden sağlığını da bozar. Dolayısıyla yalnız akla değil, mala, cana, nesle ve dine zarar verir ve çeşitli hastalıklara davetiye çıkarır.

Bir ülkenin geleceğe güvenle bakması, yetiştirdiği gençliğin kendisiyle barışık, çevresiyle uyumlu, sağlıklı, duyarlı ve tutarlı olmasıyla mümkündür. Gençliği yarınlara hazırlarken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, onların şahsiyetli bir insan olarak yetişmelerini sağlamaktır.

Kendi millî ve manevî değerlerimiz ile modern dünyanın dayattığı değerler arasında kalan gençlik bugün, bir belirsizlikle karşı karşıyadır. Halbuki bütün insanlık sağlık, huzur ve güven dolu bir hayata erişmenin özlemi içindedir. Bu da sağlam bir aile yapısına, iyi bir çevre ortamına ve yarınları emanet edeceğimiz gençliği iyi yetiştirmemize bağlıdır.

Kişinin dinini, canını, malını, aklını ve neslini korumak İslâm dininin temel hedefidir. Bunun için İslâm, iyi, temiz ve yararlı olan şeyleri mübah kılmış; kötü ve zararlı olanları da yasaklamıştır. Dinimiz dünya ve ahîret mutluluğunu engelleyen, ferdî, ailevî ve toplumsal huzursuzluklara yol açan başta alkol ve uyuşturucu olmak üzere, her türlü zararlı alışkanlıkları yasaklamıştır.⁽¹⁾ Geleceğimize güvenle bakabilmemiz için, insan sağlığını tehdit eden bu zararlı maddelerden toplumu ve nesli korumamız gerektiğini öğütlemiştir.

Uyuşturucu madde ve alkol kullanımının insan sağlığına fiziksel ve ruhsal açılardan çok büyük zararları vardır. Kişinin sosyal, ekonomik hayatını etkilemekte, çalışma verimini düşürmektedir.

İslâm, aklı ve fikri devamlı ve ya geçici olarak faaliyetten alıko-yan, işlemez hâle getiren, muhakeme kabiliyetini körelten ve zihni uyuşturan her türlü uyuşturucuyu yasaklamıştır. Uyuşturucu ve alkol kullanımı, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde giderek artmış, son yıllarda ise, bu artış gençler arasında hızlanmış,

zararlı maddeleri kullananların yaşları git gide küçülmüş, 11-12 yaşlarına kadar inmiştir. Toplumumuzda da bu eğilim gittikçe bir artış göstermiştir.⁽²⁾

İnsanlar, özellikle çocuklar ve gençler gördüklerini taklit eder, öğrendiklerini yaparlar. Bunun için insan daima iyi örnekler ve müspet mesajlara muhtaçtır. Çünkü insan bulunduğu ortamdan etkilenir; kötü örnekler, onu kötü alışkanlıklara, iyi örnekler de onu iyi alışkanlıklara sevk eder. Taklit, özentî, kötü arkadaş, aşırı lüks ve eğlence düşkünlüğü, zararlı şeylere olan merak, macera hevesi ve manevî boşluk ve mutsuzluk gibi sebepler ile “bir defa denemekle bir şey olmaz” türü sözler, insanın kötü alışkanlıklar edinmesine ve bağımlı olmasına sebep olur.

İslâm önce batıl inanışlara, hurafele, insan zihnini körelten ve söndüren temelsiz şeylere, cehâlete, taassuba ve bağnazlığa karşı çıkmış, söz konusu şeylerden aklı ve fikri korumuş, ilme ve bilgiye ehemmiyet vermiştir. Einstein, “İlimsiz din kör, dinsiz ilim ise topaldır” diyerek ilim ve irfanın hedefine ulaşması için dinî değerlerle beslenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

İslâm aklı ve fikri devamlı ve ya geçici olarak faaliyetten alıko-yan, işlemez hâle getiren, muhakeme kabiliyetini körelten ve zihni uyuşturan her türlü uyuşturucuyu yasaklamıştır. İslâm, sarhoşluk veren bütün maddeleri ve alkollü içkileri aşamalı olarak yasaklamış,⁽³⁾ ilk aşamada müslümanların sarhoşken namaza yaklaşmalarını istenmiştir.⁽⁴⁾

Daha sonra içki şu âyetle haram kılınmıştır: “Ey inananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları, şüphesiz şeytan işi pisliklerdir bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan şüphesiz, içki ve kumar yüzünden, aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah’ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?”⁽⁵⁾

Hadislerde, içki bütün kötülüklerin anası (kaynağı), her çeşit şerrin anahtarı ve bütün günahların toplandığı şey olarak nitelendirilmiştir.⁽⁶⁾ Sarhoşluk veren her şeyin içki olduğu ve bütün içkilerin haram olduğu belirtilmiş,⁽⁷⁾ çoğu sarhoşluk veren bir şeyin azının da haram olduğu açıklanmıştır.⁽⁸⁾

Alkol ve uyuşturucu kullanmak sadece aklı ve fikri işlemez hale getirmekle kalmaz, insanın sinir sistemini, aklı dengesini ve beden sağlığını da bozar. Dolayısıyla yalnız akla değil, mala, cana, nesle ve dine zarar verir ve çeşitli hastalıklara davetiye çıkarır. Kendisinde doğuştan varolan tabii hasletleri ve güzellikleri yok eder.⁽⁹⁾

Alkol ve uyuşturucu son yıllarda başta ABD olmak üzere, bütün insanlığı tehdit etmektedir.

Türkiye’de alkolü ilk olarak kullanım yaşının 12-14 olarak tespit edildiğini belirten Türkiye Yeşilay Cemiyeti Başkanı, uçucu maddelere ise 14-16 yaşında başlandığını belirtmektedir.⁽¹⁰⁾

Yapılan bir araştırmaya göre, trafik kazaların % 60’ı ciayetlerin %85’i, tecavüz olaylarının %50’si, boşanma olaylarının

%80'i, alkol kullanımından kaynaklanmaktadır.⁽¹¹⁾

Başka bir araştırmaya göre, alkol ve uyuşturucunun yapısı fert, çevre ve yuşturucu madde gibi üç unsurdan oluşmaktadır.

Fert: Sağlıklı bir din eğitimi almış olanlar, içki, kumar, fuhuş ve uyuşturucudan sakındıkları görülmektedir. Tüm insanlar, özellikle yetişmekte olan gençler dinin moral desteğine muhtaçtırlar.

Çevre: Çocukların ve gençlerin sigara alkol ve uyuşturucuya başlamalarındaki en önemli etkenin çevre olduğunu belirten bilim adamları, aile ve arkadaş çevresiyle birlikte aynı zamanda kitle iletişim araçlarının da sigara ve alkol kullanımında son derece önemli bir rol oynadığını belirtmektedirler. Doğum gününün yada herhangi bir başarının içki içilerek kutlanmasının gençlerin içkiyle tanışmasında ve içkinin onların hayatına girmesinde önemli rolü vardır. Gençler sigara, uyuşturucu ve alkol alışkanlığına genel olarak aile içerisinde büyüklerine ve arkadaşlarına özenerek başlamaktadırlar.

Alkol ve Uyuşturucu Maddeler: Uyuşturucu probleminin meydana gelmemesi için toplumu her türlü zararlı etkenlerden korumalı, uyuşturucu madde talebini yok etmeye yönelik plan ve programlar yapılmalı, bunlarla ilgili gerekli kanunî düzenlemeler yapılmalıdır.

Uyuşturucu kültürü ve alkol ile mücadele etmek için alınabilecek önlemler: Yeni nesiller inanç boşluğundan kurtarılmalı,

onlara büyük idealler, büyük hedefler gösterilmelidir. Ekranlarda gösterilen kutlama törenleri, belgesel ve diziler, her türlü reklam ve yayınlar, alkol ve uyuşturucuyu özendirecek bir nitelik taşımamalıdır. Anne ve babalar, çocuklarının kimlerle arkadaşlık yaptığını, neyi okuduklarını takip etmeli, çocuklarının bu zehirli tuzaklara düşmemesi için gere-

ken önlemi almalıdırlar.

Gençler, içinde yaşadıkları toplumun durumunu gösteren bir ayna gibidir. Oralarda görülen birtakım olumsuz davranışlar, toplumun durumunu ve onda mevcut bulunan rahatsızlıkları da aksettirmektedir. Bir toplumun huzur ve saadeti, gençlerin ve yetişkinlerin iyi yetiştirilmesine bağlıdır. Gençlerin iyi yetiştirilmesinde başta aile olmak üzere topluma, çevreye, okula ve onu meydana getiren bütün kesimlere büyük görevler düşmektedir.

Uyuşturucu maddeler ve alkol ile ilgili konular, eğitim kurumlarında zorunlu ders haline getirilmeli, öğrencilerle birlikte aileleri de eğitim kapsamına alınmalı; medyanın da katkıları sağlanarak, maddî ve manevî değer-

lerle güçlenmesi sağlanmalıdır.

Yönetici ve eğitimcilerin kötü örnek olması, özentî oluşturmaları önlenmeli, okullarda Yeşilay kolları oluşturulmalı, bunların başına yetenekli, alanında uzmanlaşmış birer rehber öğretmen tayin edilmelidir. Öğrenci ve aileleri eğitim yılı boyunca bilgilendirilmeli, Yeşilay'ın bu hizmete yazılı ve görsel dokümanlarla desteği sağlanmalıdır.

Yine millî ve manevî değerlerimiz, yüzyıllardan beri nesilden nesile intikal eden geleneklerimiz uyuşturucu kültürü ve alkolün panzehiridir. Bu değerlere sarılmakla gençlerimizi alkol ve uyuşturucu kültüründen kurtarabiliriz.

- 1- Özyazıcı, Alparslan, *Alkollü İçkiler, Sigara ve Diğerleri*, DİB yayınları, 3. Baskı, Ankara 2001, s. 152.
- 2- Ağırakça, Ahmed, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, VIII, İstanbul 2000, s. 133.
- 3- Bkz. Uludağ, Süleyman, *İslam'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, TDV Yayınları, Ankara 1989, s. 144, 146.
- 4- Nisa, 43.
- 5- Maide, 90, 91.
- 6- Nesai, "Eşribe", 75 (Hadis no: 3681); Tirmizi, "Eşribe", 3 (Hadis no: 1865).
- 7- Müslim, "Eşribe", 75. (Hadis no: 2303).
- 8- Ebu Davud, "Eşribe", 5 (Hadis no: 3681); Tirmizi, "Eşribe", 3 (Hadis no: 1685).
- 9- *Diyanet Aylık Dergi*, Mart 2002, Sayı: 135, s. 11.
- 10- *Psikiyatri Uzmanı İsmail Gökşen, "Uyuşturucu ve Terör" konulu konferans (Zaman, 13.1.1996); Uludağ, Süleyman, a.g.e., s. 144, 145.*
- 11- Özyazıcı, Alparslan, *Alkollü İçkiler, sigara ve Diğerleri*, s. 57-64; Ayrıca bkz. <http://www.ntvmsnhc.com.tr/news/38706>.

Mü'min Olabilmek için

Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Kendisine sayısız nimetler verilen⁽¹⁾ yerde ve göklerde ne varsa hepsi hizmetine sunulan⁽²⁾ insan, Allah'a ibadet için yaratılmıştır.⁽³⁾ Yaratılış gayesi olan "ibadet" görevini ifâ edebilmesi için insanın, her şeyden önce iman etmesi gerekir. Allah, insanı dünya hayatında imtihana tâbi tuttuğu için⁽⁴⁾ imân edip etmemeyi insanın iradesine bırakmıştır: "(Ey Peygamberim!) **De ki: Hak (Kur'an) Rabb'inizden (gelmiştir). Artık dileyen imân etsin ve dileyen inkâr etsin**" (Kehf, 29).

Allah, imân veya inkâr etme konusunda insanı serbest bırakmakla birlikte onlara ısrarla imân etmelerini emretmiştir:

"...Allah'a, elçisine ve elçisine indirdiği kitaba (Kur'an'a) ve daha önce indirdiği kitap(lar)a imân edin..." (Al-i İmrân, 179).

Yüce Allah, 'iman edin' emri ile yetinmemiş, pek çok âyet-i kerîmede imân edenlere mükâfat (cennet ve nimetlerini), inkâr edenlere ise ceza (cehennem ve azabı) olduğunu bildirmiştir.

Mü'minleri imana sevk eden⁽⁵⁾ ve onlara imanı sevdiren Allah'tır.⁽⁶⁾ Allah'ın izni olmadan kimse iman edemez. Ancak akıllarını kullanmayanlar iman etmezler, azabı ve rezilliği onlar hak ederler. Allah kullarının imanına muhtaç değildir. Fakat kullarının küfre düşmelerine de razı olmaz, aksine iman edip şükretmelerinden hoşnut olur.⁽⁷⁾

İman eden de inkâr eden de kendi leh ve aleyhine yapmış olur.⁽⁸⁾

İman eden hidayete ermiş ve ebedî saadeti kazanmış olur. 'Kulluk' görevini ifâ edebilmek, 'dünya imtihanını' başarı ile noktalayabilmek ve neticede Allah'ın rızasını ve cennetini kazanabilmek için 'hakîkî bir imana' sahip olmak, bunun için de 'iman gerçeğini' ve 'imanın kabul olmasının şartlarını' çok iyi bilmek lâzımdır.

Bu yazımızda **"İnsanlardan Allah'a ve âhiret gününe iman ettiğini söyleyenler vardır. Halbuki onlar mü'min değillerdir"** anlamındaki Bakara Suresinin 8. âyetini tahlil etmeğe çalışacağız.

ETİMOLOJİK TAHLİL

Ayette geçen 'en-nâs' kelimesi 'insân' kelimesinin çoğuludur. İnsan kelimesinin aslının 'ünâs' veya 'insiyân' olduğu söylenmiştir. Abdullah ibn Abbas, "insanların atası Adem (a.s.), Allah'a verdiği sözü unuttu bu sebeple kendisine insan ismi verildi" demiştir.⁽⁹⁾ İnsana, hemcinsleriyle anlaşılabilir kaynaştığı için veya cinlerin zıddına gözle görülen varlıklar olduğu için insan ismi verildiği de söylenmiştir. 'en-Nâs' kelimesinin başındaki elif lam cins içindir.⁽¹⁰⁾

'İman', kelimesi 'e-m-n' kökünden ifâ'l kalıbında mastar olup, tasdik etmek, bir şeyin doğru olduğunu söylemek ve doğru olarak kabul etmek, güvenmek, inanmak, boyun eğmek ve birine güven vermek anlamlarında olup 'küfür' kelimesinin zıddıdır. 'E-m-n' kökünün birbirine yakın iki asıl anlamı vardır, 'emânet' ve 'emn'. 'Emânet', kalbin sükûn bulması demek olup 'hıyânet' kavramının zıddıdır. 'Emn' ise, nefsin güven içinde, kalbin huzur ve sükûn halinde olması, korkunun bulunmaması demek olup 'havf' (korkma) kelimesinin zıddıdır. Bu kökten türeyen 'emîn', kalbinde korku ve endişe olmayan ve güvenilir kimse demektir.⁽¹¹⁾ Din ıstılahında imân; Kur'an'ı ve Hz. Muhammed (a.s.)'in haber verdiği şeyleri kalple tasdik etmek, şeksiz ve şüphesiz kabul etmek anlamındadır.⁽¹²⁾

'Son gün' anlamındaki 'el-yevmü'l-âhir' ile maksat kıyamet günüdür. Kıyamet gününe 'son gün' denilmesi; kıyametin kopmasıyla dünya günlerinin sona ermesi veya Araplarda öncesindeki gecesiyle birlikte gündüze 'yevm' denilmesi, kıyametin kopmasıyla artık gecenin olmaması veya kıyamet gününün dünyadan sonra gelmesi sebebiyledir. Kıyamet günü, sayılı ve sınırlı son gündür. Kıyamet gününden sonra gelen günlerin sayısı ve sonu yoktur.⁽¹⁴⁾ Kur'an'da son güne el-yevmü'l-âhir denildiği gibi kıyamet günü/yevmü'l-kıyame de denilmiştir.⁽¹⁵⁾

'Allah' lafzı Yaratıcının özel ismidir. Bu ismin çeşitli asıllardan türediği ileri sürülmüş ise de⁽¹⁶⁾ 'el-ilâh' kelimesindeki hemze olan elifin düşürülmesiyle elde edildiği görüşü tercih edilmektedir.⁽¹⁷⁾ Başka bir varlığa, Allah ismi verilemez. Yani Allah'ın adaşı yoktur.⁽¹⁸⁾ Allah'ın diğer isimleri çoğul yapılabilir, ama Allah lafzı çoğul yapılamaz. Türkçe tanrı kelimesi Allah lafzının değil ilâh kelimesinin karşılığıdır. Yüce Yaratıcının ism-i a'zamı yani en ulu ismi olan⁽¹⁹⁾ 'Allah' lafzının her harfi O'nu ifade eder. Allah lafzının elifi kaldırıldığında 'lillâh' olur. Yine o yüce Yaratıcıyı ifade eder. Elif ve lâm birlikte kaldırıldığında 'lehû' olur. Yine O yüce Allah'ı ifade eder. Elif ve iki lâm birlikte kaldırıldığında 'hû' kalır. Bu da Allah'ı ifade eder. 'Allâhü lailâhe illâ hû'⁽²⁰⁾ ve 'Hüvallâhü'lezi lâ ilâhe illâ hû ...'⁽²¹⁾ âyetlerinde olduğu gibi 'hû/huve' zamiri Kur'an'da birçok âyette geçmektedir.

AYETİN ANLAM VE YORUMU

Yüce Allah âyette, mü'min olmadıkları halde iman ettiklerini söyleyenlerin bulunduğunu, kalple tasdik etmeden sadece dil ile iman ettim demekle mü'min olunamayaca-

ğını bildirmektedir. Surenin ilk beş âyetinde müminlerin, 6 ve 7. âyetlerinde kâfirlerin, 8-20. âyetlerde ise münafıkların nitelikleri anlatılmaktadır.⁽²²⁾ 8-20. âyetler Medine ve civarında yaşayan münafıklar hakkında nazil olmuştur.⁽²³⁾ 1-21. âyetlerde mü'min, kâfir ve münafıklardan bahsedildikten sonra 21. âyette bütün insanlar Allah'a ibadete çağırılmaktadır.

Ayet, bir insanın mü'min olabilmesi için sadece dil ile iman ettim, ben de mü'minin demenin yetmediğini, Allah katında imanın makbul olabilmesi için şartlarına uygun iman edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Mü'min olmadıkları halde 'iman ettik' diyerek yalan söyleyenler münafık kimselerdir. Münafık, kalbiyle inanmadığı halde sadece diliyle inandığını söyleyen, kâfir ile mü'min arasında gelip giden müzebe, yalancı, aldatıcı, çıkarıcı ve iki yüzlü insandır. İnsanlar, insanların kalplerinde, zihinlerinde olup bitenleri bilemeyecekleri için münafıkları tanıyamazlar. Allah, 'Allah'a ve âhiret gününe iman ettik' dedikleri halde mümin olmayan insanların varlığını müminlere bildirmektedir. 'Allah'a ve âhiret gününe iman'ın zikredilmesi anlamlıdır. Çünkü Arap müşrikler Allah'ın varlığına inanıyorlar birliğine⁽²⁴⁾ ve özellikle öldükten sonra dirilmeye, ahiret hayatına inanmıyorlardı.⁽²⁵⁾ 'Allah'a ve son güne iman ettik' demekle bütün iman edilmesi gerekenlere inandıklarını söylemek istiyorlardı. 'Allah'a ve son güne iman', imanın özünü oluşturmaktadır. Kur'an'da pek çok âyette iman bağlamında bu iki konu hep birlikte zikredilmiştir. Meselâ **"... Kim Allah'a ve âhiret gününe iman eder ve salih amel işlerse onların Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur. Onlar üzmeyeceklerdir."** (Bakara, 62; Maide, 69).

AYETİN İÇERDİĞİ HÜKÜMLER

Ayet, kalple tasdik olmadan sadece dil ile iman ettim demekle mü'min olunamayacağı hükmünü içermektedir.

İmanın özü ve esası Allah'a ve Peygamberine iman etmektir. Bu, "Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir" anlamındaki kelime-i tevhit cümlesi ile ifade edilmiştir:

Kelime-i Tevhid'in (lâ ilâhe illallah) kısmı, Muhammed sûresinin 19. ve Saffât sûresinin 35. âyetinde, (Muhammedü'r-Rasûlullah) kısmı ise Feth sûresinin 29. âyetinde geçmiştir.

"Lâ ilâhe illallah" cümlesinde iki unsur vardır. Birisi olumsuzluk ifade eder. Bu, cümlemin (lâ ilâhe) "ilâh yoktur" kısmıdır. Allah'tan başka bütün ilâhları ve ma'budları reddetmek demektir. Diğer kısmı ise olumluluk ifade eder. Bu, cümlemin (illallah) "ancak Allah vardır" kısmıdır. Bu kısım, sadece Allah'ın varlığını, birliğini, tek ma'bûd oluşunu ikrar etmeyi ifade eder.

"Lâ ilâhe illallah" cümlesinin bu mânâsı, Bakara sûresinin 256. âyetinde şöyle beyan edilmiştir:

"...Kim tağutu inkâr edip Allah'a imân ederse muhakkak ki o, kopmayan sağlam bir kulpa (Kur'an'a, İslâm'a) yapışmıştır..."

Âyette, bir simetri vardır. 'İnkâr'ın ((yekfür) karşısında 'iman' (yü'min), 'tağut'un karşısına ise 'Allah' konulmuştur.

'Kopmayan sağlam bir kulpa yapışabilmek için', 'tağutu inkâr' ve 'Allah'a iman' şartı koşulmuştur. Allah'ın dışındaki bütün ilâhlar, putlar, ma'budlar reddedilecek, sadece bir tek Allah kabul edilip iman edilecek ve sadece O'na ibadet edilecektir. Hem Allah'ı hem O'ndan başka ilâhları, ilâh yerine konulanları kabul ve tasdik etmekle iman edilmiş olmaz. Bunun adı şirkdir.

Ayet, muvahhid bir mü'min olabilmek için Allah'a imandan evvel, küfre tövbe etmenin şart olduğunu, bu anlamda tövbe etmenin ise Allah'tan başka tapılanları, insanı Allah yolundan men eden, kula kul olmayı isteyen insan ve cin azgınlarını reddetmek gerektiğini bildirilmektedir.

"Femen yekfur bittâğûti ve yû'min billâhi" âyeti "Lâ ilâhe illallah" kelime-i tevhidin bir tefsiri olmaktadır.

"Lâ ilâhe illallah Muhammedü'r-Rasûlullah", kelime-i tevhidi, imanın temel taşıdır. Allah'a ve elçisine iman, onların bildirdiklerine de iman etmeyi gerektirir.

İman edilecek hususlar Nisa sûresi 136, Bakara sûresi 177 ve 285. âyetlerde sayılmıştır. Bunlar; Allah'a, meleklerine, kitaplarına peygamberlerine ve âhiret gününe iman etmektir. 'Amentü'yi oluşturan iman esaslarından 6. olan, 'kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman' yukarıdaki âyetlerde geçmediği için bunu iman esaslarından saymayanlar olmuşsa da bu son iman esası, 'kitaplara iman'ın içinde mündemiçtir. Çünkü Kitab'a (Kur'an'a) iman eden, onda bildirilen esaslara da iman eder. Hadîd sûresinin 22. âyet-i kerîme'sinde musibetlerin, yaratılmadan önce bir kitapta yazılı olduğu açıkça bildirilmektedir:

**"Ne yerde ne de kendi canları-
nızda meydana gelen hiçbir musîbet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta (yazılmış, ezeli bilgimizde tespit edilmiş) olmasın. Doğrusu bu, Allah'a kolaydır."**

Musibetlerin önceden yazılmış olmasının gerekçesi devamındaki âyette şöyle bildirilmiştir:

"Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve (Allah'ın) size verdiği ile sevinip şıarmayasınız..." (Hadîd, 23) Kur'an'da, Kur'an'a iman

zikredildiği gibi, 'âyetlere iman'da zikredilmiştir. Secde sûresinin 15. âyetinde yüce Allah, **"Bizim âyetlerimize, ancak kendilerine bu âyetlerle öğüt verildiği zaman secdeye kapanan, kibirlenmeksizin Rab'lerine hamd ederek tespih edenler iman ederler"** buyurmuştur.

Cibril (a.s.)'in, 'bana imandan haber ver' demesi üzerine Peygamberimiz (s.a.s.); **"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayırına ve şerrine iman etmelidir"** diyerek iman esaslarını 6 olarak saymıştır.⁽²⁶⁾

Mü'min olabilmek için Kur'an'da bildirilen her şeye iman etmek şart olduğu gibi Allah katında imanın makbul olabilmesi için şartlarına uygun iman etmek de şarttır. İmanın geçerli olabilmesi için 6 şartın birlikte bulunması gerekir. Şöyle ki;

1. İmanda Şüphe Olmamalıdır

İman şüphe kabul etmez. İnanılması gereken şeylerin tamamına şeksiz şüphesiz ve kesin olarak iman edilmesi gerekir. Şüphe ile iman bağdaşmaz. Birisi varsa diğeri yoktur. Yüce Allah, Hucrât sûresinin 15. âyetinde mü'minleri, şüphe etmeyen kimseler olarak tanımlamaktadır: **"Mü'minler ancak Allah'a ve Peygamberine iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden kimselerdir. İşte (iman iddiasında) doğru olanlar (sâdiklar) bunlardır."**

Yunus sûresinin 94. âyetinde, **"...Yemin olsun sana Rabb'inden hak geldi, sakın şüphelenenlerden olma"** buyurmuştur.

İman etmiş olabilmek için ilk başta kalpten şüpheyi atmak şart olduğu gibi imanın bekası ve devamı için de şüpheden uzak olmak da şarttır.⁽²⁷⁾ İman esasları ile ilgili olarak 'bunlar, doğru mu, değil mi? as-

lı var mı, yok mu?' diye şüphe etmek kesin bir şekilde kalbin huzur ve sükûn içinde tasdik etmesi anlamında olan iman ile ters düşer.

İmanda kesinliği ifade etmek, şek ve şüpheyi gidermek için Kur'an'da 'ikân' kavramı kullanılmıştır. 'İkân', şek ve şüpheden uzak ve kesin olarak inanmak demektir.⁽²⁸⁾ Şek ve şüphe içinde olanın kalbine iman yerleşmemiştir.

2. İman Edilecek Şeylerin Hepsine İnanılmalıdır

İman edilecek şeylerin bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayanın imanı geçerli değildir. Çünkü "iman", bütünlük ister, iman esaslarının hepsine inanmayı gerektirir. Küfür için iman edilecek şeylerin hiçbirine inanmamak şart değildir. Birine veya bir kısmına inanmamak da küfürdür.⁽²⁹⁾

Nisa sûresinin 150-151. âyetinde peygamberlerden bir kısmına iman edip bir kısmına iman etmeyenlerin 'hakîkî kâfir' oldukları bildirilmiştir:

"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a iman edip peygamberlerine iman etmeyerek ayırım yapmak isteyenler, (peygamberlerin) kimine iman ederiz, kimini inkâr ederiz" diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır."

Al-i İmrân sûresinin 119. âyetinde Allah, mü'minlere; **"İşte siz öyle kimselersiniz ki, onları (ehl-i kitabı) seversiniz, halbuki onlar sizi sevmezler. Siz kitabın hepsine inanırsınız..."** demiştir.

Aynı sürenin 7. âyetinde ise, **"...İlimde ileri gidenler, 'Ona (Kur'an'a) iman ettik. Hepsî Rabb'imiz katındandır' derler"** buyurulmuştur.

Allah, **“... Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?”** diyerek Yahudileri kınamış ve böyle yapanların cezasının dünyada rezillik, âhirette ise şiddetli azap olduğunu bildirmiştir.⁽³⁰⁾

Kur'an'a, baştan sona, bütün sûre, âyet, hüküm, emir-yasak, helâl ve haramlarının tamamına inanmak, hak ve doğru olduğunu tasdik etmek mü'min olmak için şarttır. Kur'an'ın bir hükmüne, bir farz veya yasağına, bir âyetine inanmayan veya uygulanmasını, geçerliliğini kabul etmeyen iman sahibi olamaz.

3. Yeis Halinden Önce İman Edilmelidir

Hayattan ümidi kesip, ölümle karşı karşıya gelmeden⁽³¹⁾ ve ilâhî azapla karşılaşmadan önce iman edilmesi gerekir. Bu halde yapılacak iman, insana fayda sağlamaz.

Dünyada itaat ve isyan imkânı varken iman edilmesi gerekir. İlâhî azabın geldiğini görünce, yaşamının mümkün olmadığını anlayınca ve can boğaza gelince yapılan imanın geçerliliği yoktur.

Askerleri ile birlikte Musa (a.s.) ve ona iman edenleri takibe koyulan Firavun, Kızıldeniz'de boğulmak üzere iken 'iman ettim, müslümanlardım' demiş fakat, imanı kabul olmamıştır. Yüce Allah, bunu şöyle bildirmektedir:

“... Nihayet boğulmak üzere iken, ‘İsrailoğulları’nın iman ettiğinden başka hiçbir ilah olmadığına iman ettim. Ben de Müslümanlardım’ dedi” (Yunus, 90).

Yüce Allah da ona, **“Şimdi mi (iman ediyorsun? Kendinden ümidi- ni kestir artık seçeneğin kalmadı)”**⁽³²⁾ Oysa daha önce isyan etmiş müf- sitlerden (imandan sapan ve sapı- ranlardan) **olmuşsun**⁽³³⁾ demiştir (Yunus, 91).

Firavun'un imanı kabule şayan olmamıştır. Çünkü ilâhî azabı gör-

müş, ölümden başka seçeneği ve ya- şama imkânı kalmadığı bir zamanda iman etmeğe kalkmıştır.

“(Helâk edilen zalim kavimler) azabımızı gördükleri zaman, ‘tek Allah’a iman ettik ve O’na ortak koştığımız şeyleri inkâr ettik’ dediler. Fakat azabımızı gördük- leri zaman, imanları kendilerine fayda sağlamadı...” (Mümin, 84, 85).

“(Kâfirler, iman etmek için), il- le meleklerin gelmesini, yahut Rabb’inin (azap emrinin) gelmesi- ni ya da Rabb’inin bazı âyetleri- nin (kıyamet ââmetlerinin) gelme- sini mi bekliyorlar? Ama Rabb’inin bazı âyetleri geldiği gün daha önce iman etmemiş olan kimseye artık iman fayda sağla- maz...”(En’am, 158)

İlâhî azap ile karşılaşp son nefese gelince iman kabul olmadığı gibi tövbe de kabul olmaz: **“Allah’a gö- re şu kimselerin tövbesi makbul- dür ki, cahillikle bir kötülük yap- pıp hemen ardından tövbe ederler. İşte Allah onların tövbelerini kabul eder... Yoksa kötülük yap- pıp yapıp da nihayet ölüm gelip çatınca: ‘Ben şimdi tövbe ettim’ diyenlere ve kâfir olarak ölenlere tövbe yoktur (Allah, böyle kimse- lerin tövbelerini kabul etmez)....”** (Nisa, 17-18).

4. İmana Şirk Karıştırılmamalıdır

Allah katında imanın makbul ol- ması için insanın tevhit üzere bulun- ması gerekir. İmanına şirk karıştıran kimsenin, imanı geçerli değildir. Böyle bir kimse, hidayete ermiş sa- yılmaz. Yüce Allah, En’âm sûresi- nin 82. âyetinde şöyle buyurmaktadı- r: **“İman edenler ve imanlarına zulüm (şirk) karıştırmayanlar, iş- te güven onlarındır ve hidayete ermiş olanlar da onlardır.”**

Allah’a zatında, sıfatlarında, ibadetinde, Rab ve ilah oluşunda or-

tak koşan kimsenin imanı geçerli değildir. Böyle bir kimse mü'min değil müşriktir.

“Yüzünü hanîf (Allah’ı birle- yen) olarak dine çevir, sakın (Al- lah’a) şirk koşanlardan olma” (Yunus, 105) buyuran Allah, iman- larına şirk karıştırarak iman edenle- ri kınamaktadır: **“Onların çoğu, Allah’a şirk koşmadan iman et- mezler”** (Yusuf, 106).

5. İman Esasları Kalbi İle Tasdik Edilmelidir

İmanın yeri kalptir. İmanın ge- çerli olabilmesi için bir insanın sa- dece dili ile iman ettiğini söylemesi yeterli değildir. İman esaslarının ta- mamını kalbi ile tasdik etmesi gere- kir. Çünkü imanın yeri kalptir.⁽³⁴⁾

Yazımıza konu yaptığımız âyet- te ‘Allah’a ve âhiret gününe iman ettik’ dedikleri halde bazı insanların mü'min olmadıklarını bildirmektedir. Çünkü sadece dili ile ‘iman et- tim’ demek mü'min olmak için kâfi değildir. Kalp ile de iman edilmesi gerekir.⁽³⁵⁾ Maide sûresinin 41. âye- tinde bu husus, şöyle ifade edilmek- tedir: **“Ey Râsûl! Ağzlarıyla ‘iman ettik’ deyip kalpleriyle iman etmemiş olanlardan ve Ya- hudilerden küfürde yarış edenler seni üzmesin...”**

Peygamberimiz (a.s.)’in yanına girip inanmadıkları halde iman et- tiklerini söyleyen bir grup Yahudi ile ilgili olarak, **“Size geldiklerinde ‘iman ettik’ dediler. Oysa küfürle (yanınıza) girmişler yine küfürle (yanınızdan) çıkmışlardı...”** (Mâ- ide, 61); Hristiyan ve Yahudilerle ilgili olarak, **“...Onlar sizinle karşı- laştıkları zaman ‘iman ettik’ der- ler. Kendi başlarına kaldıkların- da ise size karşı öfkelerinden par- maklarını ısırlılar...”** denilmiştir.

Bu tür bir davranış, münafıklık ââmetidir.⁽³⁶⁾ Nitekim Bakara sûre- sinin 14. âyetinde münafıklarla ilgi- li olarak; **“(Onlar), mü'minlere**

rastladıkları zaman 'iman ettik' derler. Fakat şeytanlarıyla (önderleri ve ileri gelenleriyle) yalnız kaldıkları zaman, 'biz sizinle beraberiz, biz sadece (onlarla) alay ediyoruz' derler" denilmiştir.⁽³⁷⁾

Bir kıtlık yılında Medine'ye gelip iman ettiklerini söyleyen ve sadaka isteyen Benî Esed Kabilesi'nin bedevileri ile ilgili olarak;⁽³⁸⁾ "Bedeviler, 'iman ettik' dediler. (Ey Peygamberim!) De ki: "İman etmediniz (öyle ise iman ettik demeyin) fakat 'boyun eğdik' deyin. Henüz iman kalbinize girmedi..." denilmiştir (Hucûrât, 14).

Burada 'İslâm'a girmek', sözlük anlamıyla şahadeti izar ederek barışa girmek, mü'minlerle savaş halinden çıkmak demektir.⁽³⁹⁾

İmanın yeri kalp olduğu gibi şüphenin⁽⁴⁰⁾ ve inkârın yeri de kalptir: "Sizin ilahınız bir tek ilahdır. Ahirete iman etmeyenlerin kalpleri bunu inkâr etmekte, kendileri de büyüklük taslamaktadırlar." (Nahl, 22).

Kalpten gelmeyen, zorlama sonucunu dil ile ifade edilen 'inkâr' sözü insanın imanını yok etmez. Nahl sûresinin 106. âyetinde bu husus açıkça ifade edilmektedir: "İman ettikten sonra Allah'ı inkâr eden-kalbi imanla yatışmış olduğu halde (inkâr) zorlanan hariç küfre göğüs açan (küfürle sevinç duyan)- kimsele Allah'tan bir gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır."

Ayet, gönülden inkâr edenlere azap olduğunu bildirmekte, kalbi imanla huzur bulmuş, baskı sonucu inkâr sözünü söylemiş olanları bundan hariç tutmaktadır. Kalpten gelmeyen ve yanılarak yapılan şeylerde günah yoktur: "...Yanılarak yaptığınız şeyde size bir günah yoktur. Fakat kalplerinizin bile bile yaptığı şeyde (günah vardır)..." (Ahzab, 5).

Kalbin içinde olanı ancak Allah bilir. Kalben inanmadığı halde dili

ile inandığını söyleyen kimseye biz 'mü'min değil' diyemeyiz. Biz zâhire göre hükmederiz. Dili ile 'mü'minin' diyen insan, kalben de inanmış mı inanmamış mı bunu bilemeyiz. Bu sebeple 'mü'minin' diyen insana açık alâmet yoksa 'sen mü'min değilsin' denilmez.

Bir savaş esnasında selâm verdiği ve "lâ ilâhe illallah" dediği halde bunu, kendini korumak için söylediğini zanneden ve ganimete heves ederek bir insanı öldüren, Peygamberimiz (s.a.s.)'in kızmasına ve Nisa sûresinin 94. âyetinin inmesine sebep olan sahabe ile ilgili olarak yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey mü'minler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayın, dinleyin. Size selâm verene dünya hayatının geçici menfaatini gözeterek 'sen mü'min değilsin' demeyin..." (Nisa, 94).

6. Ayetlerden Yüz Çevrilmemeli, Dini Hükümler Alay Konusu Yapılmamalıdır

Bir insan, iman ettiğini söylediği halde Allah ve Resulü'nün hükümlerinden yüz çevirir ve hükümleri beğenmezse iman etmiş sayılmaz. Yüce Allah, Nur sûresinin 47-50. âyetlerinde bu husus şöyle bildirilmektedir: "Allah ve Resulü'ne 'iman ettik' diyorlar. Sonra onlardan bir grup bunun ardından yüz çeviriyor. Bunlar, mü'min değillerdir. Onlar, aralarında hükmetmesi için Allah ve Resulü'ne çağırıldıkları zaman hemen onlardan bir grup yüz çevirir. Eğer hüküm kendi lehlerine olursa itaat ederek gelirler. Kalplerinde bir hastalık mı var, yoksa şüphe mi ettiler? Yoksa Allah'ın ve Resulü'nün kendilerine haksızlık yapacağından mı korkuyorlar? Onlar zalimler(kâfirler)dir."

Allah ve Peygamberin hükmüne razı olmayanlar iman etmiş sayılmazlar: "Hayır, Rabb'in hakkı için onlar, aralarında çıkan çekiş-

meli işlerde seni hakem yapıp sonra da senin verdiği hükme karşı içlerinde bir burukluk/sıkıntı duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar" (Nisa, 65; Maide, 43).

Allah ve Resulü'nün hükmünden yüz çeviren ve hükümlerine razı olmayan mü'min değil, münafıktır. "Onlara, 'Allah'ın indirdiğine ve Peygambere gelin' denince, o münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün" (Nisa, 61).

Abdullah ibn Abbas (ö. 68/687)'ın beyanına göre, "bir münafık bir Yahudi ile tartışmış, niza etmiş. Yahudi, mahkeme için Peygamber (s.a.s.)'e gitmeyi, münafık ise Yahudilerin başkanı Ka'b b. Eşref'e gitmeyi önermiştir. Çünkü Yahudi haklı, münafık ise haksızdır. Halbuki Peygamber (a.s.) ancak hak ve adaletle hükmettiği, Ka'b ise, rüşvete düşkün olduğu taraflarca bilinmektedir. Bu sebeple Yahudi, Peygamber (a.s.)'e, münafık da Ka'b'e müracaatı arzu eder. Nihayet Yahudi'nin ısrar etmesi üzerine Peygamber (a.s.)'e mahkeme olurlar. Peygamber (a.s.), Yahudi lehine, münafığın aleyhine hükmeder, fakat münafık hükme razı olmaz. Bunun üzerine şu âyet iner: "Şunları görmüyor musun? Kendilerinin sana indirilene ve senden önce indirilene iman ettiklerini sanıyorlar da hakem olarak tağuta (batıl ile hükmedene) başvurmak istiyorlar. Oysa kendilerine onu (tağutu) inkâr etmeleri emredilmişti. Şeytan da onları iyice saptırmak istiyor" (Nisa, 60).

Mü'min, Allah'a ve Peygambere iman ettiği gibi onların koyduğu hükümleri de kabul edip uygular: "Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Resulüne çağırıldıkları zaman mü'minlerin sözü ancak: 'İştittik ve itaat ettik' demeleridir. (Başka bir şey demeleri, itiraz etmeleri imanla bağdaşmaz). İşte kurtu-

luşa erenler bunlardır" (Nur, 51).

Allah ve Resulü bir konuda bir hüküm verdikten sonra artık mü'minin onu kabulden başka bir seçeneği yoktur: "Allah ve Resulü bir işte bir hüküm verdiği zaman artık mü'min erkek ve mü'min kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse (hükümlerini kabul etmez ve yüz çevirirse) apaçık bir sapıklığa düşmüş olur" (Ahzab, 36).

Dini bir hükmü alay konusu yapan kimse mü'min olamaz. Şu âyetler bunu açıkça ifade etmektedir: "(Ey Peygamberim!) De ki: Amel bakımından en çok ziyana uğrayan; iyi iş yaptıklarını zannettikleri halde dünya hayatındaki çalışmalarını kaybolup giden kimseleri haber verelim mi? Onlar, Rab'lerinin âyetlerini ve O'na kavuşacaklarını inkâr eden, böylece amelleri boşa çıkan ve bu yüzden kıyamet gününde amelleri için bir terazi kurmayacağımız kimselerdir. İşte böyle, inkâr etmeleri, âyetlerimi ve peygamberlerimi alaya almaları yüzünden onların cezası cehennemdir" (Kehf, 103-106).

Ayette, âyetleri inkâr edenler ile alaya alanlar aynı kategoride zikredilmiştir. Bir ayeti inkâr ile onu küçümsemek ve alaya almak aynı anlamı ifade eder. Bu yüzden mü'min olabilmek için dinî hiçbir hüküm küçümsememeli, alay konusu yapılmamalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yaratılış gayesi Allah'a ibadet etmek olan insanın bu görevini yerine getirebilmesi için her şeyden önce iman etmesi gerekir. İman, iman esaslarını kalp ile tasdik etmektir. Kur'an'ın beyanına, Allah'a ve âhîret gününe iman ettik dedikleri halde mü'min olmayan insanlar vardır. Yukarıda meallerini arz ettiğimiz âyetlere göre bir insanın mü'min

Dünyada itaat ve isyan imkânı varken iman edilmesi gerekir. İlâhî azabın geldiğini görürnce, yaşamanın mümkün olmadığını anlayınca ve can boğaza gelince yapılan imanın geçerliliği yoktur.

olabilmesi için insanın; iman edilecek şeylerin tamamına, ilâhî azapla karşılaşmadan önce, şeksiz ve şüphesiz kalbi ile, imanına şirk karıştırmadan iman etmesi, Allah ve Peygamberinin bütün hükümlerine, emir ve yasaklarına razı olup onlardan yüz çevirmemesi, onları alay konusu yapmaması gerekir.

İnsanın en kıymetli varlığı, imanındır. Çünkü insanı ebedî saadete erdirecek ve amellerinin makbul olmasını sağlayacak olan imanındır. Kur'an'da; imanı olmayanların amellerinin boşa gideceği,⁽⁴¹⁾ imansız amelin kabul olmayacağı⁽⁴²⁾ bildirilmektedir.

İman etmeyenlere acıklı azap hazırladığını bildiren⁽⁴³⁾, iman edip salih amel işleyenlere cennet ve nimetlerini va'deden,⁽⁴⁴⁾ iman edenleri öven ve iman etmeyenleri yeren yüce Allah, ancak kendisine yazık edenlerin iman etmeyeceklerini haber vermektedir: "...Kendilerini ziyana sokanlar, iman etmezler" (En'am, 12, 20).

- 1- İbrahim, 34.
- 2- Lokman, 20.
- 3- Zâriyât, 56.
- 4- Zâriyât, 2.
- 5- Hucurat, 17.
- 6- Hucurat, 7.
- 7- Zümer, 7.
- 8- Yunus, 108.
- 9- Taberî, Cerir b. Muhammed, Câmi'u'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an, I, 1/117, Beyrut, 1988. Ünâs-nâs-ünâs-en-nâs olmuştur.
- 10- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, el-

Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an, I, 191-192, Kahire, 1935; Hâzin, Ali, b. Muhammed, Lübbü'l-Te'vil fi Meâni'l-Tenzil, I, 55, İst. 1981.

- 11- Hâzin, I, 55.
- 12- İbn Fâris, Ahmed, Mu'cemü Mekâyisi'l-Lüga, I, 153, Kahire, 1948; Rağib el-İsfahânî, el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, s. 25-26.
- 13- Nureddin es-Sâbânî, el-Bidâye fi Usûli'd-Din, s. 87, Ankara, 1979 DİB Yay.
- 14- Taberî, I, 1/117, Hâzin, I, 55.
- 15- Bakara, 85, 113, 174.
- 16- Rağib, İbn Fâris, İbn Manzur, "e-l-h" maddesi, Taberî, I, 1/54.
- 17- Rağib, s. 21. Allah ismi kulluk etmek anlamındaki "elehe-ye'lehü" kökünden veya hayret ve şaşkınlık içinde kalmak, gönülden bağlanıp sığınmak anlamındaki "elihe-ye'lehü" ve "ve-lihe-yevlehu" kökünden türemiş ismi mef'ul anlamında mastar olup tapılan, yüceliğinin karşısında hayrete düşülen, gönülden bağlanıp sığınulan anlamında olduğunu söyleyenler vardır. Bekir Topaloğlu, "Allah", DİA, II, 471.
- 18- Meryem, 65.
- 19- Hâzin, II, 675.
- 20- Bakara, 255.
- 21- Haşr, 23.
- 22- Kurtubî, I, 192.
- 23- Taberî, I/116; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, I, 222, Eser Neşriyat, İstanbul, 1971.
- 24- Bkz. Sad, 5.
- 25- Bkz. Yasin, 78-79.
- 26- Müslim, İman, I, 7; I, 37, 40; Buhârî, İman, 27, I, 18; Tirmizî, Kader, 9.
- 27- Yazır, VI, 4484.
- 28- Yazır, I, 201.
- 29- Yazır, I, 208.
- 30- Bakara, 85.
- 31- Yazır, III, 2105.
- 32- Beydâvî, Abdulah b. Ömer, Envârü't-tenzil ve Esrârü't, Te'vil, III, 282, İst. 1981.
- 33- Beydâvî, III, 282.
- 34- Mâturidî, Ebû Mansur, Kitâbü't-Tevhîd, s. 375. Çağrı Yay. İst.
- 35- Bkz. Tevbe, 84; Nisa, 45; Al-i İmrân, 167.
- 36- Beydâvî, I, 147.
- 37- Bkz. Bakara, 8-16; Nisa, 142-143; Tevbe, 65-66; Münâfikûn, 1-8.
- 38- Neseî, VI, 50.
- 39- Neseî, VI, 56.
- 40- Tevbe, 45.
- 41- Maide, 5.
- 42- Nisa, 38; Bakara, 264; Tevbe, 17, 19.
- 43- Bkz. İsrâ, 10; Sebe', 8.
- 44- Bkz. Bakara, 25, 82; Nisa, 57; Ra'd, 29.

BÜYÜK GÜNAHLARDAN BİRİ DE ZULÜMDÜR

Lütfi ŞENTÜRK

Değerli müminler!

Bugünkü sohbetimizde zulümden söz edeceğiz.

Zulüm, adâletin karşısı olan bir kavramdır, haksızlık demektir. Adâlet, nasıl her şeyi yerli yerine koymak demek ise, zulüm de bir şeyi kendi yerinden başka bir yere koymaktır.

Dinimiz her şeyde adâleti emretmiş, zulmü ve haksızlığı ise yasaklamış ve büyük günahlardan saymıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın kullarına zulmedici olmadığı, zulmedenleri sevmediği ve zalimleri yaptıkları zulüm sebebiyle cezasız bırakmayacağı bildirilmektedir. Bir âyet-i kerime'de şöyle buyurulmuştur:

“(Ey Peygamberim!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma. Ancak Allah onları cezalandırmayı, korkudan gözlerin dışarıya fırlayacağı bir güne erteliyor.”⁽¹⁾

Allah Teâlâ'ya yerde ve göklerde hiçbir şey gizli değildir. Hepsî O'nun bilgisindedir. Kimin ne yaptığını ve hatta içinde neyi sakladığını bilir. Başkalarına zulmedenleri de bilir, ancak onların cezalandırılmasını dilediği zamana kadar erteler, fakat ihmal etmez.

Bir kutsî hadiste Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyiniz.”⁽²⁾

İnsanların dokunulmaz hakları vardır. Bunlara dokunulması haram ve yasaktır. Peygamberimiz Vedâ Haccı'nda bu konunun üzerinde önemle durmuş ve şöyle buyurmuştur:

“Kesin olarak söylüyorum ki, kanlarınız, mallarınız, şeref ve haysiyetiniz bu ayda, bu şehirde bugününün hurmeti gibi haramdır. Rabbınıza kavuştuğunuzda yaptığınızdan sizi sorgulayacaktır.”⁽³⁾

Zulüm üç çeşittir. Birincisi, Allah'a ortak koşmaktır. Allah, kendisinden başka ilâh olmayan bir mabuttur. Yani ibadet yalnız O'nun hakkıdır, O'ndan başkası ibadete müstehak değildir. Çünkü

yaratan, yaşatan O, akıl gibi üstün yeteneklerle insanı donatan O, öldüren O, diriltecek olan O, sonra sorgulayacak olan O. O'nun için de ibadet yalnız O'nun hakkıdır. İbadette Allah'a başkasını ortak koşmak, Allah'ın hakkını Allah'tan başkasına vermektir ki, en büyük haksızlıktır. Nitekim Lokman aleyhis-selâm'ın oğluna yaptığı ve Kur'an-ı Kerim'de hikâye edilen nasihatinde:

- “Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma, çünkü Allah'a ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.”⁽⁴⁾ buyurulmuştur.

Allah'a kavuşmayı ve yaptığı iyiliklerin karşılığını almayı uman kimselerin Allah'a ortak koşma haksızlığını yapmamaları hatırlatılırken de şöyle buyruluyor:

“De ki: Ben de sizin gibi ancak bir beşerim. Ne var ki, bana ilâhınızın ancak bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Onun için her kim Rabbine kavuşmayı arzu ederse iyi iş yapsın ve Rabbine yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin.”⁽⁵⁾

Allah Teâlâ, kulunun kendisine yaptığı ibadete başkasını ortak koşma haksızlığını bağışlamayacağını bildirmekte ve şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışında dilediğini bağışlar. Allah'a ortak koşan muhakkak ki, derin bir sapıklığa düşmüştür.”⁽⁶⁾

Hasan'ın hakkını alıp Ahmet'e vermek, nasıl bir haksızlık ise, ibadet yalnız Allah'ın hakkı iken, ona başkasını da ortak kılmak, aynı şekilde ve daha da büyük bir zulümdür.

İkincisi, kişinin kendi nefesine yaptığı zulümdür. Allah Teâlâ insanı yaratıkların en şerefli kılması, kâinata kendisinden başka her ne varsa hepsini ona hizmet için yaratmış, gönderdiği Peygamberlerle de O'na emir ve yasaklarını bildirmiştir.

Allah'ın şerefli kıldığı insan Allah'tan başkasına taparsa ve Allah'ın yasakladıklarını yaparak günah işlerse kendisine yazık etmiş ve haksızlık etmiş olur. Allah'ın aziz kıldığını o zelim kılmış olur. Kur'an-ı

Kerim, günah işleyenlerin nefislerine zulmetmiş olduklarını bildiriyor. Ve bundan tevbe ederek nefislerini arındırmaları emrediliyor.

Günahın insan gönlünde bir kir ve leke olduğu, bu kir ve lekenin ancak tevbe ile temizleneceği Peygamberimiz tarafından bildiriliyor.

Üçüncüsü, başkalarına yapılan haksızlıktır. Müslüman herkes ile iyi geçinir, kimseye haksızlık etmez, kimseye haksızlık yapılmasına razı olmaz. Peygamberimiz buyuruyor:

“Müslüman, müslümanın kardeşidir. Müslüman müslümana zulmetmez. Müslüman müslümanı (başına gelen musibette) yalnız bırakmaz.” ⁽⁷⁾

Mü'min kimse başkasına zulmetmez. Hiç kimse-nin malını haksız yere zimmetine geçirmez. Tarlada, bağda ve bahçede komşularının hududuna tecavüz etmez. Bilir ki bir gün bu yaptıklarından Allah'ın huzurunda sorgulanacak ve üzerine aldığı kul hakları sahiplerine verilecektir. Bunun şüphe götürmez olduğunu bakınız Peygamberimiz neyi örnek verecek açıklıyor:

“Haklar kıyamet gününde sahiplerine iade edilecektir. Hatta boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun öcü alınacaktır.” ⁽⁸⁾

Haksızlık ve hırsızlıkla zimmete geçirilen mal, para, mülk ve toprak kıyamet gününde sahiplerine ödenecek ve hiç kimsenin hakkı kimsede kalmayacaktır. Peygamberimiz:

“Bir kimse yemin ederek bir müslümanın hakkını zimmetine geçirirse Allah o kimseye cehennemi vacip kılar, cenneti haram eder.” Buyurdu. Bunun üzerine bir adam:

- Eğer o hak, değersiz bir şey ise de mi ? deyince, Peygamberimiz:

- *“İsterse misvak ağacından bir dal parçası olsun”* buyurdu. ⁽⁹⁾

Haksız olarak bir mala sahip olmak için yalan yere yemin etmenin büyük bir vebal olduğu ve kişiyi elim bir azaba uğratacağı âyet ve hadislerde ifade buyurulmuştur. Peygamberimiz:

“Her kim hakkı olmadığı halde bir müslümanın malını zimmetine geçirmek için yemin ederse Allah'ın hükmüne uğrayarak huzuruna çıkar.” Buyurdu. Abdullah İbn Mes'ûd diyor ki, sonra Peygamberimiz Allah'ın kitabından bunu tasdik eden şu âyeti okudu:

“Allah’a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir paraya satanlar var ya; İşte onlar için ahirette hiç bir nasip yoktur.” (Al-i İmrân, 77) ⁽¹⁰⁾

Ebû Seleme ile (kendi kavminden) bazı kimseler arasında yer konusunda anlaşmazlık çıkmıştı. Ebû Seleme durumu Hz. Aişe'ye arzedince Hz. Aişe Ebû Seleme'ye:

- Ey Ebû Seleme! Haksız olarak bir yeri almaktan sakın. Çünkü Peygamberimiz:

“Kim ki başkasına ait bir yerden bir karış kadar bir yere tecavüz ederse kıyamet gününde yedi kat yerden (isabet eden toprak) o tecavüz edenin boynuna halka gibi geçirilir.” Buyurdu, demiştir.

Müslüman, bir gün Allah'ın huzurunda yaptıklarının hesabını vereceğine inanan insandır. Peygamberimiz bu hesap gününden önce zimmetine geçirdiği hakları sahiplerine vermesini veya onlardan helallik almasını öğütüyor ve şöyle buyuruyor:

“Bir kimse din kardeşinin iffetine yahut malına haksız olarak dokunmuş ise; altın gümüş bulunmayan kıyamet gününden önce ondan helallik alsın. Aksi takdirde yaptığı haksızlık oranında onun iyiliklerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa (veya iyiliği borcunu karşılamıyorsa) hak sahibinin günahlarından alınıp haksızlık edene yükletilir (ve böylece ödestirilir).” ⁽¹²⁾

Kişilerin mülkiyetinde olan mal ve topraktan haksız yere bir şey almak nasıl günah ise, kamuya ait mal ve topraktan haksız yere bir şey almak da aynı şekilde günahdır. Çünkü bunda top yekün milletin, henüz tüyü bitmemiş yetimin hakkı vardır. Müslüman hakkı olmayan bir şeyi kime ait olursa olsun almaz ve böyle bir mala sahip olmak istemez. Çünkü bu yüküdür ve vebaldır.

Az önce de ifade ettiğimiz ve Peygamberimizin konu ile ilgili uyarısını naklettiğimiz gibi, müslüman, haksızlığa uğradığını, hakkını savunmadığını bildiği kimseyi yalnız bırakmayıp ona destek vererek hakkını almasına yardımcı olur. Peygamberimiz:

- *“(Ey Mü'min!) mümin kardeşine, ister zalim olsun, ister zulme uğramış olsun, yardım et”*, buyurdu. Birisi:

- Ey Allah'ın Resûlü, şu haksızlığa uğrayan ki-

şeye yardım ederiz. Fakat o haksızlığı yapan kişiye nasıl yardım edeceğiz? diye sordu Peygamberimiz:

- "Zâlimin iki elinin üstünü tutar, yani onu zulümden vaz geçirirsin," buyurdu.⁽¹³⁾

Cabir (r.a.) şöyle demiştir: Biri muhacirlerden diğeri Ensar'dan iki çocuk kavga ettiler. Bunun üzerine muhacir yahut muhacirler:

- Yetişin ey muhacirler! Ensar'dan olan da:

- Yetişin ey Ensar! diye bağırıldılar. Bu feryadı duyan Peygamberimiz irkildi ve:

- Bu nedir, yoksa cahiliyet devrinin dava ve âdeti ihyamı ediliyor? diye sordu. Orada bulunanlar:

- Hayır, öyle bir şey yok. Yalnız iki çocuk kavga ettiler de biri diğerrinin kışına vurdu, dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- Öyle ise zararı yok. Kişi zalim de olsa mazlum da olsa din kardeşine yardım etsin, buyurdu.⁽¹⁴⁾

Peygamberimiz, birisinin muhacirleri, diğerrinin de Ensarı çağırma larından endişe etmişti. Çünkü cahiliyet devrinde bir adet vardı. Araplar haklarını almak için akraba ve kabilelerini yardıma çağırırlardı da akraba ve kabileler arasında kavga ve öldürmeler sürer giderdi. İslâmiyet bunu yasaklamış, anlaşmazlıkların çözümünü mahkemelere bırakmıştır. Cahiliye devrindeki bu adet kötü şey ve gûnahta bir tara fa destek vermektir. Halbuki İslâmiyet, gûnahta de ğil, iyilikte yardımlaşılmasını tavsiye etmiştir.

Değerli mü'minler!

Kişi haksızlığını kabul ederse ne yargıya gitmeye ne de kavga etmeye gerek kalmaz. Çünkü yargı bilgi ve belgelere göre karar verir. Bu az da olsa bazen haksız haklı, haklıyı haksız kılabilir. Peygamberimizin saygıdeğer eşi Ümmü Seleme (r.a.) diyor ki, Peygamberimiz kapısının önünde davalı ve davacının gürültü ettiklerini duydu. Yanlarına gitti ve:

"Ben ancak sizin gibi bir insanım. Bana yargılanmak için davacılar geliyorlar. Onlardan bazıları diğerrlerinden (maksadını anlatmak ve delil getirmekte) daha usta olabilir. Ben ise (işittiğim söze göre) onu doğru sanarak lehine hükmedebilirim. Kimin lehine bir müslümanın hakkıyla hükmettimse o bilsin ki bu hak (ona helâl değil) ateşten bir parçadır. İster onu alsın, ister bıraksın."⁽¹⁵⁾

Zulüm kalbin karar masından meydana gelir. Zalimin kalbi hidâyet nuru ile aydınlanmış olsaydı,

zulmün sonuçlarını düşünür ve buna yaklaşmazdı. Kalbin bu kararı ması kıyamet günü insanı karanlıklar içinde bırakacaktır. Peygamberimiz buyuruyor:

"Zulüm, kıyamet gününde karanlıklardır."⁽¹⁶⁾

İbn Cevzî; zulümde iki günah vardır. Birisi, haksız yere başkasının malını almak, diğeri de adâletle emreden Allah Teâlâ'ya muhalefet etmektir ki, bu, insanların işledikleri günahların en büyüğüdür. Hiç şüphesiz ki zulüm, Allah'tan başka yardımcısı olmayan zayıf kimseye karşı işlenen çirkin bir iş tir. Zayıf olan kimse Allah'ın korumasında iken ona zulmetmek, Allah'ın korumasına önem vermemek demektir ki, en çirkin bir gûnahtır.⁽¹⁷⁾

Allah Teâlâ kötülük yapmak şöyle dursun, kötü lüğün söz olarak meydana konulmasını istemez. Gerçi Allah ne iş olarak, ne söz olarak ne gizli ne aşikâr kötülüğün hiçbirini sevmez. Fakat sözle olsun kötülüğün ilân edilmesinden ve açıklanmasından hoşlanmaz ve bunu yapana gazab ve azap eder. Ancak zulmedilmiş, hakkına tecavüz olunmuş olan kimsenin feryad etmesine, zalim aleyhinde bağıra bağıra beddua etmesine izin vermiştir. Hatta zalimin kötü sözlerine karşılık vermesine müsaade etmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

"Allah, kötü sözün açıklanmasını sevmez. Ancak zulme uğrayan hâriç. Allah her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir."⁽¹⁸⁾ buyurulmuştur.

Bu âyet-i kerime'nin şöyle bir olay üzerine indi ği rivâyet edilir:

Bir gün Peygamberimizin huzurunda bir adam Hz. Ebû Bekir'in yüzüne karşı küfretmişti. Hz. Ebû Bekir karşılık vermemiş susmuştu. Adam küfretmeye devam edince Hz. Ebû Bekir dayanamamış karşılık vermişti. Bunun üzerine Peygamberimiz meclisten kalkıverdi. Hz. Ebû Bekir:

- Ey Allah'ın Resûlü, o bana söverken oturuyordunuz, ben karşılık verince kalktınız, dedi. Peygamberimiz:

- "Evet, bir melek senin tarafından ona cevap veriyordu. Sen karşılık verince o melek gitti, şeytan geldi, şeytan gelince ben de oturdum," buyurdu.⁽¹⁹⁾

Peygamberimizin, Hz. Ebû Bekir'in karşılık vermesi üzerine meleğin yerini şeytan aldı buyurması, o sırada iki tarafı çatıştırmak için şeytanın da faaliyete geçtiğini ifade etmektedir. Gerçekten o sırada

tarafların şuursuz bir duruma gelmeleri, bunun bir şahididir. Peygamberimizin ayağa kalkmaları ile de tarafların kızgınlığıyla hoş almayan bir durum meydana getirmelerinin önünü almak için güzel bir çare öğretilmiş oluyor. ⁽²⁰⁾

Evet, haksızlığa uğrayan kimse kendisine haksızlık edene misliyle karşılık verebilir. Bu karşılık verme, kendisine söylenen çirkin sözleri aynen iade şeklinde olabileceği gibi beddua şeklinde de olabilir. Ancak sabredip, kendisine kötü söz söyleyeni affetmesi daha iyi olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

“Bir kötülüğün cezası yine onun gibi bir kötülüktür, ama kim affeder bağışlarsa onun mukafatı Allah'a aittir. Şüphesiz ki Allah zalimleri sevmez.” ⁽²¹⁾

Ayet-i Kerime, kendisine kötü söz söylenen kimsenin aynen karşılık vermesinin hakkı olduğunu, ancak affetmesinin hem büyük bir erdemlik hem de Allah'ın razı olacağı ve karşılığını vereceği bir davranış olduğunu ifade etmektedir.

Böyle bir haksızlığa uğrayan kimsenin, haksızlığı yapana beddua da edebileceğini söylemiştik. Zalim, zulmettiği kimsenin bedduasından sakınmalıdır. İbn Abbas (r.a.) şöyle diyor: Peygamberimiz Muâz'ı Yemen halkından müslüman olanların zekâtlarını toplayacak ve ihtiyaç duydukları dinî hükümleri onlara öğretecekti. Peygamberimiz Muâz'a verdiği emirler arasında şu da vardı:

- “Ey Muâz -günahkâr olsa bile- mazlumun duasından sakın, çünkü mazlumun duası ile Allah arasında -duanın kabul edilmesine engel- hiçbir perde yoktur.” ⁽²²⁾

Bir başka hadis-i şerif de şöyledir:

“Üç sınıf insan vardır ki, bunların duası Allah tarafından geri çevrilmez: İftar zamanında oruçlunun duası, âdil devlet başkanının duası ve mazlumun duası, zulme uğrayan kimsenin duasını Allah, bulutların üstüne çıkartır; gökyüzünün kapıları mazlumun duasına açılır da Allah Teâlâ; İzzetini hakkı için, ey zulme uğrayan kimse, bir zaman sonra da olsa elbette sana yardım ederim, buyurur.” ⁽²³⁾

Değerli mü'minler!

Kimseye haksızlık etmeyelim. Kimsenin malını, mülkünü haksız yere zimmetimize geçirmeyelim. Kimseye kötü söz söylemeyelim. Özet olarak söylemek gerekirse kul hakkıyla Allah'ın huzuruna çık-

mayalım. Bu konuda meşhur bir hadis-i şerifle konuşmamızı tamamlayalım. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Peygamberimiz:

- “Biliyor musunuz, müflis kimdir?” buyurdu. Orada bulunanlar:

- Bizce müflis, parası ve malı olmayan kimsedir, dediler. Peygamberimiz:

- “Benim ümmetimden müflis o kimsedir ki, kıyamet gününde namaz, oruç, zekâtla gelir, fakat şuna sövmüş, şuna iftira etmiş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş ve şunu dövmüş. Bundan dolayı onun iyiliklerinden bu adamların herbirilerine verilir. Üzerinde olan haklar ödenmeden, iyiliği tükenirse, hak sahiplerinin günahları o kimseye yükletilir ; sonra o kimse cehennem'e atılır, buyurdu. (İşte müflis -iflâs etmiş- buna denir.)” ⁽²⁴⁾

Allah, hiçbirimizi bu duruma düşürmesin. Amin.

1- İbrahim, 42.

2- Müslim, Birr, 15.

3- Buhârî, İlm, 9; Müslim, Kasame, 9.

4- Lokman, 13.

5- Kehf, 110.

6- Nisa, 116.

7- Buhârî, Mezalim, 3; Müslim, Birr, 15.

8- Müslim, Birr, 15.

9- Müslim, İman, 61.

10- Buhârî, Müsakat, 4; Müslim, Eyman, 61.

11- Buhârî, Mezalim, 13; Müslim, Müsakat, 30.

12- Buhârî, Mezalim, 10.

13- Buhârî, Mezalim, 4.

14- Müslim, Birr, 15.

15- Buhârî, Mezalim, 16; Müslim, Akdiye, 3.

16- Buhârî, Mezalim, 26; Müslim, Birr, 15.

17- Aynî, Umdetü'l-Kârî, 12/293.

18- Nisa, 148.

19- Hak Dinî Kur'an Dili, Nisa, 148'nci âyet-i kerime'nin tefsiri.

20- Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, 7/371.

21- Şura, 40.

22- Buhârî, Mezalim, 9.

23- Tirmizî, Daavat, 129.

24- Müslim, Birr, 15.

DİYANET ARAŞTIRMA MERKEZİ KURULDU

Türkiye'deki ve dünyadaki dini gelişmeleri yakından takip etmek, dinler arasındaki diyalogu sağlamak ve Diyanet İşleri Başkanlığının hizmet bölgelerindeki verimliliği artırmak amacıyla, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Diyanet İşleri Araştırma Merkezi kuruldu. Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi ile ortaklaşa kurulan DİYAM, yapacağı bilimsel çalışmaları rapor halinde kamuoyuna açıklayacak.

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Başkanı Prof. Dr. Ümit Özdağ ile birlikte Ankara Sheraton otelinde bir basın toplantısı düzenleyerek, Diyanet Araştırma Merkezi'nin yapacağı hizmetler hakkında bilgi verdi.

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz basın toplantısında yaptığı konuşmada Diyanet'in hizmet alanlarının oldukça genişlediğini, Amerika'dan Avustralya'ya uzanan geniş ve farklı din ve kültürlerin hakim olduğu coğrafyada hizmet verdiğini belirterek konuşmasına şöyle devam etti:

"1924 yılında köklü bir tarihi tecrübeye dayanarak kurulan ve Cumhuriyetimizi kuran kadroların heyecanından köklü izler taşıyan Diyanet İşleri Başkanlığımız, bildiğiniz gibi, İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek ve toplumu din konusunda aydınlatmak misyonunu üstlenmiştir. Her dönemde bu misyonun yerine getirilmesinde ve toplumsal barışın ve Cumhuriyet değerlerin topluma benimsetilmesinde çok önemli görevler ifa etmiştir. Günümüz itibarıyla Başkanlığımızın hizmet alanları oldukça genişlemiştir. Amerika'dan Avustralya'ya uzanan çok geniş ve farklı din ve kültürlerin hakim olduğu

coğrafyada hizmet vermektedir. Bu kadar genişleyen bir teşkilatın yetişmiş insan gücüne ve bilimsel araştırmalara daha çok ihtiyaç duyacağı açıktır.

İletişim teknolojisinin sağladığı imkanlarla küçülen dünyamızda, devletler, milletler ve kültürler arasında bilgi alışverişi hızlanmış, her şey değişim olgusu ile karşı karşıya gelmiştir. Din hizmeti politikalarının bu değişim karşısında daha bilimsel, daha teknik ve stratejik ve daha güncel bir zemine oturtulması acil ihtiyaç haline gelmiştir.

Bizleri tanıtımını yapacağımız Araştırma Merkezi'ni kurma fikrine sevk eden bir çok nedenden söz etmek mümkündür:

Her şeyden önce iş hacminin yoğunluğu sebebiyle Başkanlığımız bünyesindeki araştırma ve bilgi üretme birimlerinin özverili çalışmalarının bilimsel yönden desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Öte yandan kuruluşların yapmış oldukları faaliyetlerde ve ileriye yönelik olarak geliştirecekleri projelerde alan araştırmaları ile ölçme ve değerlendirme çok önem arz etmektedir. Ölçülemeyen hizmet geliştirilemez. Sunulan hizmetin bilimsel bir şekilde ölçülebilmesi, münhasıran araştırmaya yönelmiş merkezleri gerekli kılmaktadır.

Çağımızda artık formata göre hizmet üretme geçerli bir yöntem olarak benimsenmektedir. Dolayısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı hizmet götürdüğü alanın formatlarını, anlayış tarzlarını, kültür yapılarını, bilgi seviyelerini bilimsel bir şekilde tespit etmek durumundadır. Hizmet bölgelerine yönelik yapılan icraatlarda istenilen etkinlik ve verimliliğin sağlanabilmesi için, yurtiçinde hizmet verilen alanın tam

olarak tanınmasına ihtiyaç vardır. Sadece yurtiçinde değil, yurtdışında da hizmet alanlarının tanınması gerekiyor. Biraz önce de ifade ettiğimiz gibi, Başkanlığımız bir taraftan Türkiye'den çalışmak için yurtdışına giden vatandaşlarımıza, diğer taraftan da Türk Cumhuriyetleri, Balkan-Kafkas ülkeleri ile Türk ve Müslüman topluluklara hizmet götürmektedir. Sunulan bu hizmetlerin başarısı sadece Başkanlığımızı değil, ülkemizin itibarını ve geleceğini de ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu bölgelerin çok yönlü tanınmasına yönelik ciddi araştırmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye, İslam Alemine sırtını çeviremez. Türkiye yüzlerce yıllık tarihi tecrübesini ve Cumhuriyetle birlikte geliştirdiği model sistemini, İslam dünyasının istifadesine açmak durumundadır. Ülkemizdeki araştırma kuruluşlarında gerçekleştirilen dini çalışmaların ve teolojik müktesebatın İslam dünyasıyla paylaşılması, karşılıklı fikir alışverişi ile İslam düşüncesinin gelişimine katkıda bulunulması da önem arz etmektedir. Bu maksatla İslam dünyasında yapılan ilmi araştırmaları belli bir sistematik içerisinde takip etmek istiyoruz.

Bir kısmına işaret etmeye çalıştığımız bu sebepler bizi Araştırma Merkezini kurma noktasına götürmüştür. Bu tür think-tank kuruluşları günümüzün çağdaş ve teknolojik yönden ilerlemiş ülkelerinde oldukça yaygındır. Maalesef ülkemizde bunların sayısı istenilen düzeye ve sayıya ulaşmamıştır. Bilginin gerçek güç kabul edildiği, pazu gücünün bilimsel güç karşısında iktidarını çoktan yitirdiği günümüzde, en anlamlı yatırımın ve kaynak kullanımının bu alana yönelmek olacağını düşünmekteyiz.

Biz bu merkezde disiplinler arası bir yaklaşım ile yüksek kaliteli, objektif analizler yapan uzmanları bir araya getireceğiz. Merkezimizde sadece ilahiyatçılar değil, bunların yanı sıra dinler tarihi, tarih, halk bilimi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, ekonomi, hukuk, eğitim, ölçme ve değerlendirme, istatistik, siyaset bilimi, güvenlik, uluslararası ilişkiler alanlardaki akademisyen ve uzman kişiler görev alacaklardır. Bu yönüyle Araştırma Merkezimiz, benzeri araştırma kurumlarından oldukça farklı bir nitelik arz edecektir.

Bu merkezin araştırma sahası Türkiye başta olmak üzere bütün dünya olacaktır. Diyanet Araştırma Merkezi, bir taraftan Başkanlığın hizmet alanı ile ilgili konularda geniş bir veri tabanı oluştururken diğer taraftan da toplanan bu bilgilerin en iyi şekilde analizini yapacak, ulusal ve ulusla-

rarası din hizmeti politikaları geliştirilmesinde Diyanet İşleri Başkanlığına destek olacaktır. Ayrıca isteyen özel think-tank kuruluşlarına da bilgi servisi yapılacaktır.

Günümüzde artık dinler ve kültürler arası ilişkiler, tek taraflı bir olgu olmayıp, teolojik olmasının yanı sıra stratejik yönü de bulunmaktadır. Bunun için stratejik analizler ve yeni perspektifler gerekmektedir.

İşte bütün bu konularda Başkanlığımıza destek olmak amacıyla Başkanlığımız bünyesinde bir Araştırma Merkezi kurduk. Bu merkezin yapısı hakkında Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ sizlere teknik bilgiler sunacaktır. Ben sözlerime son verirken dünyada ve bölgemizde din hizmeti politikalarının tesadüflere bırakılmaması ve önceden şekillendirilmesi gerektiğine dair düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Büyük önder Atatürk'ün muasır medeniyet seviyesini yakalama hedefine ancak çağrı doğru okumayı mümkün kılacak araştırmalarla ulaşılabileceğine inanıyorum. Araştırmaya yatırım, geleceğe yatırımdır. Merkezin ülkemiz ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını diliyorum."

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Diyanet Araştırma Merkezi'nin geçici Başkanlığı'na Prof. Dr. Ümit Özdağ'ın getirildiğini söyledi.

Prof. Dr. Ümit Özdağ toplantıda yaptığı konuşmada dinlerin araştırılmadan dünyanın tanınamayacağına dikkat çekerek, "Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'i iyi bilmiyorsanız Filistin topraklarında yaşananları anlayamazsınız" dedi. Merkezin çalışma alanları ile ilgili bilgi veren Prof. Dr. Özdağ, DIYAM'ın projesinin İslâm dünyasında olmadığını, ancak Batı dünyasında benzerlerinin bulunduğunu söyledi.

Diyanet İşleri Araştırma Merkezi'nin 12 araştırma gurbundan oluşacağını söyleyen Prof. Dr. Özdağ, merkezin dini konularda ortaya çıkacak yeni çalışmaları ele alacağını ve çözüm önerileri getireceğini ifade etti. Bu gurupların, Türkiye'de dini hayat ve Anadolu, İslâm dünyasında dini hayat, Yahudilik, Hristiyanlık, Uzakdoğu Dinleri, Dinler Arası Diyalog, Strateji Araştırma, Misyonerlik, Avrasya, Gençlik, Kadın ve Aile ile Bilim Toplum Din Araştırma guruplarından oluşacağını açıklayan Prof. Dr. Özdağ, bu merkezdeki uzmanların üçte ikisinin İlahiyat kökenli, kalan kısmının da sahasında uzman kişilerden oluşacağını söyledi.

Prof. Dr. Ümit Özdağ, başta Türkiye olmak üzere yeryüzündeki bütün dinlerin yaşandıkları bölgelerdeki ekonomik ve sosyal gelişmelere etkilerinin ne olduğunun DIYAM tarafından araştırılacağını ve elde edilen bilimsel verilerin rapor halinde dergilerde yayınlanacağını söyledi.

MANİSA

Manisa Müftülüğü kendi binasına taşındı. Kendine ait bir binası bulunmadığı için, bu yıla kadar kiralanan binalarda hizmet veren Manisa müftülüğü, en son olarak da Sultan Camii Medresesi'nde hizmet veriyordu.

İl Müftüsü Ahmet Durmuş'un gayretleri ile Saruhanlı İlçesi Mütevelli Kasabasında atıl halde duran iki blok halindeki üç katlı ve kaloriferli Bölge Yatılı Kur'an Kursu binasında tadilat yaptırılarak, Mehmet Salih Okutkan Eğitim Merkezi bu binaya taşındı. Eğitim Merkezinde görev yapacak personel için de dört adet lojman yaptırılarak hizmete açıldı.

Mehmet Salih Okutkan Eğitim Merkezi'nin boşalttığı bina yeniden tefriş edilerek, Müftülük ve Mehmet Salih Okutkan Kız Kur'an Kursu olarak hizmete sokuldu.

2.1.2003 tarihinde Göktaş Mahallesi'ndeki yeni binasına taşınarak hizmete başlayan Müftülük Sitesi'nin bünyesinde mescit, hac bürosu, konferans salonu ve misafirhane de bulunuyor.

Müftülük hizmetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla Müftülüğe bir lojman, bir de hizmet arabası satın alınarak hizmete sokuldu.

GAZİANTEP

Gaziantep Dülük Köyü Fahri Kur'an kursu öğreticisi Mehmet Koca'nın bildirdiği habere göre; köyde her yıl düzenlenen Kur'an kursuna büyük ilgi oluyor. Geçtiğimiz yıl 40 kız öğrencinin Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrendiği kursta, halen 50 öğrenci eğitim ve öğretim görüyor.

Öğrencilerin çoğunun Kur'an okumayı öğrendiklerini ifade eden kurs öğreticisi Mehmet Koca, derslerin bilgisayar ortamında kayıt ve CD'ler yardımıyla verildiğini bildirdi.

Bu arada öğrencilere hadis ezberletildiğini de belirten Koca, öğrencilere dönüşümlü olarak kitap okutturularak okuma alışkanlığı kazandırdıklarını dile getirdi.

Öğrenciler ve velilerin düzenlenen kurslardan son derece memnun kaldıkları belirtildi.

MÜFETTİŞLİĞE YÜKSELDİLER

Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu Müfettiş Yardımcılarından Dr. Ahmet Onay, Saffettin Akcan, Latif Akça, Ekrem Olgun, Ertuğrul Karahan ve Hasan Ali Yıldız, 29.01.2003 tarihinde düzenlenen sınavda başarılı olarak Müfettişliğe atandılar.

Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği gereğince, üç yıl Müfettiş Yardımcılığı görevinde bulunanlar, yapılan sınavda başarılı oldukları takdirde Müfettişliğe atanıyorlar.

KDZ. EREĞLİ

Kdz. Ereğli İlçe Müftülüğü din görevlileri arasında yardımlaşmayı ve dayanışmayı artırmak amacıyla "Kdz. Ereğli Müftülüğü Din Görevlileri Yardımlaşma Sandığı" kurdu. İlçe Müftüsü Mehmet Sönmez'in koordinatörlüğünde kurulan sandığa İlçede görev yapan bütün personel iştirak etti. Sandığın yönetim kurulu Başkanlığını Recep Sipahioğlu, Katip Üyeliğini Mustafa Türkoğlu, Muhasipliğini İsmail Teke, Sekreterliğini Ercan Kocatürk, üyeliğini de Osman Ayyıldız yürütüyor.

Yardımlaşma Derneği 2002 yılı içerisinde şu faaliyetleri gerçekleştirdi:

-Evlenen 6 görevliye Diyanet İslâm İlmi-hali, Kur'an-ı Kerim Meali ve yarımşar altın hediye edildi.

-Çocuğu doğan ve sünnet olan 29 personele çeyrek altın verildi.

-Çeşitli tarihlerde hastahanede yatan 25 personel ve yakınları için çiçek yaptırılarak, İlçe Müftüsü Mehmet Sönmezoğlu ile birlikte ziyaret edildi.

-İlçe halkını bilgilendirmek maksadıyla çeşitli konularda konferanslar tertip edildi.

Vefat eden personel ve yakınları için mevlit programları düzenlendi. Hastalığa yakalanarak görevi başında vefat eden Bayat Cebeci Mahallesi Camii imam-hatibi Osman Ay'ın ailesine 6 milyar lira yardım yapıldı. Ayrıca bir daire alınması için de karar alındı.

Yardımlaşma Sandığı'nın 2003 yılında da bu tür faaliyetlerini artırarak devam ettireceği bildirildi.

BASIN

AÇIKLAMASI

Son günlerde bazı gazetelerde Başkanlığımız tarafından "Saç ektirmek haramdır" şeklinde fetva verildiğine dair haberler yayınlanması üzerine, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz tarafından kamuoyuna bir basın açıklaması yapıldı. Yapılan basın açıklaması şöyle:

Son günlerde bazı gazetelerde, Başkanlığımız tarafından "Saç ektirmek haramdır" şeklinde fetva verildiğine dair haberler yayınlanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığının "Saç ektirmek haramdır" şeklinde bir fetvası bulunmamaktadır. Bu konuda Başkanlığımızın görüşü; "Saçları dökülmüş bir kişinin bu durumu kendisini rahatsız ediyor ve psikolojik durumunu etkiliyor ise saç ektirmesinde dinî yönden bir sakınca bulunmadığı" yönündedir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

NAZILLI'DE HAFIZLIK MERASİMİ

Aydın-Nazilli İlçe Müftülüğüne bağlı Merkez Hacı Mehmet Yorgancılar Kız Kur'an Kursu'nda hafızlık eğitimi alan, Emine Kam, Ayşegül Altunbay, Nahide Aydın, Vasfiye Gümüş, Gülşen Gün, Derya Yazgılı, Dürdane Yücel, Nimet İlçeoğlu ve Mesude Kırgın isimli öğrenciler hafızlıklarını tamamlayarak belge almaya hak kazandılar.

Hafızlıklarını tamamlayarak belge almaya hak kazanan öğrenciler için Nazilli Işıktaş Düğün Salonu'nda icazet merasimi yapıldı. Program Kur'an-ı Kerim tilaveti ve Müftü Osman Şen'in açış ko-

nuşması ile başladı.

Berat Kandili'nde yapılan merasimde İlçe Müftüsü Şen, Berat Kandili ve hafızlığın mana ve önemini belirten bir konuşma yaptı.

Hafız öğrencilere diplomaları ile birlikte Kur'an-ı Kerim ve çeşitli hediyelerin verildiği program, hafız öğrencileri yetiştiren Merkez Kız Kur'an Kursu öğreticisi Dudu İnkaya'ya başarılarından dolayı bir teşekkür belgesi verilmesi ile son buldu.

KİTAP FUARI

Osmaniye Belediyesi tarafından her yıl Ramazan ayı içerisinde düzenlenen Kitap Fuarına Osmaniye İl Müftülüğü de bir standla katıldı. Müftülük tarafından açılan ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarının yer aldığı standta vatandaşlarımız yoğun ilgi gösterdi.

Belediye Çamlık Salonu'nda açılan fuarda, çok sayıda dini ve ilmi eser halkımızın istifadesine sunuldu. Vatandaşlarımız fuar sayesinde bir çok dini ve ilmi esere sahip olma imkanı buldular. Diyanet yayınlarının muhtevasını ve fiyatını iyi bulduklarını belirten okuyucular, bu fuarların faydalı olduğunu söylediler.

SUNAR-NURİ ÇOMU CAMİİ İBADETE AÇILDI

Yapımına 1996 yılında başlanan ve finansmanı Türkiye Diyanet Vakfı Osmaniye Şubesi ve hayırsever işadamı Sunar-Nuri Çomu tarafından karşılanan Sunar-Nuri Çomu Camii tamamlanarak törenle ibadete açıldı.

Merasime, Osmaniye Valisi İsmail Fırat, Belediye Başkanı Memili Kırıkkanat, Adana İl Müftüsü Mehmet Barış, Kahramanmaraş İl Müftüsü Ahmet Bulut, Hatay İl Müftüsü Mustafa Varlı, Osmaniye Milletvekili Şükrü Ünal ile çok sayıda vatandaşımız iştirak etti.

Açılış törenine katılarak bir konuşma yapan Din Eğitimi Dairesi Başkanı Şükrü Öztürk, "Camilerin Sosyal Hayatımızdaki Yeri ve Önemi" ni anlatarak, camilerin bilmediklerimizi öğrendiğimiz, ilim ve irfanımızı yükselttiğimiz, birlik ve beraberlik duygularını pekiştirdiğimiz en yaygın eğitim ocakları olduğunu söyledi.

Daha sonra caminin yapımında emeği geçenlere dernek başkanı Mehmet Ünal tarafından birer plaket verildi.

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri

Yılmaz adına hazırlanan plaketi Başkan adına açılışa katılan Din Eğitimi Dairesi Başkanı Şükrü Öztürk'e takdim edildi.

Ayrıca caminin yapımında desteklerini esirgemeyen Osmaniye Valisi İsmail Fırat, Osmaniye Müftüsü Şaban İşlek ve işadamı Nuri Çomu'ya katkılarından dolayı birer

plaket verildi.

Toplam 1323 metrekare alana sahip bulunan ve 2650 cemaat kapasiteli olan Sunar-Nuri Çomu Camii'nin iki minaresi, şadırvanı, otoparkı ve iki adet görevli lojmanı bulunuyor.

NEVŞEHİR

İldeki Şehit aileleri, Sakatlar Derneği ve Görme Özürlüler Derneği'ne mensup aileler ile yardıma muhtaç toplam 25 aileye gıda ve maddi yardım yapıldı.

İl müftüsü M. Cüneyt Kavşut'un başkanlığında bir heyet ildeki hastaneleri ziyaret ederek, hastalarla sohbet ettiler ve hastalara çeşitli hediyeler verdiler.

-Merkez Koparan Kur'an Kursu'nda hafızlığını tamamlayarak hafızlık sınavında başarılı olan ve belge almaya hak kazanan 5 hafız öğrenci için hafızlık ve belge töreni düzenlendi. Törene il müftüsü M. Cüneyt Kavşut, din görevlileri, öğrenci velileri ve öğrenciler katıldı. Tören sonunda öğrencilere birer Cumhuriyet altını ile çeşitli dini kitap hediye edildi.

-Erkek öğrencilere hafızlık eğitimi verilen Nevşehir Merkez Memduha Koparan Kur'an Kursu ile kız öğrencilere hafızlık eğitimi verilen Merkez Üftade Kız Kur'an Kursu bünyesinde açılan pansiyon hizmete girdi.

Nevşehir İl Müftüsü M. Cüneyt Kavşut Derinkuyu ilçesinde düzenlenen "Kutsal Değerlerimiz ve Gençlik Sorunları" konulu konferansa konuşmacı olarak katıldı.

MALATYA'DA HAFIZLIK MERASİMİ

Malatya İl Müftülüğüne bağlı Kur'an kurslarında hafızlıklarını tamamlayan öğrenciler için Merkez Söğütlü Camii'nde hafızlık merasimi düzenlendi.

Merasime Malatya Vali Yardımcısı Mehmet Cilacı, Belediye Başkanı M. Yaşar Çerçi, Başkan Yardımcısı Mehmet Altunkaya ve çok sayıda davetli katıldı.

Merasimin açış konuşmasını yapan İl Müftüsü Bekir Gerek, hafızlık müessesesinin çok önemli olduğunu belirterek, özetle şöyle dedi: "Kur'an'ın ilk hafızı Hz. Peygamberdir. Peygamberimiz vahiy geldiği süre içerisinde, Vahiy Meleği Cebrail ile Kur'an'ı birlikte okumuştur. İslâm'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Toplum olarak her dönemde Kur'an'a gereken saygıyı göstermiş bir milletiz."

Daha sonra 2002 yılında Kur'an kurslarına devam eden ve hafızlıklarını tamamlayan 27 kız, 4 erkek toplam 31 öğrenciye mezuniyet belgeleri verildi. Ayrıca hafız öğrencilere Malatya İl Müftülüğü tarafından birer Cumhuriyet Altını, Malatya Belediye Başkanı ve çalışanları ile Kığılı Vakfı tarafından birer küçük altın hediye edildi.

İl Müftüsü Bekir Gerek'in verdiği bilgilere göre, Malatya il genelindeki Kur'an kurslarında toplam 2200 öğrenci eğitim ve öğretim gördü. Bu öğrencilerden 300 tanesinin hafızlık eğitimi aldığı bildirildi.

Millî ve Manevî Değerlerimiz Konulu Konferans

Malatya İl Müftülüğü Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Mehmet Altunkaya'nın konuşmacı olarak katıldığı "Millî ve Manevî Değerlerimiz" konulu bir konferans düzenledi.

Belediye Konferans Salonu'nda düzenlenen ve Malatya Vali Vekili Ejder Sarıççek, Cumhuriyet Başsavcısı Mustafa Demirdağ, Baro Başkanı Mehmet Görgeç, daire amirleri, ilçe müftüleri ile çok sayıda davetlinin iştirak ettiği konferansın açış konuş-

masını İl Müftüsü Bekir Gerek yaptı. İl Müftüsü Gerek konuşmasında; Diyanet İşleri Başkanlığının, toplumu din konusunda aydınlatmak, İslâm dinini en güzel şekilde yaşama ve yaşatma gayesi ile kurulduğunu belirtti. Her şeyin insan için yaratıldığını, insanların bir araya gelerek toplumu oluşturduklarını, toplumu ayakta tutan bir takım millî ve manevî değerler bulunduğunu söyledi.

Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Mehmet Altunkaya konferansta yaptığı konuşmada; dünyanın insanla şeref kazandığını, insan olmasaydı Allah katında dünyanın hiçbir değerinin olmayacağını belirterek özetle şöyle dedi: "İnsanların varlıklarını en güzel şekilde yürütebilmesi için bir takım değerleri vardır. Bunlarda bizim millî ve manevî değerlerimizdir. Bir milletin ayakta durabilmesi için millî ve manevî değerlerine sahip çıkması gerekmektedir."

YÜŞA TEPESİNİN KASET VE CD'Sİ ÇIKTI

Türkiye Diyanet Vakfı Beykoz Şubesi, Beykoz Müftülüğü, AF Ajans işbirliği ile İstanbul-Beykoz ilçe sınırları içerisinde yer alan Hz. Yüşa Türbesi ve Yüşa Tepesi'ni anlatan kaset ve CD hazırlandı. "Sevgi Merkezi Yüşa Tepesi" adlı ses kaseti ve CD, Yüşa Tepesi Tesisleri'nde düzenlenen toplantı ile basına ve halka tanıtıldı.

Toplantıda konuyla ilgili görüşlerini açıklayan Beykoz İlçe Müftüsü Emin Arık, daha önce Yüşa Tepesi ile ilgili çalışmaların olduğunu, vatandaşlardan gelen istek doğrultusunda

bu çalışmayı geliştirmek istediklerini belirtti. İslâm Araştırma Merkezi ve İlahiyat Fakültelerindeki akademisyenlerle birlikte çalışarak Yüşa Tepesi ile ilgili en doğru ve en sağlam bilgilere ulaştıklarını belirten İlçe Müftüsü Arık özetle şöyle dedi: "Bu kaset ve CD ile vatandaşlarımıza Hz. Yüşa'nın kimliğini, Yüşa Tepesi'nin tarihçesini ve kabir ziyaretinin, türbede dua etmenin doğrularını anlattık. Bu konuda kafalarda oluşan şüpheleri ve soru işaretlerini gidermeyi amaçladık."

BURSA'DA SEMPOZYUM

Bursa Kur'an Araştırmaları Vakfı (KURAV), "İslâm Fıkhını Nasıl Anlamalıyız" konulu bir sempozyum düzenledi. Sempozyuma konuşmacı olarak Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Hamdi Döndüren, Prof. Dr. Yunus Vehbi Yavuz, Prof. Dr. Ali Bardakçı, Prof. Dr. İbrahim Çalışkan, Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı katıldı.

Açış konuşmasını Bursa İl Müftüsü Fahrettin Aşık'ın yaptığı sempozyum iki gün devam etti. Oturumlar halinde yapılan sempozyumu, çevre ilçe müftüleri ile çok sayıda davetli ilgi ile takip etti.

EDİRNE

Edirne İl Müftülüğü, din görevlilerinin ezanı makamlarına göre okumalarını sağlamak amacıyla Müftülük Eğitim Merkezi'nde ezanı güzel okuma kursu düzenledi. 34 personelin katıldığı kursta dersler, İstanbul-Fatih Murat Paşa Camii imam-hatibi Habil Öndeş tarafından verildi.

Kursta başarı gösteren din görevlilerine birer sertifika verildi.

YERKÖY MÜFTÜLÜ- ĞÜ'NDEN YEMEK

Yozgat-Yerköy İlçe Müftülüğü, ilçede görev yapan mülki amir, kamu kurum ve kuruluşlarının daire başkanları ile din görevlileri arasındaki diyalogu geliştirmek amacıyla birlik ve beraberlik yemeği tertipledi.

Yemeğe Yerköy Kaymakamı Şükrü Kara, Çiçekdağı Kaymakamı Erdal Çakır, Yerköy Belediye Başkanı Mustafa Arslan, Emniyet Müdürü Aydın Elidar, Garnizon Komutanı Vekili, Askerlik Şubesi Başkanı, Millî Eğitim Müdürü, tarım Müdürü, Sağlık Grup Başkanı, Mal Müdiresi, Vergi Müdürü, Özel İdare Müdürü, Yazı İşleri Müdürü, Tapu Sicil Müdürü, Vakıfbank Müdürü, siyasi partilerin ilçe başkanları, din görevlileri, dernek başkanları ile medya temsilcileri katıldı.

Yemekte bir konuşma yapan İlçe Müftüsü Halil Uzun, katıldıklarından dolayı davetlilere teşekkür ederek; "Sayın

kaymakamımız başta olmak üzere davetlilerin katılımı bize güç vermiştir. Bu güç gerçekleştireceğimiz hizmetlerde bize pozitif bir etki yapacaktır" dedi.

Bu arada Yerköy Kaymakamı Şükrü Kara, her ay yapılmakta olan din görevlileri toplantısına katılarak din görevlilerine hitaben bir konuşma yaptı. Kaymakam Kara konuşmasında, gerçekleştirdiği hizmetler nedeniyle Yerköy Müftülüğü personeline teşekkür etti.

AKYAZI VAKIF KÖYÜ'NDE HATİM MERASİMİ

Sakarya-Akyazı İlçesi Vakıf Köyü Camii'nde açılan Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler kursu sona erdi. Din görevlisi İbrahim Desteci nezaretinde 30 kız ve 18 erkek toplam 48 öğrenci Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenerek mezun oldular. Öğrencilerin mezun olması nedeniyle köy camii'nde bir hatim merasimi tertip edildi. Merasime Akyazı vaizi Mehmet Şahin, öğrenci velileri ile çok sayıda davetli katıldı.

Merasimin sonunda bilgi yarışması yapıldı. Yarışmada kızlarda Selin Kaya, erkeklerde ise Ercüment Çakır birinciliği kazandı. Başarılı olan öğrencilere ilçe vaizi Mehmet Şahin tarafından çeşitli ödüller verildi. Günün mana ve önemini belirten konuşmalar ve yapılan duanın ardından merasim sona erdi.

AVANOS

Nevşehir- Avanos İlçe Müftülüğü tarafından gerçekleştirilen hizmetler şöyle;

-Avanos Müftülüğü, Halk Eğitim Merkezi Konferans Salonu'nda Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ali Küşat'ın konuşmacı olarak katıldığı "Zararlı Alışkanlıklar ve Uyuşturucu Maddeler" konulu bir konferans tertip etti.

-İlçedeki camiler arasında merkezi ezan sistemine geçildi.

-İlçedeki din görevlileri periyodik olarak hizmetiçi eğitim kursuna tabi tutuldu. Personele kursta Kur'an-ı Kerim, dini bilgiler, beşeri münasebetler, insan hakları, sağlık ve hitabet konularında dersler verildi.

-Camiler haftasında ilçe merkezi, kasaba ve köy camilerinin genel bakım-onarım ve temizlikleri yapıldı.

-Halkımızı dinî konularda bilgilendirmek amacıyla, merkez, kasaba ve köylerde irşad programları düzenlendi.

-İlçedeki bazı kamu kurum ve kuruluşlarına nezaket ziyaretlerinde bulundu. Bu çerçevede Huzurevi de ziyaret edilerek orada yaşayan vatandaşlarımız ile sohbet yapıldı ve çeşitli hediyeler verildi.

-Hizmetlerinin daha seri ve verimli yürütülebilmesi amacıyla, ilçe müftülüğüne bir bilgisayar bir de fotokopi makinası satın alınarak hizmete sunuldu.

DEREBUCAK

İlçe Müftüsü Veysel Aksu'dan aldığımız habere göre ilçede gerçekleştirilen faaliyetler şöyle:

-Konya Kur'an Kursu Öğreticilerinden Aysel Sertçakar ve Hanife Öner'in konuşmacı olarak katıldıkları bir konferans düzenlendi. İlçe Belediye Düğün Salonu'nda düzenlenen konferansta konuşmacılar, bayan dinleyicilere "İslâm'da Kadın ve Anne" konusunda geniş bilgi verdiler.

-Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Süleyman Toprak, Prof. Dr. Bilal Saklan ve Doç. Dr. Ahmet Turan Yüksel'in konuşmacı olarak katıldıkları bir panel düzenlendi. Panelde konuşmacılar, "Hz. Peygamberin Örnekliği ve İslâm'da Sosyal Dayanışmanın Önemi" hakkında dinleyicilere bilgi verdiler.

-Yapılan vaaz ve irşad hizmetlerinin kasaba ve köylerden de dinlenmesi için merkezi telsiz sistemine geçildi. Ayrıca ilçedeki camiler merkezi ezan sistemine bağlandı.

-İlçede görev yapan bütün imam-hatip ve müezzin-kayyımlar için hizmetiçi eğitim semineri düzenlendi. Seminerde dersler İlçe Müftüsü Veysel Aksu tarafından verildi.

-İlçe Müftülük binasının etrafı beton duvarla çevrilerek, bahçesi ağaçlandırıldı. Merkez Camii'nin minareleri onarıldı. Gencek Kasabası'nda yeni bir cami yaptırılarak ibadete açıldı.

HENDEK

Sakarya-Hendek İlçe Müftülüğü tarafından yapılan hizmetler şöyle;

-Müftülük hizmet binasının bakım-onarım ve iç tezyinatı yapıldı. Birinci katta bulunan toplantı salonu yeniden düzenlendi ve modern bir hale getirilerek hizmete açıldı.

-Merkez Yeşiller Kur'an Kursu ile Merkez Sandede Ha-

fız Abdurrahman Gürses Kur'an Kursu'nun içi ve dışının bakım-onarımı yapıldı.

-Müftülük hizmet binasının yanındaki lojman yeniden düzenlenerek misafirhane olarak hizmete açılırken, Müftülük için de yeni bir lojman yaptırılarak hizmete açıldı.

İlçeye bağlı İnkişla Kasabası Söğütlü Camii'nde 38 bayan için Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma ve dini bilgiler kursu düzenlendi. Ca-

GEMEREK

mi imam-hatibi Derviş Karakuş tarafından verilen kursun sonunda düzenlenen bir törenle öğrencilere belgeleri verildi.

Törene Gemerek Müftüsü Sait Çavuşoğlu da katılarak bir konuşma yaptı. İlçe Müftüsü Çavuşoğlu konuşmasında Kur'an öğrenmenin önemini anlattı ve imam-hatip Derviş Karakuş ile kursiyerleri başarılarından dolayı tebrik etti.

TARSUS

Tarsus İlçesine bağlı Bahşiş Kasabası Kur'an Kursu'na devam ederek Kurs Öğreticisi Ahmet Sarman'dan Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenerek, hafızlığa çalışan öğrencilerden hıfzını tamamlayan üç öğrenci için Tarsus Merkez Meliktahir Camii'nde hafızlık merasimi düzenlendi.

Merasime Tarsus Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz, İlçe Müftüsü Yakup Arslan, Bahşiş Kasabası Belediye Başkanı Mustafa Sarı ile çok sayıda vatandaşımız katıldı.

Hafızlığını tamamlayan öğ-

rencilere diplomalarıyla birlikte, Belediye Başkanları ve Türkiye Diyanet Vakfı Tarsus Şubesi ile vatandaşlarımız tarafından çeşitli hediyeler verildi.

Merasim, Tarsus Müftüsü Yakup Arslan'ın hafızlığın önemi hakkındaki konuşması ve Meliktahir Camii emekli imam-hatibi kurra hafız Abdürrezzak Öz'ün yaptığı dua ile sona erdi.

Öğrencilerden Bülent Acun'un ağma olduğu ve hafızlığını kaset dinleyerek tamamlayıp pekiyi derece ile mezun olduğu bildirildi.

FERİZLİ

Sakarya-Ferizli İlçesi Müftülüğü tarafından ilçede gerçekleştirilen faaliyetler şöyle:

-İlçe Müftülüğü Halk Kütüphanesi açılarak hizmete başladı. Kütüphanenin açılışına Vali Yardımcısı Mükerrrem Ünlüer, Sakarya İl Müftüsü Ahmet Şark, Belediye Başkanı Mustafa Akgün, ilçe daire amirleri, çevre ilçe müftüleri ve çok sayıda

vatandaşımız katıldı. Hizmetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla kütüphaneye bir bilgisayar bir de fotokopi makinası satın alındı.

-İlçeye bağlı Ağacık ve Dağcı köyleri camilerinin yapımı tamamlanarak ibadete açıldı.

Hizmetlerin daha etkin yürütülmesi amacıyla Müftülük hizmet aracı yenilendi ve müftülüğe yeni bilgisayarlar alındı.

YATAĞAN

2001 yılında Yatağan Müftülüğü tarafından Merkez Camii avlusunda açılan Müftülük Halk Kütüphanesi ilçedeki vatandaşlarımız tarafından büyük ilgi görüyor.

İlçe Müftüsü Himmet Metin ve müftülük personelinin gayretleri ile bugüne kadar kütüphaneye çeşitli konularda 3 bin çeşit kitap kazandırıldı. Özellikle gençlerin ve öğrencilerin ilgi gösterdiği kütüphaneye, bugüne kadar 1800 kişi abone oldu.

HAVRAN

Daha önce Kur'an kursu olarak hizmet veren Mülkiyeti Türkiye Diyanet Vakfı'na ait 5 katlı bina, Balıkesir eski Müftüsü, Başkan Yardımcısı Mustafa Kutlu ile İlçe Müftüsü Yusuf Tuna ve Müftülük personelinin gayretleri ile bina yeniden tadil ve tefriş edilerek "Havran Körfez Eğitim Merkezi" olarak yeniden hizmete açıldı.

Hizmete açılarak faaliyetlerine başlayan Havran Kör-

HACİBEKTAŞ

Nevşehir-Hacıbektaş İlçe Müftülüğü tarafından yapılan faaliyetler şöyle;

-Fırat Üniversitesi Dekanı Doç. Dr. Mehmet Soysaldı ve İlçe Müftüsü Ayhan Ermiş'in konuşmacı olarak katıldığı "Peygamber Sevgisi ve Ehlibeyt" konulu bir konferans düzenlendi.

-İlçe Müftülüğü tarafından düzenlenen kampanya çerçevesinde, ilçe hayırsever ve esnafının yaptığı gıda, para ile giyecekler fakir ve muhtaç vatandaşlarımıza dağıtıldı. Dağıtım ilçe kaymakamının desteği ile vatandaşlarımız evlerinde ziyaret edilerek teslim edildi.

-Müftülük, ilçedeki daire amirlerinin sosyal yönden kaynaşmalarını

sağlamak amacıyla bir yemek verdi. Yemekten sonra Hacıbektaş İlçe Müftüsü Ayhan Ermiş bir konuşma yaparak, "İslâm'da Hoşgörü ve Sevgi" konusu üzerinde durdu.

fez Eğitim Merkezi'nde ilk olarak Balıkesir genelinde görev yapan imam-hatip ve müezzin-kayyımlar için 17 gün süren

"Ezanı Güzel Okuma" kursu düzenlendi. 33 imam-hatip ve müezzin-kayyımın katıldığı kursta, Balıkesir Müftü Vekili Bahtiyar Adışen insan hakları, Havran Müftüsü Yusuf Tuna beşeri ilişkiler ve mevzuat bilgileri, Edremit Müftüsü Yusuf İzzet Konuk müezzinlik bilgisi, Havran Sağlık Grup Başkanı Dr. Levent Fitöz sağlık bilgisi, Balıkesir Zagnos Paşa Camii müezzin-kayyımı Ali Poyrazlı da ezan ve kamet konularında bilgiler verdiler.

MİDYAT

İlçede bulunan iki kız, bir erkek Kur'an kursu, İlçe Müftü Vekili ve Vaizi Kuddusi Çağlar'ın gayretleri ile bu yıl yeniden eğitime başladılar.

Kur'an kursuna gelen öğrenciler, "Bizler uzun zamandır böyle bir kursun açılmasını arzu ediyorduk, kursta verilen derslerden ve kurs hocalarımızdan çok memnunuz. Kursların açılmasına sebep olanlara teşekkür ediyoruz" dediler.

Bazı sosyal faaliyetlerin de verildiği kurslara, özellikle kız öğrenciler daha büyük ilgi gösteriyorlar.

KAĞIZMAN

Kağızman İlçe Müftülüğü ve Türkiye Diyanet Vakfı Kağızman Şubesi işbirliği ile 2002 yılı içerisinde ilçede gerçekleştirilen faaliyetler şöyle;

-Türkiye Diyanet Vakfı Camii ile Arifan Camii tamamlanarak ibadete açıldı. Son Durak Camii'nin de kaba inşaatı tamamlandı.

-Ramazan ayı nedeniyle fakir vatandaşlar ile öğrencilere iftar yemeği verildi. Vatandaşların katılımı ile din görevlileri tarafından 1001 hatmi şerif okundu.

-Fahri Kur'an kursu öğretmenleri nezaretinde açılan kurslarda öğrenim gören, 40 bayan öğrenci, Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler öğrenerek mezun oldular. Kurslarda halen 35 öğrenci öğrenim görüyor.

-İlçe Müftülüğü tarafından ilaç toplama kampanyası düzenlendi. Toplanan ilaçlar fakir ve muhtaç vatandaşlara dağıtıldı.

-İlçe Müftülüğü ve Sağlık Gurup Başkanlığı işbirliği ile "Uyuşturucu, Sigara ve Alkol"; Belediye Başkanlığı ile işbirliği yapılarak "Dinimizde Temizlik, Çevre Temizliği" konularında konferanslar düzenlendi.

-Kutlu Doğum Haftası'nda halkımıza aşure dağıtıldı. İlçedeki okullar arasında bilgi yarışması yapıldı. Yarışmada dereceye giren öğrencilere çeşitli ödüller verildi.

-Din görevlileri arasında da bilgi yarışması düzenlendi. Dereceye giren din görevlerine çeşitli ödüller verildi.

-İlçe esnafının katkılarıyla ilçeye ismini veren Hz. Kağızman Hazretlerinin türbesi tamir edildi.

MALAZGİRT

Muş-Malazgirt İlçe Müftüsü Ahmet Ekiz'den aldığımız bilgiye göre müftülük tarafından yapılan faaliyetler şöyle:

-26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferi'nin 931. yıldönümü nedeniyle Malazgirt Meydan Muharebesi şehitleri için Mevlid-i Şerif okutuldu.

-TDV Malazgirt Şubesi tarafından yaptırılmakta olan "Alparslan 1071 Zafer Camii'nin inşaatı devam ediyor. Cami tamamlandığında bünyesinde dükkan, işyeri, hamam, gashane ve abdest alma yerleri bulunacak.

-Kurulan merkezi vaaz sistemi sayesinde yapılan vaazlar ilçedeki merkez ve köylerdeki camilerinde aynı anda dinlenebiliyor.

-Din görevlilerinin mesleki yönden gelişmelerini sağlamak amacıyla hizmetiçi eğitim kursu düzenlendi.

KİLİS İL MÜFTÜLÜĞÜ FAALİYETLERİ

-İl Müftülüğü tarafından Kutlu Doğum Haftası'nda, İmam-Hatip Liseleri arasında "Kırk Hadisi Metin ve Mealleriyle Beraber Ezbere Okuma"; İlköğretim Okulları arasında ise, "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi" yarışmaları yapıldı. Yarışmalarda dereceye giren öğrencilere çeşitli ödüller verildi. Hafta münasebetiyle değişik konularda konferans, panel ve sempozyum düzenlendi. Fakirlere aynî ve nakdî yardımlarda bulunuldu.

-Türkiye Diyanet Vakfı tarafından bastırılan "İslâm Ansiklopedisi"ne 130 yeni abone yapıldı.

-Valilik tarafından düzenlenen voleybol, futbol ve tenis müsabakalarında müftülük takımı Kilis ikincisi olarak kupa almaya hak kazandı.

-Kilis Valisi Aslan Kütük'ün destek ve katkılarıyla, il merkezi ile kasaba ve köylerini kapsayan merkezi ezan ve vaaz sistemi kuruldu. Müftülük hizmet birimleri yeniden tanzim edilerek, sağlıklı ve verimli çalışma ortamı oluşturuldu.

-Türkiye Diyanet Vakfı Kilis Şubesi ve Müftülük personelinin katkılarıyla, Müftülüğe telefon santrali, fotokopi makinası ve 8 adet bilgisayar satın alınarak hizmete sunuldu.

-İl genelinde "Her Camiye Kütüphane Kampanyası" başlatıldı. İlk olarak Merkez Şakir Atik Camii bünyesinde açılan "Al, Oku, Oku Getir" halk kütüphanesi vatandaşlar tarafından büyük ilgi gördü.

-İl merkezi ile kasaba ve köylerde görev yapan din görevlileri için "Ezanı Güzel Okuma, Tashihi Huruf ve Tecvit" kursları tertip edildi.

PENDİK

İstanbul-Pendik İlçe Müftülüğü Kaynarca Merkez Kur'an Kursu'nda hafızlıklarını tamamlayan 4 kız öğrenci için hafızlık merasimi yapıldı.

21.12.2002 tarihinde Merkez Camii'nde yapılan merasime, Kur'an kursu öğreticileri, öğrenci velileri ile davetliler katıldı. Bu yıl ikincisi düzenlenen merasim, cami imam-hatibi Mustafa Yağcı'nın açış konuşması ile başladı. Öğrenciler merasimde Kur'an okudular ve ilahiler söylediler.

Kaynarca Kur'an Kursu öğreticisi Makbule Cingöz'ün merasimde "İslâm Dininde Kız Çocuklarının Eğitim ve Öğretimi" hakkında yaptığı konuşmasının ardından, öğrencilere taçları giydirildi ve hafızlık belgeleri verildi.

Hafız öğrencilere ilçe esnafı tarafından hazırlanan hediyelerin verilmesi ve davetlilere yemek ikramının ardından merasim sona erdi.

ÇİLİMLİ

Düzce-Çilimli İlçe Müftülüğüne, "Cami ve Cemaatin Önemi"; "Fakirliğin Manevi Çareleri" konularında sempozyum düzenlendi.

İlçe müftüsü Cerrah Cebeci'nin yönettiği panele konuşmacı olarak Düzce İl Müftüsü İsmail Canbolat, Kaynaşlı İlçe Müftüsü M. Hamdi Güner ile Kaynaşlı Vaizi Seyfullah Coşkun katıldı. Sempozyum ilçe halkı tarafından da ilgi ile izlendi.

DOKTOR OLDU

Gaziantep-Şehitkamil İlçesi Mahmudiye Camii imam-hatibi İsmail Yıldız, İslâm Hukuku doktoru oldu.

Yıldız, 1969 yılında İstanbul-Kadıköy'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, Mısır'a gitti ve liseyi burada bitirdi.

1992 yılında El-Ezher Üniversitesi İslâm Hukuku Fakültesinden mezun oldu. Türkiye'ye dönünce Şanlıurfa Harran Üniversitesi'nde Yüksek Lisans Programına devam etti ve 1996'da tamamladı. Aynı üniversite de doktora çalışmalarına devam eden Yıldız, 4.11.2002 tarihinde İslâm Hukuku dalında bilim doktoru unvanı almaya hak kazandı.

1997 yılında Şehitkamil İlçesi Mahmudiye Camii'nde imam-hatip olarak göreve başlayan Yıldız, bu görevine devam ediyor.

Bülent

DOKTOR OLDU

Gölbaşı Merkez Camii İmam Hatibi Ali Soylu doktor oldu.

Soylu, 1964 yılında Trabzon ili Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl'de dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini burada gördü. Bu esnada hafızlığını tamamladı. Ankara Merkez İmam Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra Kıbrıs Lefkoşa Müftülüğü'nde üç yıl imam hatiplik yaptı. 1989 yılında

Ankara Gölbaşı Merkez Camii imam hatipliğine atandı. 1994 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. 1997

BORNOVA

Bornova Müftüsü Ramazan Çortul, Müftülük binasında bir toplantı düzenleyerek verdikleri hizmetlerde başarılı olan din görevlilerine teşekkür belgesi verdi.

Çortul toplantıda yaptığı konuşmada özetle şunları söyledi:

"Görevine bağlı, başarılı, samimi, amirleriyle ve dairesiyle uyumlu, saygılı olduğuna şahit olduğum arkadaşlarımı "Teşekkür Belgesi" ile taltif ederek ödüllendirmek istedim. Özellikle Ramazan ayı boyunca başarılı hizmetler veren, dairemize, derneğimize, Diyanet Vakfı'na, Kur'an Kurslarına büyük katkılarda bulunan ar-

yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı'nda "Kur'an'da Kur'an'a Karşı İnsan Tavrıları" konulu tezle yüksek lisansını, 2001 yılında ise "Kur'an'a Göre Servet Dağılımı" konulu tezle doktorasını tamamladı. Halen Gölbaşı Merkez Camii İmam, Hatiplik görevini sürdürmekte olan Ali SOYLU, İngilizce ve Arapça bilmekte olup evli ve bir çocuk babasıdır.

kadaşlarımı tebrik ve takdir ediyorum. Daha sonra bu tür çalışmalarda başarılı olacak arkadaşlarımıza da teşekkür belgesi verilecektir.

Arkadaşlarımız toplumun manevi mimarları ve manevi dinamitleridir. Olgun davranışları ve güzel ahlaklarıyla her zaman toplumumuza örnek olacaktırlar. Vatanımızın bütünlüğü, milletin payidar olmasında, camilerimizin ve din görevlilerimizin görevi büyüktür. Camiler vatanın tapusu, din görevlileri de inanç ve kültürümüzün yaşanılmasında toplumumuzun temel taşlarıdır. Hepsini kutluyor ve başarılarının devamını diliyorum."

VEFAT EDENLER

Besim Dereci	Memur	Ardeşen
Hamza Hasbolat	İmam-Hatip	İst.-Adalar
Kadir Açıksarı	İmam-Hatip	Kahramanmaraş
Muhittin Emiroğlu	İmam-Hatip	Kastamonu
İbrahim Gedik	İmam-Hatip	Bozkır
İhsan Erdal	İmam-Hatip	Siirt
Ahmet Kara	İmam-Hatip	Uludere
Abdulhamit Batur	İmam-Hatip	Uludere
Yusuf Topal	İmam-Hatip	Trabzon
İbrahim Demirbaş	İmam-Hatip	Araklı
Ahmet Eroğlu	Müezzin-Kayyum	Tortum
Vefat edenlere Cenab-ı Allah'tan (c.c.) rahmet, kederli ailelerine ve Diyanet camiasına sabırlar dileriz.		

YIĞILCA MÜFTÜSÜ VEFAT ETTİ

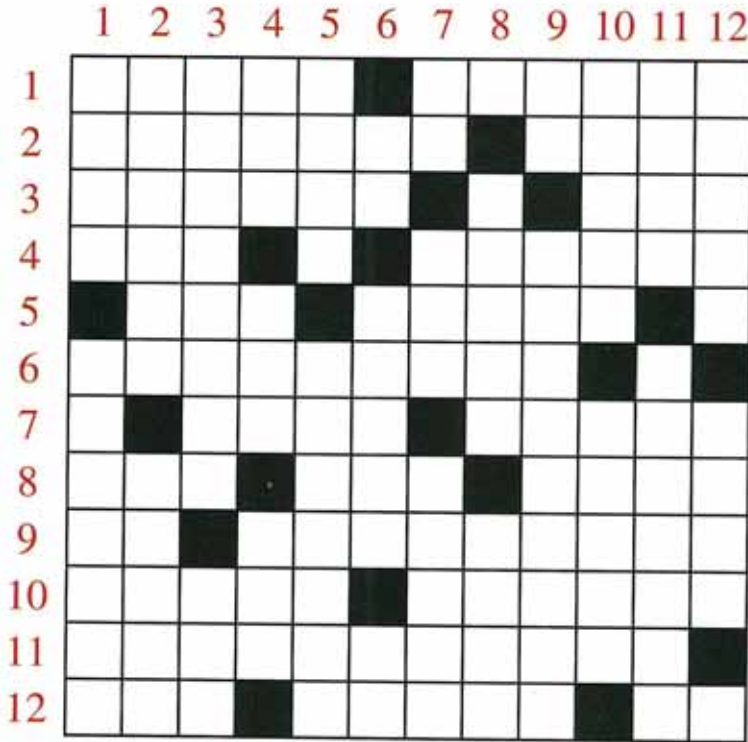
21.12.2002 tarihinde elim bir trafik kazası geçiren Düzce İli Yiğilca İlçe Müftüsü Rahmi İskender, bütün çabalara rağmen kurtarılamadı ve 27.12.2002 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuştu.

İskender, 1947 yılında Sakarya'nın Karasu ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde, ortaokulu Karasu'da okudu. 1967 yılında İstanbul-Haydarpaşa Lisesi'nden mezun oldu. 1971 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitiren İskender, aynı yıl Lüleburgaz vaizi olarak göreve başladı.

Daha sonra sırasıyla, İstanbul Kadıköy Müftülük memurluğu, Zonguldak Kurucasıle vaizliği ve müftülüğü, 1975-1978 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Gölcük Ortaokulu'nda Din ve Ahlak Dersleri öğretmenliği yaptı. 1978 yılında katıldığı Haseki Eğitim Merkezi'nden 1980 yılında mezun olduktan sonra, Balıkesir-Sındırgı vaizliği, Kocaeli-Kandıra vaizliği, Sakarya-Akyazı vaizliği, Sakarya Kocaali İlçe Müftülüğü, Bolu-Mengen İlçe Müftülüğü görevlerinde bulundu.

09.06.2000 tarihinde Yiğilca İlçe Müftülüğüne atanan İskender, geçirdiği trafik kazası sonunda 27.12.2002 tarihinde vefat etti.

Evli ve beş çocuk babası olan İskender, Arapça ve İngilizce biliyordu. Rahmi İskender'e Yüce Allah (c.c.)'tan rahmet, kederli ailesine, yakınlarına ve Diyanet Camiasına başsağlığı diliyoruz.

Soldan Sağa

1-Belli hareketlerle yapılan bedenî bir ibadet, İslam'ın beş şartından biri, dinin direği./ Bir yerden bir yere göç etmek, İslâm dünyasında takvim başı olarak da kabul edilen ve artan baskılar sebebiyle M. 610 yılında Peygamberimiz (s.as.)'in doğduğu şehirden (Mekke'den Medine'ye) göçü. 2- Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan nice medeniyetlere beşiklik etmiş, milletçe uğruna binlerce şehit verdiğimiz ebedi vatanımız olan yarımada./ Anlam. 3- (Tersi) Bir şeyin ön yüzünün en tersi, en geri tarafı./ Kimyada Flor elementinin sembolü./ Engel, engel olmak, güçleştirmek. 4- Bütün, eksiksiz, kesintisiz./ Alfabemizin birinci harf./ Siyasetle ilgili, politik. 5- Boyun eğmek, kendisini başkasının emrine bırakmak, başkasının yolundan gitmek./ Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm./ Romen rakamları dizisinde 50 sayısını gösterir. 6- Boyu uzun, başı iri pullarla örtülü, zararlı hayvanları yediği için tarıma yararlı olan bir sürüngen./ Kimya'da Potasyum'un kısaltılmışı. 7-Bir seslenme harfi./ Uyarma, dikkat çekme, ihtar etme./ Bir birimin bölündüğü, eşit parçalardan biri, birini ya da birkaçını anlatan sayı. 8- Ölüm veya bir felaketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranış, matem./ Tüy, insan vücudunun bazı yerlerinde ve bazı hayvanların derisinde çıkan ipliksi uzantı./ Bir aletin, bir aracın dış görünüşünün özellikleri, şekli. 9- Saniye'nin kısaltılmışı./ 1918'de, Erzincan'daki Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanı, Doğuda Rus destekli Ermeni işgaline karşı direnen ve halkın takdirini kazanan Paşa'nın soyadı. 10- (Tersi) Duyularla algılanabilen, bölünebilen ve ağırlığı olan nesne, öge, unsur./ Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl. 11- Akılcılık akımı, doğruluğun kıstasını akıla göre davranmakta bulan görüş ve düşünce. 12- Bir şeyin iç tarafı./ Zıyan, bir şeyin bir olayın yol açtığı çıkar kaybı, kötü sonuç./ Bir besin maddesi.

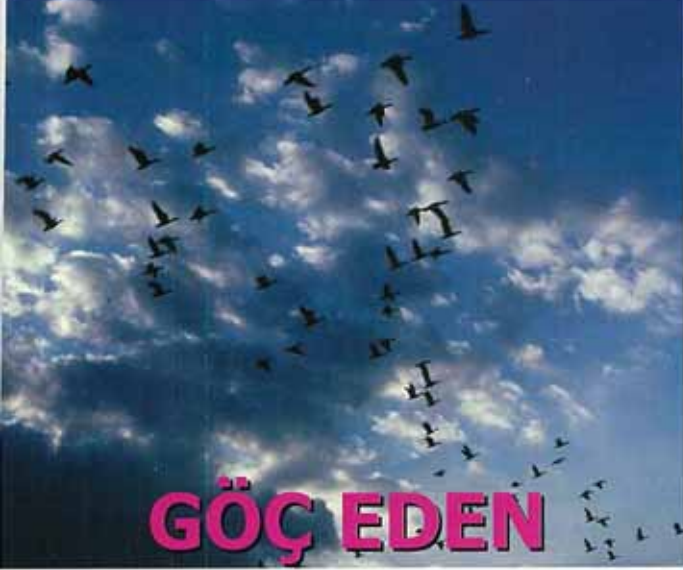
Yukarıdan Aşağı

1- Bir şeyin özelliklerini övme, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in niteliklerini övmek, ondan şefaet dilemek amacıyla yazılan kaside./ İç Anadolu'nun Orta Kızılırmak bölümünde yer alan tarihi çok eskiye dayanan, bugün halı ve pastırması ile ünlü ilimiz. 2- Türkiye'nin kalbi, başkentimiz./ Anılar, hatıralar, ajanda. 3- Muğla'da bir tatil beldemiz./ Devlet Su İşleri'nin kısa yazılışı./ 4- Etrafı sularla kaplı kara parçası./ Fiilden isim türeten ek./ Yağmur, yaz yağmuru. 5- Deride sinirler boyunca özellikle gövde bacak ve yüzde birtakım ağırlı fiskelerin dökülmesiyle beliren mikropu bir hastalık./ Gece denizde balıkların veya küreklerin kımıldanışıyla oluşan parlaklık. 6- (Tersi) Bir uzvumuz./ Milletimizce, ölümsüzlüğe kavuşmuş olduğuna inanılan ulu kimse./ Kimyada Sodyum'un sembolü. 7- Arapça'da üçüncü tekil şahıs "O" anlamında kullanılan zamirin okunuşu./ İlkel bir su taşıtı./ Çok güçlü ışık pırıltıları oluşturan, iletişimde ve biyolojide yararlanılan ışık kaynağı. 8- Alfabe de ince dar ve sessiz bir harf./ Kaçma, kurtulma./ Yavru, çocuk. 9- Santimetrenin kısa yazılışı. /Bursa'nın bir ilçesi.10- Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri./ Bir rakam. 11- Peygamberimizden en çok hadis rivayet eden sahabilerden biri./ Sert bir şeyi dişlerle azar azar koparma. 12- Çalışmaya ara verme, eğlenmek, dinlenmek için geçirilen belli bir süre./ Kenarları ve açıları birbirine eşit şekil./ Alfabe de yirmi dördüncü harf.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	H	A	C	C	I	T	E	M	E	T	T	U
2	A	L	E	M		A	M	A	N		I	Z
3	B	A	M		K	R	A		E	B	R	U
4	E	L	E	M	E		R	E	S	M	E	N
5	S	A	R	A	P	N	E	L		H		H
6	I	M	A	R	E	T		E	L		B	A
7	S	A	T		N	R	U	M		B	A	S
8	T	K		B	K		S	A	H	A	R	A
9	A		T	A		A		N	A	L	A	N
10	N	A	S	L	E	S	A		L	K		N
11		M	I		M	A	R	A	B	A		N
12	K	A	P	T	A	N	I	D	E	R	E	Y

Nakış Nakış Kâinat

Hayati OTYAKMAZ

GÖÇ EDEN SU KUŞLARI

Pek çok kuş türü her yıl iyi besin kaynaklarına, yumurtlayacak ve yavrularını büyütebilecek uygun bölgelere ulaşabilmek için binlerce kilometre yolculuk ederler. Uzun mesafe uçuşlarını, birçok su kuşu başarıyla gerçekleştirir. Uçarken aynı zamanda öterek ve farklı sesler çıkararak birbirleriyle konuşurlar. Bu, ne kadar kalabalık olursa olsun, gecenin karanlığında bile, sürünün bütün üyelerini birlikte tutabilmeyi sağlamaktadır. Sürünün her üyesi diğerlerinin bulunduğu yeri bilir.

Su kuşlarının nerede olduklarını anlamak için gökyüzündeki güneş'i kullandıkları tahmin edilmektedir. Varacakları yere yaklaştıklarında kullandıkları işaretler değişir ve son kilometrelerde kendileri için tespit ettikleri bazı işaretleri kullanabilirler. Bu, insanın kendi evinin yolunu bulması için caddeleri ve binaları kullanmasına benzer. Bu işlem için su kuşları nehirleri, dağları ve diğer doğal işaretleri kullanırlar. Bazı su kuşları göç süresince gece-gündüz hiç durmadan uçabilir.

Allah Teâlâ'nın bu canlılar için yarattığı göç

edebilme yeteneği, onların hayatta kalabilmeleri için zorunludur. Bu, Allah Teâlâ'nın her şeyi mükemmel olarak yarattığının delilidir. Allah Teâlâ bir âyet-i kerime'de şöyle buyuruyor:

“Ve hayvanları da yarattı; sizin için onlarda ısınma ve yararlar vardır ve onlardan yemektesiniz. Akşamları getirir, sabahları götürürken onlarda sizin için bir güzellik vardır. Kendisine ulaşmadan canlarınızın yarısının telef olacağı şehirlere onlar, ağırlıklarınızı taşımaktadır. Şüphesiz sizin Rabbiniz şefkatli ve merhametlidir. Onlara binmeniz ve süs için atları, katırları ve merkepleri (yarattı). Ve daha sizlerin bilmediğiniz neleri yaratmaktadır?” (Nahl Sûresi, 5-8)

Kaynak: İman Hakikatleri, Vural Yayıncılık, İstanbul-2001.

MUHAMMED HAMİDULLAH

Prof. Dr. Muhammed Hamîdullah'ın Vefatına Tarih:

Müslüman âleminin şerefi Hamîdullah

Kâmil bir temsilcimiz odur Elhamdülillah

Bir ney çıkıp söylesin tarihle evsâfını

"ÂLİM ÂRİF VE FÂZİL" ruhuna rahmetullah 1423

Peygamber'in adaşı
Muhammed Hamidullah
Alimlerin sırdaşı
Muhammed Hamîdullah

Gurbette garib bir kuş
Hindî usûl bir serpûş
İlim kafada menkûş
Muhammed Hamîdullah

Kuruvaze bir ceket
Sadece kemik ve et
Kılavuz o dikkat et
Muhammed Hamîdullah

Nâzenîn bir vücudla
Riyâzatla sücûdla
Ve vahdet-i şühûdla
Muhammed Hamîdullah

Paris'de yaşıyordu
İstanbul tanıyordu
Erzurum arıyordu
Muhammed Hamîdullah

İlmiyle âmil olan
Gönlüyle kâmil olan
Bilgiye şâmil olan
Muhammed Hamîdullah

Kendine has bir üslûp
Sadece ilme meclûb
Sevgiliden bir mektup
Muhammed Hamîdullah

Zühdü, takvâ libası
İlim irfan asâsı
Hakikatin aynası
Muhammed Hamîdullah

Mütercim Kuşçu Kemal
Sonra Kavakçı'yı al
Salih Tuğ ile hemhâl
Muhammed Hamîdullah

Ömrünü ilme veren
Az yiyen az uyuyan
Hem okuyan hem yazan
Muhammed Hamîdullah

Kitaplar tutarken yas
Ağlıyor bak bütün nâs
Endonezya ve de Fas
Muhammed Hamîdullah

İslâm'ın peygamberi
Onun eşsiz eseri
Bilinmedi değeri
Muhammed Hamîdullah

Hep böyledir âdemler
Kadr u kıymet bilmezler
Ölünce medhederler
Muhammed Hamîdullah

Allah'ım râzî olsun
Mezarın nurla dolsun
Mekânın cennet olsun
Muhammed Hamîdullah

Prof. Dr. Mustafa KARA

Uludağ Üniv. İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi